ØKONOMI

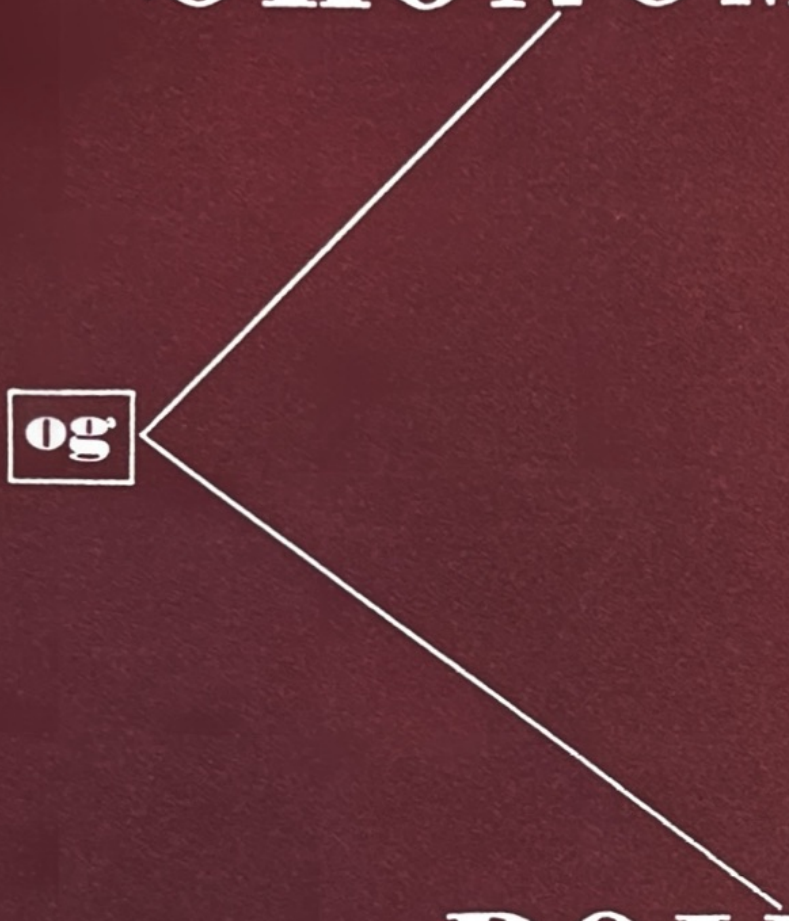

POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 32. Årgang . Nummer 1 . 1958
København 1958

FORFATTERNE

HERBERT PUNDIK: Journalist i Israel. Harst uderet statsvidenskab ved Københavns Universitet.

POUL BOEG: Cand. jur. Fuldmægtig i Udenrigsministeriet. Sekretær for regeringsudvalget for teknisk bistand til underudviklede lande, fhv. FN-embedsmand. Har skrevet en række kronikker og artikler samt holdt forskellige radioforedrag om udenrigspolitiske spørgsmål.

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 15 kr. Enkelte hefter 4 kr. Ansvarshavende redaktør: Sekretær cand. polit. JØRGEN L. HALCK. Redaktionsudvalg: Professor, dr. oecon. KJELD PHILIP, professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN, professor POUL WINDING og generalsekretær for Nordisk Råd, F. W. WENDT. Redaktion, ekspedition og abonnement: Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, København K., telefon Palæ 5182. Abonnement kan endvidere tegnes i alle boglader og hos postvæsenet samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Udsendt i boghandelen 15. aug. 1958.

Printed in Denmark. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

ISRAEL FRA 1948 TIL 1958

I.

FRA POLITISK SELVSTÆNDIGHED MOD ØKONOMISK UAFHÆNGIGHED

HERBERT PUNDIK

FN'S DELINGSPLAN FOR PALÆSTINA OG BESTRÆBELSERNE FOR AT FORHINDRE DENS GENNEMFØRELSE

Fredag eftermiddag, d. 14. maj 1948, mødtes det jødiske nationalråd i Tel Avivs museum og stående under billedet af Theodor Herzl[1] erklærede David Ben Gurion den tredie jødiske republik[2] for oprettet. Den samme nat, et minut efter midnat, gik Englands højkommissær, Sir Allan Cunningham – den syvende siden England overtog mandatet over Palæ-

[1] Theodor Herzl var født i Budapest, d. 2. maj 1860, død i 1904. Virkede som journalist og dramatiker i Wien ved førende blade og i det omfang, hvormed han beskæftigede sig med jødiske problemer, kæmpede han for jødernes assimilation i de lande, hvor de levede. Som korrespondent for Wiener avisen »Neue Freie Presse« oplevede han i Paris processen mod den fransk-jødige kaptajn Dreyfus, der blev anklaget for landsforræderi og uskyldigt dømt. Processen, der var af antisemitisk karakter, og den voksende antisemitisme i Østeuropa, bidrog til at ændre Herzls indstilling til jødeproblemet og dets løsning. I 1895 udkom hans værk »Der Judenstaat«, et forsøg på en moderne løsning af det jødiske problem, og i 1902 udgav han en utopisk roman »Altneuland«, som med næsten chokerende fremsyn skildrer det nye Israel, en slags håndbog i opbygning af en jødisk stat baseret på netop den form for samarbejde mellem privat og kooperativ økonomi, der præger Israel idag. Efter udgivelsen af denne bog kom Herzl i forbindelse med en gruppe jøder i Rusland, Hovevei Zion-gruppen, som virkede for udvandring til Palæstina, men som iøvrigt hverken byggede på en moderne nationalistisk ideologi eller organisation. I 1897 organiserede Herzl den første Zionistkongres i Basel, hvor den zionistiske verdensorganisations politiske program blev udarbejdet. Da han vendte hjem efter kongressen, der havde fort bevis for, at ikke blot Østeuropas forfulgte jøder støttede den zionistiske bevægelse, men også mange fremragende jøder og ikke-jøder i Vesteuropa, skrev Herzl i sin dagbog: »Hvis jeg skulle forsøge at give et overblik over kongressen i Basel i en eneste sætning ville jeg sige, at i Basel lagde jeg grunden til en jødisk stat. Ville jeg sige dette højt, ville jeg blive genstand for almindelig munterhed, men måske om fem år, eller i hvert fald om 50 år, vil enhver anerkende det.« Præcis 50 år senere vedtog FN Palæstinas deling og i august 1949 blev Herzls jordiske rester overført til Jerusalem.

stina i 1920 – ombord i et engelsk krigsskib, der lå med dampen oppe på Haifa red, og forlod Israel. Om lørdagen – d. 15. maj – modtog den midlertidige israelske regering uventet Præsident Harry Trumans meddelelse om, at USA havde anerkendt Israel *de facto*, og samtidig faldt de første ægyptiske bomber over Tel Aviv. Den amerikanske erklæring kom mindst lige så uventet for De forenede Staters delegation i FN, som havde forsøgt at vinde flertal i generalforsamlingen for et forslag, der gik ud på at udsætte Palæstinas deling og i stedet støttede oprettelsen af et midlertidigt formynderskab. Meddelelsen om, at præsident Truman havde anerkendt Israel over State Departments hoved og trods dets modstand, nåede generalforsamlingen via en journalist, der berettede, at Det hvide Hus' pressesekretær nogle minutter forinden havde frigivet en erklæring om anerkendelsen. Efter nogle minutters forvirring bad den columbianske delegerede om ordet og forlangte klar besked af den amerikanske delegation, men dens fungerende formand kunne blot svare, – »jeg beklager, men vi er ikke i besiddelse af nogen officiel oplysning herom«. Nogle få minutter senere blev rygtet bekræftet af den amerikanske delegerede, dr. Philip Jessup, der oplæste præsidentens pressemeddelelse[3]. Den 17. maj, da de arabiske angreb allerede var i fuldt sving, anerkendte Sovjetunionen den jødiske stat.

Forud for ceremonien i Tel Avivs museum d. 14. maj og beslutningen om at erklære Israel for oprettet havde der fundet skarpe diskussioner sted blandt de jødiske ledere i Palæstina, hvoraf en del var indstillet på at udsætte statens oprettelse og se tiden an. Den militære situation var katastrofal, og USAs pludselige beslutning om at lade delingsplanen falde til fordel for formynderskabstanken havde vakt bestyrtelse blandt mange i Palæstina, der hidtil havde set hen til USA i håb om moralsk og politisk støtte.

Nogle uger forinden havde den »officielle« jødiske modstandsbevægelse, Haganah's, hovedkvarter bedt en højtstående europæisk officer om en udtalelse om de jødiske chancer for at holde araberne i skak, indtil frivillige og våben kunne bringes til Israel, og indtil befolkningen var effektivt mobili-

[2] Den første jødiske republik i Palæstina gik til grunde i 586 f. kr. f., da babylonerne erobrede Juda, ødelagde Jerusalem og førte jøderne i fangenskab til Babylon, hvorfra en lille gruppe siden vendte tilbage under profeterne Ezra og Nehemia og genopbyggede templet i Jerusalem. I 70 e. kr. f. ødelagde romerne atter Jerusalem og templet, og i 135 nedkæmpede romerne den sidste jødiske selvstændighedsbevægelse under Bar Kohba. De jøder, der ikke nåede at flygte, blev enten dræbt eller deporteret til Europa, og skønt der fortsat levede små grupper isoleret i Palæstina, regnes 135 som afslutningen på jødisk liv i landet indtil den første indvandringsbølge fra Rusland i 1882.

[3] The Bird of Israel, af Jorge Garcia Granados, New York 1949. Granados var medlem af UNSCOP kommissionen, der forelagde delingsplanen for FN, og var desuden Guatemalas hoveddelegerede ved FN.

seret. Efter en detailleret undersøgelse af den strategiske situation og de jødiske ressourcer anmodede officeren indtrængende de jødiske ledere om at udsætte statens oprettelse og forsøge at vinde tid. Forsvaret af Galilæa i nord og Negev-ørkenen i syd – udtalte han – udgjorde militære forpligtelser, som jøderne ikke kunne bære, da deres styrker manglede tanks, artilleri og flyvemaskiner, og man ville blive tvunget til at trække alle enheder ned til kystsletten i den værst tænkelige position mellem Middelhavet og Samarias bjerge. Israels stilling ville være værre end Norges i 1940, konkluderede udtalelsen. Den 12. maj, 48 timer før statens oprettelse, stemte flertallet af medlemmerne i det nationale råds forretningsudvalg, hvis 13 medlemmer efter d. 14. maj konstitueredes som Israels provisoriske regering, for statens oprettelse sammen med David Ben Gurion, udvalgets formand, og dagen efter rejste fru Golda Meyerson (idag Golda Meir, Israels udenrigsminister) til Amman i Transjordanien i et sidste forsøg på at overtale kong Abdullah[4] til at holde sine styrker tilbage og komme til forståelse med jøderne. Hun kom tilbage uden resultat, kong Abdullah var ganske vist indstillet på at slutte separat overenskomst med jøderne bag Den arabiske Ligas[5] ryg, men han ville ikke handle om betingelserne. Han ønskede kontrol over hele Palæstina, men var villig til at give jøderne en vis autonomi i deres provins.

Beslutningen om at oprette staten blev således taget i sidste øjeblik, men i flere måneder havde de jødiske ledere gjort tekniske forberedelser til at overtage administrationen, da det blev klart, at englænderne definitivt havde besluttet at forlade landet. I midten af marts formede Ben Gurion et Nationalråd med 37 medlemmer, der repræsenterede alle politiske afskygninger blandt Palæstinas 650.000 jøder, og som i givet fald skulle fungere som folkeforsamling, indtil der kunne udskrives valg til parlamentet i den nye stat[6]. De 13 medlemmer af Nationalrådets forretningsudvalg virkede som et skygge-kabinet i mandatets sidste måneder, og hvert medlem havde til opgave at forberede oprettelsen af ministerier, der kunne overtage det administrationsapparat, som englænderne måtte efterlade og ellers genopbygge centraladministrationen og sørge for, at ingen vitale funktioner ville bryde sammen og lamme befolkningens forsvarsbestræbelser.

[4] Abdulla Ibn Hussein, kong Hussein af Hejaz anden søn, emir over Transjordan i marts 1921, da englænderne delte Palæstina langs med Jordan-floden, konge over Trans-Jordan i 1946, annekterede i 1950 arabisk Palæstina og lod sig udråbe til konge over Jordan, dræbt i Jerusalem i 1951 på ex-muftien af Jerusalem, Haj Amin el Husseinis, ordrer under påskud af, at Abdulla havde indledet fredsforhandlinger med Israel.

[5] Den arabiske Liga blev oprettet efter engelsk tilskyndelse i 1945 og omfattede ved Palæstina-krigens begyndelse syv medlemsstater, Ægypten, Libanon, Syrien, Irak, Transjordanien, Jemen og Saudiarabien.

[6] De første almindelige valg til det israelske parlament, Knesseth, fandt sted d. 25. jan. 1949.

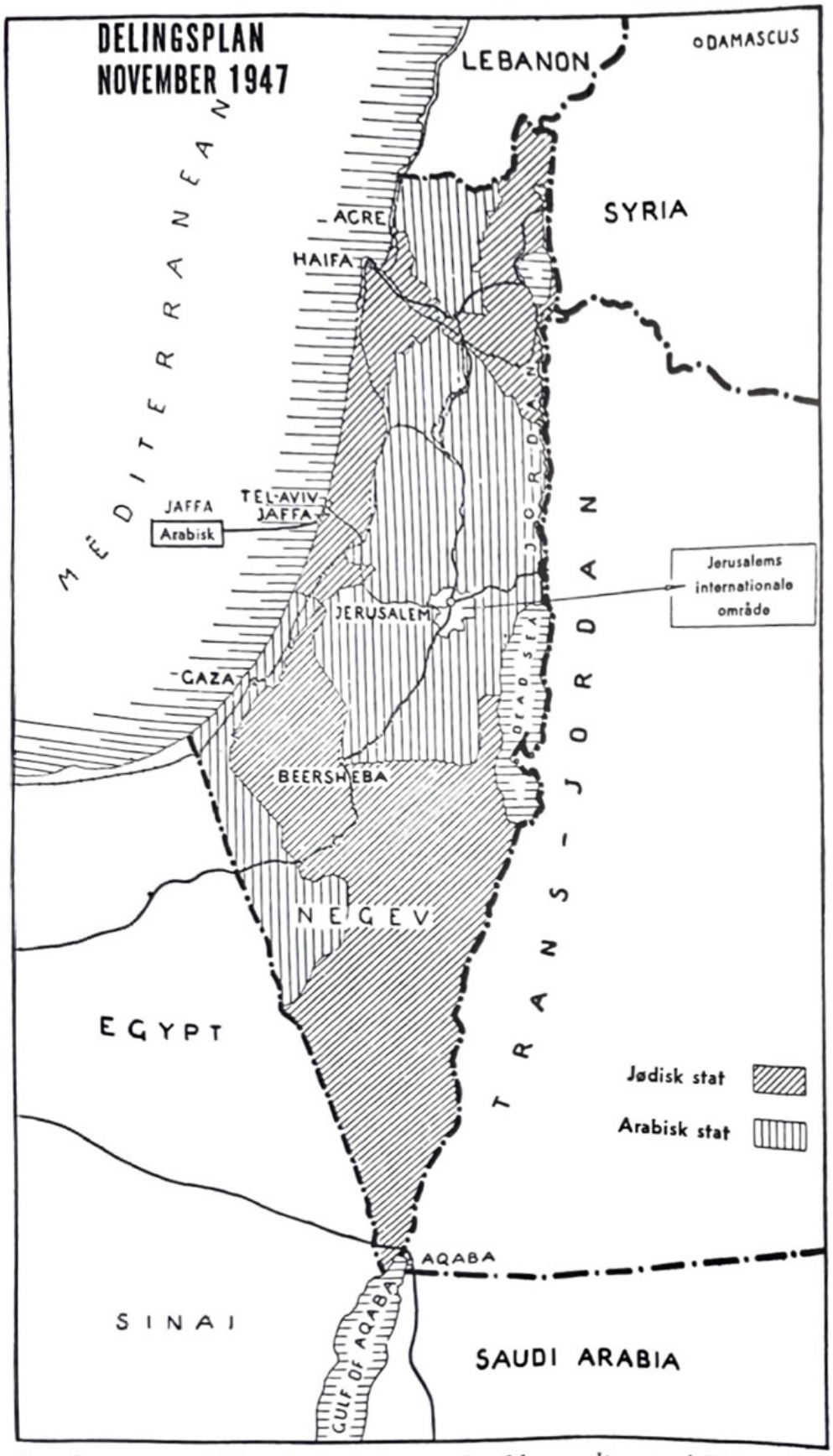

Israels grænser ifølge delingsplanen der blev vedtaget af FN's generalforsamling d. 29. nov. 1947.

Den designerede post- og trafikminister bad på hvert møde Ben Gurion om at bringe spørgsmålet om den fremtidige stats navn op til diskussion, men dette punkt blev altid udsat, fordi der var så mange livsvigtige problemer under drøftelse. Resultatet var, at landets første frimærker gik i trykken uden at statens navn stod angivet, i stedet havde man skrevet »hebraisk post«, og først d. 12. maj kom problemet under behandling. Der blev foreslået forskellige navne, meget tydede på at man havde glemt at skænke spørgsmålet opmærksomhed i travlheden, – nogle foreslog Judæa, andre Zion, men tilsidst vedtog man Ben Gurions forslag om at kalde staten Israel, skønt uden større begejstring.

Den folkeretslige basis for Det jødiske Nationalråds beslutning om at genoprette den jødiske stat i Palæstina var FNs beslutning af d. 29. november 1947 om at dele Palæstina i tre dele, – en jødisk, en arabisk og et internationalt område omfattende den hellige stad, Jerusalem. Denne delingsplan var blevet udarbejdet af FNs såkaldte UNSCOP-kommission, den 22. kommission der i løbet af de tredive år, der var gået siden den første verdenskrigs afslutning, var blevet nedsat for at løse problemet Palæstina, hvor to nationalistiske bevægelser, den zionistiske og den pan-arabiske, kolliderede. Delingsplanen, som kommissionen forelagde for FNs generalforsamling, anbefalede, at de to stater skulle knyttes til hinanden i en økonomisk union omfattende fælles toldområde, møntsystem og valutakurser, hovedvejssystem, postvæsen, jernbane etc. etc. Samtidig skulle landene nedsætte en komite der skulle administrere den økonomiske union, og man skulle koordinere landenes udviklingsprojekter. Landet blev delt op i syv dele (jfr. kort I), hvoraf Vest-Galilæa, Midt-Palæstina, Gaza-området og en lille enklave omkring havnebyen Jaffa skulle tilfalde araberne, medens Øst-Galilæa, kystsletten og Negev-ørkenen gik til jøderne. Begge lande kontrollerede områder, der ikke grænsede til hinanden og kun forenedes ved nogle hovedvejskryds i Nord og i Syd[7]).

Delingsplanen var – som man kan se af ovenstående kort – ikke udtryk for en fornuftig planlægning af de to fremtidige stater, men den eneste kompromisløsning, som kommissionen kunne nå frem til, efter at man i princippet havde akcepteret landets deling som udgangspunkt for drøftelserne. Delingsplanen tog ingen strategiske hensyn til nogen af parterne, grænserne kunne have været effektive som amtsgrænser, men ikke som skillelinier mellem to parter, som med mellemrum havde kæmpet guerillakrige med hinanden i over 15 år, og hvoraf den ene officielt havde erklæret, at den

[7] United Nations Special Committee for Palestine, Unscop. Report to General Assembly, vol. 1–4, Lake Succes, New York, 1947. A 364. Delingen af Palæstina med økonomisk union mellem jøder og arabere anbefaledes af komiteens flertal, 7 lande, nemlig Canada, Czekoslovakiet, Guatemala, Holland, Peru, Sverige og Uruguay, medens Indien, Jugoslavien og Persien anbefalede en federation.

ville bekæmpe en deling med magt. Ingen politiker kunne være blind for den kendsgerning, at en Palæstina-løsning, som ikke fuldstændig tilfredsstillede de arabiske krav, ville blive mødt med modstand, og UNSCOP-kommissionen, der selvfølgelig ikke kunne være uvidende om, at der blev lagt op til krig mellem jøder og arabere i Palæstina, ligegyldigt hvilken form delingsplanen fik, advarede FN, men uden resultat. »Med hensyn til den kendsgerning, at en løsning, der er akceptabel for begge parter er udelukket«, hedder det i UNSCOP-rapporten, »må nødvendigheden af at påtvinge parterne enhver løsning betragtes som et grundlæggende vilkår for enhver handling i denne sag«. Arabernes talsmænd i FN erklærede åbent, at de ville bekæmpe den med magt, og jøderne modtog den kun med modvilje. Rabbi Abba Hillel Silver, der var Jewish Agency's talsmand i FN[8], erklærede, at »hvis svære ofre er betingelsen for en løsning, der øjeblikkeligt vil muliggøre oprettelsen af en jødisk stat . . . er Jewish Agency parat til at anbefale delingsbeslutningen«. Den nuværende ægyptiske udenrigsminister, dengang sit lands chefdelegerede ved FN, Mohammad Fawzi, udtalte ved samme lejlighed, »vi vælger ikke at rette os efter generalforsamlingens resolution om Palæstina. De forenede Nationer og dets charter vil ikke gå til grunde, selvom endnu en af generalforsamlingens resolutioner ikke bliver ført ud i livet«.

UNSCOP-delingsplanen blev godkendt af generalforsamlingen med 33 stemmer mod 13, medens 10 lande undlod at stemme, d. v. s. at resolutionen gik igennem med 7 stemmer flere end de nødvendige 2/3. Det var en enestående begivenhed i FNs historie, at USA og Sovjetunionen befandt sig på samme side, sammen med Frankrig og Benelux-landene, de skandinaviske lande, de britiske dominions og de fleste central-europæiske og sydamerikanske stater. Mod resolutionen stemte ti muhammedanske lande, samt Grækenland, Indien og Cuba. England undlod at stemme med den motivering, at det ikke kunne anerkende en løsning af Palæstinaproblemet, der ikke var akceptabel for begge parter[9].

[8] Jewish Agency blev oprettet i 1929 og repræsenterede Palæstinas jøder og zionistisk interesserede jøder i udlandet overfor den engelske mandatmagt, og som sådan optrådte Jewish Agency's talsmænd i FN. Efter statens oprettelse fik Jewish Agency overdraget opgaver, der ikke er af politisk karakter, og hvis løsning påhviler ikke blot staten, men også verdens zionistisk indstillede jøder. F. eks. transport af immigranter til Israel, bygning af nye landsbyer og ansvaret for deres udvikling i de første fem år, hvorefter de overgår til landbrugsministeriet, træplantning, overrisling og jordforbedringsopgaver. Samtidig forestår Jewish Agency indsamling af penge til hjælp for Israels opbygning blandt jøder verden over, udskrivning af genopbygningslån, etc. Fra statens oprettelse til marts 1957 har Jewish Agency indsamlet 400 mill. dollars og investeret ialt 522 mill. dollars.

[9] Efter afstemning i FN's Palæstinakomité d. 26. 11. 1947, hvor der krævedes almindeligt flertal, blev delingsplanen vedtaget med 25 stemmer mod 13 og videresendt til endelig vedtagelse i generalforsamlingen, hvor der krævedes ⅔ majoritet for vedtagelse. Delingsplanen manglede da 1 stemme i at blive vedtaget, og set fra jødernes synspunkt

Efter samråd med England blev det bestemt, at mandatet skulle ophøre senest d. 1. august 1948, da de sidste engelske troppeenheder skulle være ude af landet, men englænderne skulle øjeblikkelig overlade de jødiske myndigheder en havn, for at man kunne begynde overførslen af de jødiske flygtninge i Europa, der havde overlevet Hitler-forfølgelserne, og hvoraf de fleste mere end to år efter krigens afslutning endnu levede i »displaced persons«-lejre under international forsorg i Tyskland, Frankrig og Italien. De to stater samt det internationale område omkring Jerusalem skulle proklameres senest 2 måneder efter den engelske evakuering, d. v. s. senest d. 1. oktober 1948, og i overgangsperioden skulle en komité med fem medlemmer overtage mandatmagtens funktioner og påse, at overgangen fra mandat til selvstændighed foregik så smertefrit som muligt. Denne komité, der af pressen blev døbt »pilgrimme-kommissionen«, og hvori Danmark var repræsenteret ved landsretssagfører Per Federspiel, kom aldrig nogensinde så langt som til Palæstina, og den fortrop man havde sendt til landet for at løse forskellige tekniske problemer før komiteens ankomst, mødte ikke forståelse fra de engelske mandatmyndigheders side og formåede ikke at løse sine opgaver[10].

Straks efter delingsplanens vedtagelse i november 1947 begyndte nye uroligheder, som snart antog krigsmæssige dimensioner. Arabiske guerillastyrker trængte ind over Palæstinas grænser fra nabolandene og etablerede brohoveder, hvorfra de foretog angreb mod jødiske landsbyer og forbindelseslinier. Forholdet mellem de jødiske og de engelske myndigheder tilspidsedes gradvist, indtil parterne kun opretholdt rent formelle forbindelser med hinanden. Om samarbejde og overdragelse af administration var der ikke tale, hvilket fik Jewish Agency's udenrigspolitiske talsmand, Moshe Shertok, der senere under navnet Sharett virkede i mange år som Israels udenrigsminister, til at udbryde, at »mandatregeringen synes at benægte behovet for svangerskab før en fødsel«. I modstrid med aftalen fortsatte den engelske flåde helt frem til d. 14. maj 1948 at blokere Palæstinas kyst, og Tel Avivs havn, der skulle have været overladt jøderne som indvandringshavn senest

afhang alt af Philipinernes stemme, men i dagene mellem d. 26. 11. og d. 29. 11. skiftede 12 delegerede standpunkt.

[10] D. 12. dec. 1947 udtalte den engelske koloniminister, Creech Jones i parlamentet, »England har gjort det klart, at da vi ikke kan deltage i gennemførelsen af delingsplanen, vil det ikke være ønskeligt, at kommissionen ankommer for umiddelbart inden mandatets ophør. Af hensyn til administrativ effektivitet og sikkerhedsgrunde bør overgangsperioden være forholdsvis kortvarig«. Englænderne afslog flere anmodninger fra kommissionens side om at få indrejsetilladelse og erklærede, at en sådan først ville blive givet d. 1. maj 1948, to uger før statens oprettelse. Så sent som d. 18. febr. erklærede Creech Jones i parlamentet, at England bar ansvaret for opretholdelse af ro og orden i Palæstina indtil d. 15. maj 1948, og nogle dage forinden havde den engelske delegation i FN offentliggjort oplysninger om, at i perioden 1. 12. 47 til 1. 2. 48 var 869 jøder, arabere og englændere blevet dræbt i Palæstina og ca. 2.000 såret.

d. 1. februar 1948, forblev spærret. Alle skibe, der forsøgte at bryde blokaden og landsætte immigranter, og som blev opbragt, blev dirigeret til Cypern, hvor immigranterne blev interneret. Medens de engelske myndigheder således ganske effektivt holdt Palæstinas jødiske befolkning under kontrol, undlod de at tage effektive forholdsregler mod de stadigt voksende og mere aggressive arabiske guerillastyrker. Den jødiske undergrundsbevægelses militærgrupper havde endnu ingen ordre til at gå til modangreb over en bred front, fordi man var bange for at blotte sig overfor den engelske mandatmagt og frygtede, at myndighederne ville benytte lejligheden til at trevle militærgruppernes organisation op og beslaglægge deres arsenaler og illegale fabrikker. Den jødiske modstandsbevægelse bestod af tre separate organisationer, der opererede uden andet end sporadisk kontakt. Deres mål var forskellige, og de havde hver især deres politiske og ideologiske karakter, der bestemte deres aktioner. *Stern-gruppen* var en organisation af desperados, der både politisk og militært var tilhængere af det yderliggående. Den forsøgte at bekæmpe den engelske mandatmagt både i Palæstina og i udlandet med snigmord og bombeattentater, dens indflydelse på den politiske udvikling der førte til statens oprettelse var negativ, dens tilhængere fåtallige og fanatiske. Skønt gruppen officielt blev opløst, har den haft visse aflæggere i Israel helt til sidste år, hvor man sporede dens hånd bag mordet på den tidligere leder af jøderne i det tyskbesatte Ungarn, dr. J. Kastner. *Irgun Zwai Leumi*-organisationen var knyttet til det konservative revisionistparti[11]. Den var mere talstærk end Stern-gruppen, mere disciplineret og kan næppe karakteriseres som asocial, som det var tilfældet med Stern-gruppen, dens midler var yderliggående, og den troede utvivlsomt på muligheden af at terrorisere englænderne ud af Palæstina. Militært viste den sig uduelig først mod de arabiske guerilla-angreb og siden efter statens oprettelse og den officielle krigs begyndelse i aktion som militær formation. Det blev ud af *Haganah*, den brede folkearme, der havde Jewish Agency, arbejderpartierne og kibbutzbevægelserne[12] bag sig, at hæren voksede, og det var den, som organiserede den illegale indvandring, våbenopkøbene i udlandet og mobiliseringen af befolkningen, da krigen stod for døren. I januar 1948 var det klart, at araberne ville tvinge jøderne for langt ud i defensiven såfremt

[11] Den illegale Irgun Zwai Leumi organisation formede sammen med revisionistpartiet efter statens oprettelse et konservativt parti, Heruth, der idag er det næststørste af knesseths 10 partier med 15 af 120 medlemmer, med undergrundslederen Menachem Beigin som parlamentarisk leder, – Sterngruppen forsøgte også at danne parti og opnåede ved de første valg et medlem i knesseth, som de siden mistede. Gruppens leder, Nathan Friedman Yellin lever idag tilsyneladende en fredelig tilværelse som bomuldsfarmer i Negev.

[12] Kibutz, plural. kibbutzim, kollektive landsbyer. Ved statens oprettelse boede ca. 10 % af landets befolkning i 140 kibbutzim, der udgjorde en forsvarslinie som i afgørende grad svækkede de arabiske angreb og gav resten af befolkningen tid til mobilisering.

de jødiske ledere fortsatte deres selv-disciplin taktik, og det blev mere og mere klart, at Sikkerhedsrådet ikke ville sætte magt bag agt og sørge for at bevare roen i Palæstina og gennemføre delingsplanen med magt. »Vi må indse«, sagde Ben Gurion, »at Palæstina-problemets legale, moralske og politiske sider er blevet afgjort i Lake Success, men de levende realiteter vil blive afgjort i Palæstina«.

Medens USA fastholdt sin våbenembargo for leverancer til Mellemøsten meddelte London, at regeringen agtede at fortsætte sine leverancer til de arabiske lande i overenstemmelse med venskabsaftaler[13], man havde underskrevet efter verdenskrigen. Bestillingerne blev nøje gransket, udtalte en engelsk talsmand, og blev ikke effektueret såfremt man fandt ud af, at våbnene ville finde vej til styrker, der ville bryde FNs charter[14]. Fra engelsk side erklærede man også, at de arabiske landes trusler mod jøderne var hypotetiske og tvivlsomme. Et forslag om at oprette en international styrke på 50.000 mand støttet af panser- og luftvåben til sikring af freden i Palæstina blev diskuteret i FN, men nåede aldrig ud over diskussionsstadiet, bl. a. var jøderne imod forslaget med den motivering, at de ikke ville have et internationalt korps til at forsvare sig mod araberne, og de stillede et modforslag om, at man skulle udruste en jødisk milits på 35.000 mand til at forsvare delingsplanen.

Medens diskussionerne fortsatte havde de arabiske guerillastyrker allerede fire styrker i aktion i Palæstina. Den Nord-palæstinensiske kommando, under den tidligere nazist Fawzi el Kaukji, der var sluppet ud af Tyskland inden sammenbruddet, havde 4000 mand under våben i fire regimenter, og var gået i stilling mindre end 10 km fra hovedvejen mellem Tel Aviv og Haifa; den Øst-palæstinensiske kommando lå i Jerusalem under Abdul Kader Husseini, dens styrke var ukendt og bestod mest af uorganiserede smågrupper; den Vest-palæstinensiske kommando lå i Jaffa, ved Tel Avivs bygrænse under Sheikh Hassan Salama, og ved hovedvejen til Jerusalem i Ramle med ialt 3000 mand, medens den Syd-palæstinensiske kommando på 1000 mand var stationeret i nærheden af Gaza-området under den sudanesiske oberst Tarik Bey. I midten af marts anslog jøderne, at 5000 fremmede tropper opererede i Palæstina kommanderet af en samling officerer, der talte tidligere tyske officerer, Vlassov-russere, Anders Polakker etc. Der fandtes på samme tidspunkt mellem 40 og 50.000 engelske soldater i landet.

Medens Haganahs militære stødtropper, der var oprettet og uddannet

[13] Bl. a. den engelsk-irakske aftale af 15. jan. 1948 og den engelsk-jordanske aftale af 15. marts 1948.

[14] Denne udtalelse blev fremsat d. 6. februar 1948, skønt Den arabiske Liga's premierministre på et møde i Kairo fra den 12.–17. december 1947 havde vedtaget at støtte Palæstinas arabere med våben, penge og mandskab.

af den engelske generalmajor Orde Wingate, der faldt i Burma i 1944, undsatte isolerede landsbyer og holdt de vigtigste forbindelsesveje åbne, begyndte jøderne i midten af februar at mobilisere befolkningen. Af hensyn til englænderne kunne man ikke mobilisere officielt til krigstjeneste, så indkaldelserne i aviserne var undertegnet »det nationale folketællingsdepartement«, syv årgange blev indkaldt til tjeneste, og samtidig indledtes en registrering af alle forhenværende officerer og underofficerer. Tusinder af unge i alderen fra 17–25 blev kørt til hemmelige træningslejre i jødiske landsbyer, hvor de blev uddannet illegalt i våbenbrug. I nogle tilfælde lykkedes det, som frygtet, den engelske efterretningstjeneste at opspore sådanne træningslejre, de indkaldte blev arresteret og deres våben beslaglagt, men da der forelå klare ordrer fra Haganahs hovedkvarter om at overgive sig til englænderne uden kamp i tilfælde af opdagelse, kom det i intet tilfælde til ildkamp mellem jøder og englændere. Uddannelsen af disse indkaldte kunne kun blive nødtørftig på grund af den knappe tid, og fordi man manglede mulighed for at holde store grupper skjult gennem længere tid i træningslejrene. Almindelig militæruddannelse blev gennemført på to uger, medens specialvåbenarter gennemgik tre-ugers kurser.

Henimod slutningen af marts 1948 syntes jøderne at have mistet kontrollen med den militære udvikling i landet, – Haganah havde mistet 1000–1200 mand i aktion, og civilbefolkningen havde lidt svære tab som følge af arabiske angreb; modstandsbevægelsens militærgrupper, der på det tidspunkt talte 2000 regulære mandlige og kvindelige soldater, der opererede i fire bataillioner, havde ikke kunnet holde forbindelseslinierne åbne. Jerusalem var afskåret fra resten af det jødiske samfund, landsbyerne i det sydlige Palæstina var blevet isolerede, og jøderne kunne i bedste fald bevæge sig fra sted til sted i pansrede konvojer men uden militær beskyttelse. De fleste iagttagere var sikre på, at den jødiske stat var dødfødt, og at jøderne snart måtte gå den bitre vej til englænderne og bede dem om at blive i landet og beskytte den jødiske befolkning, efter at de nu i en årrække havde krævet, at de engelske styrker skulle rømme Palæstina. Fremtrædende jøder stak følere ud mod englænderne, og engelske embedsmænd loddede uofficielt stemningen blandt jødiske politikere. I slutningen af marts fik Jewish Agency en halvofficiel henvendelse fra den engelske mandatregering, hvori man bad om en udtalelse i forbindelse med planerne om en evt. udsættelse af den engelske rømning. Den 30. marts svigtede også jødernes politiske front, da præsident Truman trak USAs støtte til delingsplanen tilbage og i stedet foreslog Sikkerhedsrådet en resolution, der anbefalede, at Palæstina skulle under FN formynderskab, da det viste sig umuligt at gennemføre delingen med fredelige midler. I realiteten betød dette, at den arabiske aggression ville opnå sit formål, nemlig at udsætte oprettelsen af en jødisk stat på ubestemt tid, og at englænderne ville forblive i landet

som FN formyndere. Det blev vedtaget at indkalde en ekstraordinær generalforsamling d. 16. april, der skulle debattere resolutionen, d. v. s. at jøderne havde to uger at handle i, og de benyttede dem så effektivt, at såvel den militære som den politiske stilling ændredes til deres fordel. I Nord-Israel havde den arabiske befrielsesarme under Fawzi el Kaukji koncentreret sine styrker for at angribe den jødiske kollektivlandsby, Mishmar Ha Emek, hvis erobring ville muliggøre kontakt mellem Kaukjis tropper og de irakske guerilla-styrker, der opererede i bjergene langs kystsletten mellem Tel Aviv og Haifa, hvor størstedelen af Palæstinas 650.000 jøder boede. Efter nogle dages vilde kampe blev araberne slået på flugt mod Nazareth, og som det siden skulle vise sig, blev dette nederlag det første i en række, der tilsidst drev Kaukji tilbage over den libanesiske grænse. På samme tid foretog nogle Palmach-enheder[15] en modoffensiv i Judæas bjerge, der for en tid åbnede vejen til det belejrede Jerusalem hvor 100.000 jøder opretholdt livet på sulterationer. Det lykkedes at føre to konvojer med forsyninger og soldater til Jerusalem, før de arabiske guerillastyrker igen spærrede vejen gennem de judæiske bjerge, men de jødiske kommandostyrker havde bidt sig fast på bjergtoppene langs vejen, hvorfra de siden foretog de afsluttende operationer, der holdt de arabiske styrker så langt borte, at den jødiske civilbefolkning fra Tel Aviv og Jerusalem i ly af natten efter nogle ugers forløb havde bygget en »Burmavej«, der lå udenfor de arabiske styrkers rækkevidde. Samtidig udbrød der kampe i Tiberias ved Genesareth-søen, hvor araberne, der ikke var særligt interesserede i at kæmpe mod jøderne, gik ind på en våbenhvile. I Haifa[16] var jøderne også gået til offensiv, og i Tel Aviv var det lykkedes at drive de irakske enheder tilbage i bjergene, hvorfra de ikke kunne true byens befolkning. Fra midten af april – da generalforsamlingen atter mødtes i Lake Success for at diskutere det amerikanske formynderskabsforslag – mærkede man, at Haganah havde oprettet en generalstab, der koordinerede de regionale operationer, hvilket tilsyneladende ikke havde været tilfældet hidtil. Våbensituationen ændredes i disse dage næsten over alt, da det lykkedes et illegalt Haganah-skib at

[15] Palmach var Haganah's kommandogrupper, sammensat af unge mænd og kvinder fra de kollektive og kooperative landsbyer. De fleste af den israelske hærs højtstående officerer er uddannet i Palmach, hvis grundlægger var den engelske officer Orde Wingate, der faldt som generalmajor under junglekrigen i Burma. Wingate udnyttede den guerilla taktik, han havde udviklet under Palmach-perioden ved erobringen af Abbesinien og under krigen mod japanerne.

[16] Den engelske højkommissær Sir Alan Cunningham telegraferede følgende til koloniministeren Creech Jones efter det jødiske angreb på Haifa. »Det jødiske angreb på Haifa fulgte som en direkte konsekvens af arabiske angreb på Haifas jøder, der havde fundet sted i de fire dage, der gik forud. Angrebet blev gennemført af jødiske militære styrker, og der var ingen massakrer. Til trods for vore gentagne advarsler var araberne utvivlsomt selv skyld i angrebet«. (Survey of events in Palestine from nov. 29th 1947 to may 15th 1948. Israel Ministry of Foreign Affairs. Stencil.)

snige sig gennem den engelske flådeblokade med våben som modstandsbevægelsens repræsentanter havde købt i Czekoslovakiet.

Medens kampene rasede i Palæstina, trak de engelske styrker sig tilbage til deres lejre, den engelske administration begyndt at gå i opløsning, og militærmyndighederne syntes at koncentrere deres opmærksomhed om forsvaret af britiske baser i landet, medens de overlod slagmarken til de jødiske og arabiske styrker. Postvæsenet ophørte efterhånden at fungere udenfor de større byer, og jernbanedriften blev indstillet. Samtidig begyndte administrationen at brænde sine arkiver, Palæstina blev udelukket fra Sterlingblokken, og landets Sterling-tilgodehavender blev blokeret. De engelske militærmyndigheder havde åbenbart opgivet at holde de stadigt voksende arabiske guerillastyrker under kontrol[17], grænserne til de arabiske nabolande lå åbne for infiltration af arabiske forstærkninger, men blokaden af Palæstinas kyst forhindrede effektivt jøderne i at bringe våbenføre immigranter til landet, og samtidig fortsatte englænderne at afvæbne jødiske undergrundsstyrker, hvor de traf på dem. De jødiske myndigheder angreb bittert englænderne for at handle pro-arabisk, for at forhindre den jødiske stats oprettelse og dermed trække evakueringen i langdrag, og man førte talrige beviser for, at hvis London-regeringen var så neutral, som den hævdede, så sad der i hvert fald i Jerusalem engelske embedsmænd og officerer, der var af en anden mening. Der er næppe tvivl om, at mange englændere i mandatets sidste måneder traf beslutninger og tolkede regeringens instrukser i lyset af deres egne sympatier; både jøderne og araberne drog nytte af deres venner i englændernes rækker, og en del af de våben, de jødiske undergrundsstyrker disponerede over, var erhvervet fra engelske depoter for gode ord eller betaling. En samlet vurdering af forholdene må imidlertid give som resultat, at hvor englænderne forholdt sig passive eller var aktive, var det som oftest til fordel for araberne, hvad enten det nu skyldtes individuelle engelske embedsmænds og officerers indstilling, mandatmagtens politik, eller en kombination af begge dele[18].

I Lake Success havde amerikanerne ændret taktik. I stedet for at foreslå en resolution der gik ud på at erstatte delingsplanen med et formynderskab, havde man forelagt tanken for generalforsamlingen i form af et »working paper«, idet man formodentlig ikke fandt situationen så overskuelig,

[17] D. 3. marts oplyste den engelske koloniminister således i parlamentet, at 5.000 arabere var trængt ind i Palæstina siden delingsplanens vedtagelse, d. 29. nov. 1947.

[18] Visse kredse viste sig at være direkte antisemitisk indstillede. Det værste eksempel må anses at være den engelske øverstkommanderende i Palæstina, Sir Evelyn Barkers dagsbefaling d. 26. juni 1947. Barker forbød de engelske tropper at fraternisere med jøderne i Palæstina og sluttede sin dagsbefaling med ordene. »Jeg forstår at disse forholdsregler vil skabe vanskeligheder for soldaterne . . . de vil straffe jøderne netop på en måde som denne race hader mere end noget, ved at rette et slag mod deres lommer og vise dem, hvor vi afskyr dem«.

at man ønskede officielt at tage ansvaret for en annullering af delingsplanen. Jødernes venner blandt de delegerede frygtede imidlertid, at en vedtagelse af det amerikanske formynderskabsforslag ville udslette delingsresolutionen som legalt grundlag for oprettelsen af en jødisk stat i Palæstina, og det lykkedes dem at få det amerikanske forslag begravet i et underudvalg. Den 15. maj nærmede sig, da det engelske mandat formelt ville ophøre. Der var endnu nogle dage indtil statens oprettelse, hvorefter FN ikke ville kunne blande sig i Palæstinas interne politiske forhold uden de kæmpende parters samtykke. Et engelsk forslag om oprettelse af en international kommission, der skulle kontrollere, at de mest vitale institutioner i Palæstina kunne fungere trods urolighederne, og som skulle overtage ansvaret for al regeringsejendom i Palæstina, blev ligeledes henvist til en kommission, hvorfra det i lighed med det amerikanske formynderskabsforslag aldrig kom videre, og 48 timer før mandatets ophør stod generalforsamlingen på samme sted, hvor diskussionerne var begyndt en måned forinden.

I Palæstina havde de jødiske styrker yderligere tilføjet araberne nogle afgørende nederlag. Tiberias var blevet erobret i midten af april, og d. 22. samme måned besatte Haganah Haifas arabiske bydel efter en 30-timers kamp. Galilæas vigtigste by, Safed[19], var ligeledes blevet erobret, og i Jerusalem var de jødiske styrker gået til angreb, efter at araberne havde angrebet en konvoj med læger, sygeplejersker og videnskabsmænd på vej op til Det hebraiske Universitet på Scopusbjerget. Efter over 7 timers belejring angreb de arabiske styrker og dræbte 77 personer. Palæstinas befolkning var ellers vænnet til lidt af hvert i disse måneder, men dette angreb, hvori nogle af landets ledende videnskabsmænd mistede livet nogle få hundrede meter fra den nærmeste engelske militærpost, hvorfra der ikke blev grebet ind for det var for sent, skræmte Haganah til aktion, og uden hensyn til følgerne af eventuelle engelske repressalier besatte de jødiske styrker de vigtigste centrer for arabisk guerilla-aktivitet. Skønt det var klart, at det var for sent for englænderne at standse de landsomfattende fjendtligheder, søgte Højkommissæren at tilvejebringe våbenhvile i det mindste for Jerusalems vedkommende, og hans appel blev styrket ved ankomsten af nogle artilleriafdelinger. I mandatets sidste dage herskede der fred i Den hellige By som et bevis på,

[19] En jødisk øjenvidneskildring fra kampene om Safed omtaler, at styrkeforholdet var mellem 220 israelere mod 3500–4000 arabiske regulære og irregulære soldater. Jøderne mistede 50 mand, deres udrustning bestod af 90 geværer, 30 pistoler, en to-inch granatkaster og to seks-inch granatkastere fabrikeret illegalt i Palæstina, et maskingevær og nogle få håndgranater og stenguns. Yeshayahu Ashni, How Sfad Fell, Jerusalems Post 9. maj 1958. Ashni redigerede Haganahs illegale blad i Safed, som delvis blev finansieret af boder pålagt Haganah-folk, der måtte betale 20 kr. pr. skud løsnet mod »not clearly defined targets approaching out-posts«. I »Promise og Fulfilment«, London 1949 giver Arthur Koestler en lignende beskrivelse af erobringen af Safed.

hvad de engelske styrker i Palæstina kunne have tilvejebragt, hvis de havde optrådt med den samme beslutsomhed landet over. 36 timer før mandatets ophør, medens Moshe Sharett havde travlt i Tel Aviv med at forfatte den israelske selvstændighedserklærings ordlyd, og så godt som hele den våbenføre jødiske befolkning var mobiliseret og på vej fra rekrutteringslejrene ud til frontlinierne, foreslog amerikanerne en resolution, der bl. a. henviste til en tidligere resolution vedtaget af Sikkerhedsrådet, hvori man opfordrede jøder og arabere til ikke at foretage nogen politisk handling sålænge Palæstina-problemet var til debat. Den amerikanske resolution, der blev sendt til behandling i en underkomité, foreslog også, at der blev udnævnt en FN-kommissær, der skulle have til opgave at lede forhandlingen mellem jøder og arabere. Under debatten i underkomiteen enedes man om at udelade henvisning til den ovennævnte Sikkerhedsrådsresolution, og det endelige resolutionsforslag, som komiteen d. 14. maj forelagde FNs politiske komité til endelig behandling, foreslog udnævnelsen af en mægler mellem de stridende parter i Palæstina. En time før mandatet ophørte, kom resolutionen til afstemning i generalforsamlingen, og medens afstemningen foretoges, kom meddelelsen om, at staten Israel var blevet proklameret i Tel Aviv, og at præsident Truman allerede havde anerkendt den nye stat de facto. Ca. 5000 jøder og arabere havde måttet lade livet under guerilla-kampene i perioden fra 29. nov. 1947, da delingsplanen var blevet vedtaget, og til d. 14. maj 1948; andre 5000 var blevet sårede, – der skulle falde endnu 6000 jøder og et ukendt antal arabere, før Israel og de arabiske lande næsten et år senere mødtes omkring forhandlingsbordet på øen Rhodos for at underskrive våbenhvile-overenskomsterne.

DEN REGULÆRE KRIG EFTER ISRAELS OPRETTELSE

Den officielle krig begyndte umiddelbart efter Israels proklamation, da arabiske regulære styrker overskred den nye stats grænser, medens de arabiske delegerede i FN i telegrammer til Sikkerhedsrådet oplyste, at deres landes armeer var gået i aktion for at forhindre delingsplanens gennemførelse. Warren R. Austin, USAs medlem af Sikkerhedsrådet, udtalte dengang, at »vi er her vidner til den højeste form for bevis for, at en international lovovertrædelse bliver begået, nemlig lovovertrædernes indrømmelse«, og Andrei Gromyko, Sovjetunionens medlem af Sikkerhedsrådet, udtalte sig i lignende vendinger. Da Sikkerhedsrådet besluttede at anbefale våbenhvile, svarede den ægyptiske delegerede, at »den ægyptiske regering beklager ikke at kunne efterkomme Sikkerhedsrådets anbefaling vedrørende ildophør i Palæstina«. Krigens første fase varede i 27 dage, indtil det lykkedes greve Folke Bernadotte, der var blevet udpeget til posten som FNs

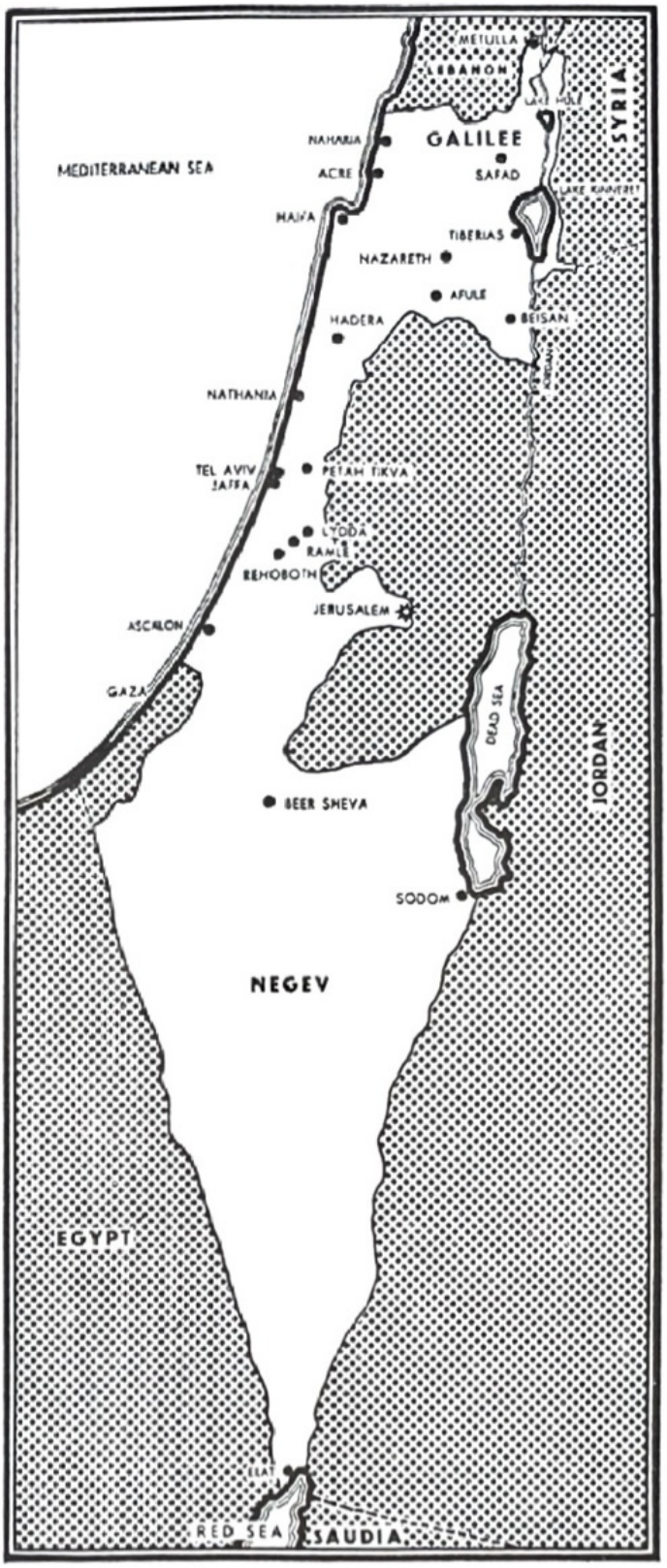

Israels grænser efter at våbenhvileaftalerne med de forskellige lande var undertegnet på øen Rhodos. (Israel–Ægypten 24. 2. 1949, Israel–Libanon 23. 3. 1949, Israel–Jordan 3. 4. 1949, Israel–Syrien 20. 7. 1949.)

mægler, at få udvirket en fire ugers våbenhvile, der trådte i kraft d. 11. juli. Da den udløb, nægtede de arabiske lande at forlænge overenskomsten, og krigen fortsatte fra d. 8. juli ind i sin anden fase, der varede i 11 dage. Sikkerhedsrådets maskineri kom kun langsomt i gang, og først d. 15. juli lykkedes det at få vedtaget en resolution, der erklærede, at eftersom den midlertidige israelske regering havde akcepteret en forlængelse af våbenhvilen, og eftersom de arabiske lande havde modsat sig en sådan forlængelse, »beslutter Sikkerhedsrådet, at situationen i Palæstina udgør en fare for freden i henhold til artikel 39 i FNs konstitution«. Den 18. juli trådte en ikke tidsbegrænset våbenhvile i kraft mellem Israel og de arabiske lande efter 38 dages krig, og d. 16. november 1948 vedtog Sikkerhedsrådet, at »der for at lette overgangen fra den nuværende våbenhvile til permanent fred i Palæstina skal etableres våbenstilstand i alle Palæstinas sektorer«; det var i henhold til denne resolution, at Israel og Ægypten, Syrien, Libanon og Jordan underskrev våbenstilstandsaftaler. Irak, Yemen og Saudi-Arabien, der også havde deltaget aktivt i kampene, men som ikke har grænser tilfælles med Israel, nægtede at efterkomme Sikkerhedsrådets ordre, således at Israel i dag teknisk endnu befinder sig i krig med disse stater.

Våbenstilstandsoverenskomsterne så at sige annullerede delingsplanen af d. 29. november 1947, idet de bestemmer, at enhver ændring af aftalerne kun kan ske med begge parters billigelse, delingsplanens grænser (jfr. kort I) blev erstattet af demarkationslinierne efter krigen, der dels blev trukket langs frontlinierne og dels blev reguleret ved de efterfølgende forhandlinger på Rhodos. Israel kontrollerede efter krigen ca. 40 % mere areal, end det ifølge delingsplanen havde fået tildelt (jfr. kort II). Medens araberne i 1948 nægtede at anerkende delingsplanens grænser og i 1949 underskrev overenskomster, der annullerede disse grænser og erstattede dem med våbenstilstandslinierne, er situationen ti år efter ændret totalt. De arabiske betingelser for forhandling med Israel om fred er idag bygget på kravet om, at Israel vil akceptere bl. a. en grænseændring i overensstemmelse med 1947-delingsplanen. Dette arabiske krav er ved flere lejligheder blevet afvist af FN, bl. a. under generalforsamlingen i 1952, da 25 af forsamlingens 60 medlemmer stemte mod en resolution, der anbefalede, at fred mellem Israel og de arabiske lande skulle baseres på 1947-resolutionen. Forslaget synes imidlertid at skulle blive aktuelt igen i den nærmeste fremtid, efter at Sovjetunionen i dets forsøg på at vinde arabernes venskab har udtalt sig til fordel herfor.

Da de arabiske regulære styrker stødte ind over Israels grænser, var storstedelen af guerillastyrkerne trukket tilbage. Fra israelsk side anslås de arabiske styrker til at have talt mellem 30 og 40.000 mand, men det er svært at finde holdbare oplysninger om parternes styrkeforhold, fordi både israelerne og araberne siden har været interesseret i at holde liv i de myter,

som den israelske selvstændighedskrig skabte på begge sider af grænsen[20]. Araberne har forsøgt at forklare deres nederlag med, at de var israelerne numerisk underlegne, og at den israelske hær rådede over store mængder moderne udrustning samt østeuropæiske eksperter og officerer[21]. Israelerne hævder på deres side, at de moderne udrustede arabiske hære blev slået tilbage af en modstandsbevægelse udrustet med stenguns og molotov-cocktails, og at krigen var en repetition af det bibelske David og Goliat-tema. Såvidt man nu ti år efter kampene kan analysere situationen, var araberne, hvad udrustning angår, de jødiske styrker aldeles overlegne både på jorden, i luften og på søen i krigens første fase; Haganahstyrkerne mødte de moderne udrustede arabiske hære med lette guerillavåben, den israelske luftstyrke bestod af nogle dusin enmotores maskiner, der tilhørte nogle flyveklubber, som Haganah havde oprettet for at føre englænderne bag lyset, man disponerede ikke over andet panser end de to Sherman-tanks, som Haganah havde købt af to engelske sergeanter i den forvirring, der herskede i dagene før englændernes rømning, og artilleriet bestod af nogle få lette kanoner og hjemmelavede morterer[22]. Haganahs repræsentanter havde været aktive på verdens våbenmarked mange måneder før Israels oprettelse, men så vidt det kan konstateres, lykkedes det kun i et tilfælde at bryde blokaden og føre en sending czekiske våben i land.

Men forholdet ændredes betydeligt under den første våbenhvile fra d. 11. juni til d. 8. juli hvor jøderne, på trods af Sikkerhedsrådets forbud mod levering af våben til de krigsførende parter, skabte en luftbro fra Czekoslovakiet til Israel. Den czekoslovakiske regering solgte store kvanta erobrede tyske våben til jøderne mod betaling i hård valuta bl. a. kanoner og Messerschmidt-jagermaskiner. Den jødiske undergrundsbevægelse smuglede flyvende fæstninger ud fra USA, og fra England lykkedes det at flyve en del Beaufort-jagerbombere til Israel, samtidig meldte en del soldater sig fra udlandet frivilligt til den israelske hær, hvoraf mange havde rig erfaring fra de allierede styrker under den anden verdenskrig, og mobiliseringen og uddannelsen af den israelske civilbefolkning forøgede hærens styrke fra de

[20] Adib Shishakley, tidligere militærdiktator i Syrien lever nu i landflygtighed i Svejts. Oberst Schishakley kommanderede den syriske frivilligbrigade i Galilæa i 1948 og deltog i kampene om Safed. Han udtalte senere til en korrespondent til det vesttyske blad »Der Stern«, »jøderne erobrede Safed ved hjælp af fjernstyrede taktiske våben af en hidtil ukendt kraft«. Det våben Shishakley formodentlig hentydede til var Davidka-granatkasteren, der var lavet illegalt af Haganah af 6 tommers stålrør, som normalt blev anvendt til olieledninger.

[21] Arabiske radiostationer hævdede i 1948, at de israelske styrker i Negev-ørkenen blev kommanderet af en sovjetisk general. Dette skyldes formodentlig, at araberne havde hørt den israelske kommanderende officer omtalt som »Sergei«. Det var imidlertid kun et kodenavn, der dækkede over de ledende mænd i Haganah.

[22] De eneste kanoner Haganah disponerede over var 21 stk. 20 mm Hispano Suizza anti-luft kanoner samt nogle franske Howitzer feltkanoner årgang 1912.

10.000 regulære soldater, der havde stået til rådighed for generalstaben d. 14. maj til over 40.000. Først hen på årets slutning nåede den israelske hær op på den skyhøje styrke, som araberne hævdede den havde allerede fra krigens begyndelse, nemlig ca. 100.000 mand. Under den første våbenhvile forvandledes undergrundshæren til regulær hær, der blev indført gradsbetegnelser og hilsepligt, taktikken blev ændret fra guerilla-mønster til regulær moderne kamptaktik, samtidig med at hæren blev reorganiseret efter feltmarskal Montgommery's 8. armés mønster.

Araberne lå imidlertid heller ikke på den lade side, den ægyptiske hær, der angreb d. 14. maj med 10.000 mand, forøgede sin styrke til 18.000, samtidig med at de modtog nye våben fra England, leverancer på grundlag af gamle kontrakter. Syrerne og libaneserne, der i begyndelsen havde sendt henholdsvis 3000 og 1000 mand i marken, fordoblede deres styrker, og irakerne, der havde åbnet krigen med 1.500 mand, sendte yderligere 2.000 til forstærkning, den transjordanske legion, der var under engelske officerers kommando talte 5000 soldater, og efter våbenhvilen genopstod Kaukji's tilintetgjorte arabiske befrielsesarmé med 2000 soldater. Under våbenhvilen øgedes de arabiske styrkers antal således fra ca. 25.000 til ca. 47.000. Trods mange diskussioner var det imidlertid ikke lykkedes de arabiske regeringer at enes om en fælles overkommando, en kendsgerning som jøderne skylder megen tak[23].

Da det lykkedes Bernadotte at udvirke den første våbenhvile efter 27 dages krig, viste regnskabet, at jøderne ikke blot havde standset de arabiske styrkers offensiv og havde holdt hele det område, som Israel havde fået tildelt ifølge delingsplanen af 29. nov. 1947, men de havde dertil erobret store dele af det område, som skulle være tilfaldet den arabiske stat i Palæstina. Den eneste feltherre, der havde tilføjet de israelske styrker mærkbare nederlag, var kong Abdullah af Transjordanien. Ægypterne havde gravet sig ned ca. 30 km fra Tel Aviv, og irakerne lå ca. 20 km fra Tel Aviv–Haifa hovedvejen, men de arabiske angreb var endt i en stillingskrig. Israelerne havde vundet den første runde, dels ved at udvise mod og offervilje, men også fordi de arabiske styrker blev ført i kamp af uduelige officerer,

[23] Sir Alec Kirkbride mangeårig engelsk ambassadør ved kong Abdullas hof og i 25 år hans personlige rådgiver og ven fortæller i »Cracle of Thorns«, London 1956, om et møde, der fandt sted i Amman i efteråret 1948. I mødet deltog de arabiske landes premierministre og militæreksperter. Abdullas styrker var på det tidspunkt hårdt presset af israelerne og på mødet bad han sine allierede om militær støtte. »Den ægyptiske militærekspert«, fortæller Kirkbride, »så rædselsslagen ud, og udbrød, – Gode Gud, vi kan ikke angribe, vi risikerer jo at jøderne til gengæld angriber os«. Herpå rejste den syriske udsending Jamil Mardan sig og erklærede dramatisk, at Syrien ville sende en infanteridivision til Abdullas hjælp. »Deltagerne råbte hurrah for Syrien og klappede, skønt alle vel vidste, at den eneste infanteri-division, Syrien rådede over, var fuldt engageret i Galilæa«.

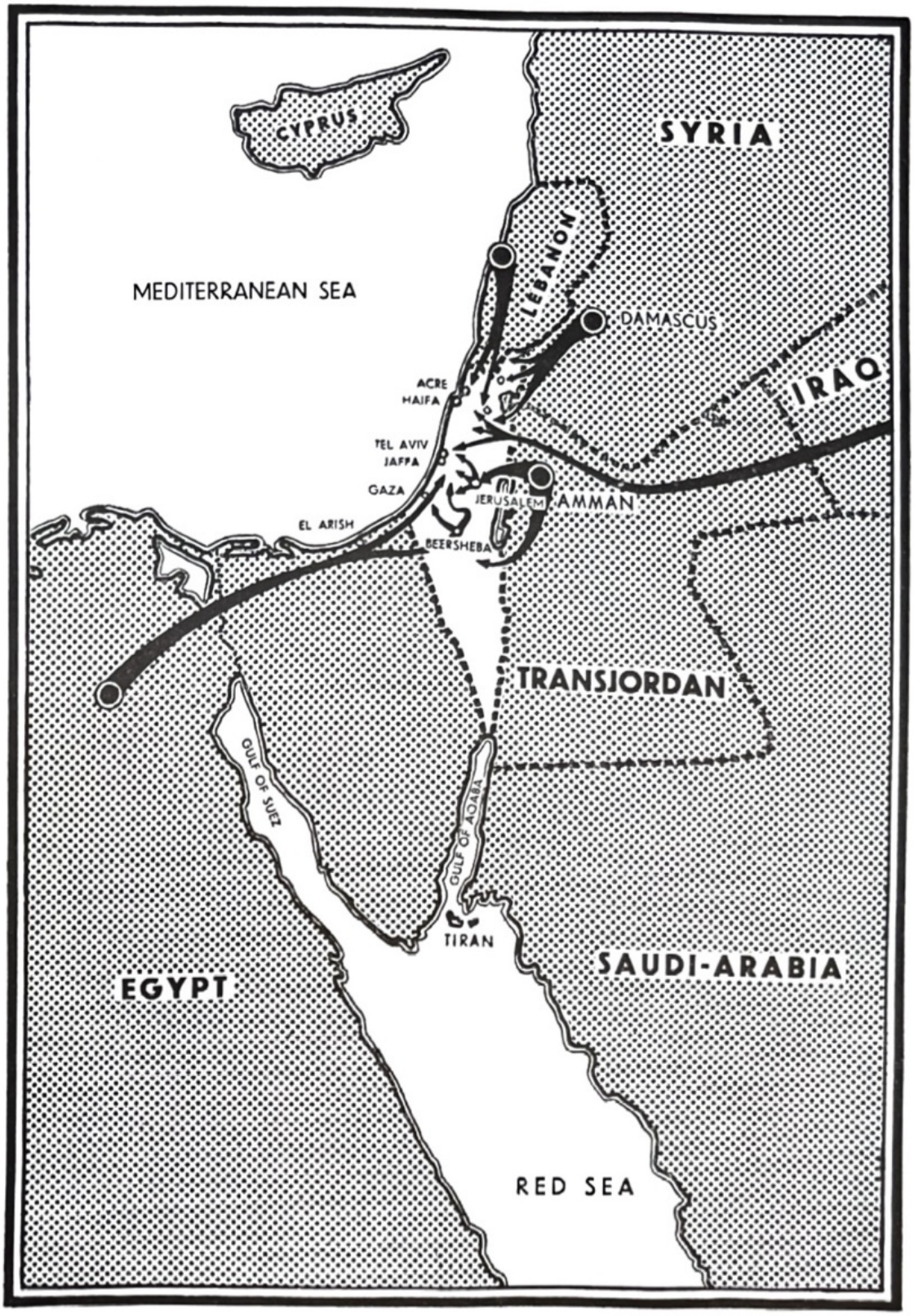

De arabiske armeers angrebslinier efter at den officielle krigstilstand var trådt i kraft d. 14. maj 1948.

uvillige soldater og uden en koordineret taktik. Denne karakteristik gælder ikke den transjordanske legion, der på dette tidspunkt var Mellemøstens bedste hærstyrke. Kong Abdullah var gået i krig ikke så meget for at tilintetgøre jøderne, som for at virkeliggøre sine egne planer om at udvide sit riges grænser til også at omfatte den del af Palæstina, som skulle være tilfaldet den nye arabiske stat; hans krigsmæssige bestræbelser gik hovedsageligt ud på at forhindre jøderne i at erobre det område, han havde tænkt sig at annektere og at tilse, at hans arabiske allierede, især de ægyptiske styrker, blev grundigt slået af den israelske hær.

Da krigen atter begyndte, efter at de arabiske regeringer havde nægtet at forlænge våbenhvilen på Bernadottes opfordring, begik jøderne deres største taktiske fejl. De indledte kampene med en række manøvrer, som tydede på, at de mente at have tiden for sig og ikke behøvede at sætte en storoffensiv igang øjeblikkeligt. Den 8. juli, da kampene atter begyndte, var Sikkerhedsrådet blevet indkaldt til møde, men ingen af de delegerede syntes villig til at tage initiativet til en resolution, og både israelerne og araberne var tillidsfulde med hensyn til krigens udfald og ønskede ingen stormagtsintervention. Det varede fire dage, – hvor israelerne blot kunne konstatere nogle ubetydelige sejre og en række nederlag, – før regeringen blev klar over, at skulle der handles, skulle det være øjeblikkeligt. Sikkerhedsrådet var nemlig atter blevet indkaldt til møde den 13. juli. Dagen forinden gik israelerne til angreb med 6000 mand i centralafsnittet og noterede nogle vigtige strategiske resultater, skønt de næppe kan kaldes militære sejre, da en del af fjenden – den transjordanske legion – havde fået ordre fra kong Abdullah til at trække sig tilbage, denne retræte svækkede den irakske front, der brød sammen. Sikkerhedsrådet enedes efter et par dages debat om en resolution, der beordrede parterne til at indstille kampene d. 18. juli, og israelerne, der havde undervurderet risikoen for, at Sikkerhedsrådet ville vedtage en resolution så hurtigt, satte i det sidste par dage fuld kraft på både i Galilæa og i det nordlige Negev, men skønt de noterede afgørende resultater, havde de ikke nået alle deres krigsmål, og våbenhvilen kom meget ubelejligt for dem, – endnu et par dages offensiv – hævdede israelske talsmænd, – og størstedelen af Palæstina ville have været under israelsk kontrol. Medens den første våbenhvile kom uhyre belejligt for Israel, der fik lejlighed til at organisere sine styrker og bringe udrustning til landet, kom den anden våbenhvile lige så belejligt for araberne denne gang. Den reddede dem formodentlig fra det totale militære nederlag, som de i virkeligheden aldrig led i Palæstina-krigen.

De 38-dages krig havde forrykket frontlinierne, men næppe skabt afgørende forskydning i magtforholdet mellem de to kæmpende parter, og begge forberedte sig på en tredie runde, – kun ægypterne havde grund til at være tilfredse, som sagerne stod, idet de havde besat Negev-ørkenen, som efter de-

lingsplanen skulle have tilhørt Israel. I Israel var der delte anskuelser om, hvorvidt man skulle genoptage kampen på trods af Sikkerhedsrådets resolution, og i den anden uge af september syntes hærkommandoen at have overtalt de fleste af den provisoriske regerings medlemmer til at gå ind for en genoptagelse af kampene. En faretruende udvikling syntes at svække Israels politiske krav på Negev-ørkenen, idet Bernadotte havde benyttet våbenhvile-perioden til at udarbejde en fredsplan, der foreslog, at israelerne skulle opgive Negev-ørkenen, som ægypterne havde besat, uden at erobre en af de 25 israelske kollektive landsbyer der lå i dette område. Til gengæld skulle israelerne få lov at beholde Vest-Galilæa, der ifølge delingsplanen skulle være tilfaldet araberne, men som israelerne havde erobret. Det vil sige, at Bernadotteplanen foreslog anerkendelse af de eksisterende militære linier, hvorved delingsplanen blev annulleret.

Bernadotte-planen blev voldsomt angrebet af den israelske regering, fordi tabet af Negev-ørkenen til de angribende ægyptere ville betyde, at Israel blev afskåret fra et udviklingsområde med uanede muligheder for bosættelse af immigranter, samt tabet af kyststrækningen ved Akkaba-bugten, hvor israelerne havde planer om at bygge en by og udvikle en havn, der skulle knytte landet til Fjernøsten, – efter de militære sejre var israelerne ikke til sinds at akceptere politiske nederlag. Bernadotte-planen fik en meget uheldig indflydelse på den politiske udvikling i Mellemøsten, en indflydelse der spores endnu idag, den knæsatte nemlig det princip, at militær kontrol af et område let fører til politisk anerkendelse af besiddelsesretten, medens man på den anden side let taber retten til et område, som man militært ikke har under kontrol. Det var denne politiske erkendelse, som bidrog til, at det lykkedes de israelske officerer at overtale regeringens medlemmer til at gå ind for en militær aktion til trods for Sikkerhedsrådets resolution, og meget tydede på, at israelske styrker blev koncentreret i Jerusalem i midten af september, for at rette et angreb mod den transjordanske legion i Jerusalems gamle bydel. Bernadotte fik færten af den truende fare og rejste til Jerusalem, hvor han blev myrdet d. 17. september. Mordet på Bernadotte medførte, at Ben Gurion aflyste aktionen, og i stedet samlede alle kræfter om at udrydde Stern-banden, der bestod af en samling tidligere koncentrationslejrfanger og religiøse orientalske jøder, og som mentes at have forøvet mordet.

Bernadotte-planen blev aldrig ført ud i livet, og en måned efter mordet genoptog den israelske hær kampene i syd. Ægypterne havde, i de to måneder der gik forud for angrebet, nægtet at lade israelske konvojer føre forsyninger ned til de 25 isolerede kollektive landsbyer, der lå bag de ægyptiske linier i ørkenen, men hverken grev Bernadotte eller hans efterfølger dr. Ralph Bunche formåede, at få ægypterne til at opfylde dette punkt i våbenhvileaftalen. Israelerne følte sig på sikker grund; efter at FN havde

fejlet, besluttede de sig til at bruge magt. D. 15. oktober indledte den israelske hær aktionen »De ti Plager«, den 16. oktober forsøgte våbenhvilekommissionen i Palæstina at standse den jødiske offensiv, men forgæves, og kommissionens formand henviste sagen til øjeblikkelig behandling i Sikkerhedsrådet. De israelske styrker kæmpede nu ikke blot mod ægypterne, men også mod en hurtig aktion fra Sikkerhedsrådets side. Den israelske delegation i FN gjorde alt for at forhale debatten i Sikkerhedsrådet, støttet af de russiske og amerikanske delegerede, medens den engelske repræsentant kæmpede for øjeblikkelig indgriben. D. 19. oktober vedtog Sikkerhedsrådet en ordre til de kæmpende styrker om øjeblikkeligt at indstille fjendtlighederne, men den israelske regering løb en velovervejet risiko, og fortsatte offensiven, indtil dens styrker havde tilføjet ægypterne et afgørende nederlag d. 21. oktober. Israel blev beordret til at trække sine styrker tilbage bag de linier, de havde holdt før angrebet d. 15. oktober, og det blev besluttet, at Negev skulle demilitariseres. Både hæren og politikerne var imod retræte, skønt de var udsat for hårdt pres fra Israels udenlandske forbundsfæller. 24 timer før Sikkerhedsrådets ultimatum udløb, lykkedes det Bunche at formulere et kompromis, som efter hans mening var i overensstemmelse med resolutionens ånd og samtidig tilfredsstillede israelerne. I stedet for at demilitarisere området, indvilligede israelerne i at trække deres mobile styrker tilbage, men de fik lov til at opretholde garnisoner i ørkenlandsbyerne. Bunche havde strakt sin myndighed til bristepunktet, men ved at sikre israelerne kontrol med Negev-ørkenen, reddede han det politisk for Israel.

Den 30. oktober, ni dage efter at fjendtlighederne var blevet indstillet i Negev, og efter at israelerne havde haft lejlighed til at regruppere deres styrker, oplyste det israelske udenrigsministerium, at general Kaukje havde angrebet en israelsk by i Galilæa, hvilket gav den israelske hær en kærkommen lejlighed til at drive de sidste arabiske styrker ud af Galilæa i en 24-timers aktion, der førte de israelske styrker over 40 km. ind på libanesisk territorium. Men dette skulle ikke vise sig at være den sidste aktion i Palæstinakrigen. I slutningen af december 1948 indløb der til Tel Aviv meddelelser om, at ægyptiske styrker havde angrebet israelske landsbyer fra Gaza-området og fra grænsen til Sinai-ørkenen. Ved juletid havde israelske land- og luftstyrker drevet de sidste rester af den ægyptiske hær ud af Palæstina og forfulgt dem 50 km ind over den ægyptiske grænse, da en note fra Washington underrettede Israel om USAs ængstelse over denne krænkelse af ægyptisk territorium, hvorefter israelerne rømmede ægyptisk område, som de et par måneder forinden havde rømmet libanesisk område.

Hermed var den sidste større træfning i Palæstinakrigen afsluttet, – en mindre skærmydsel fandt sted fra d. 7. til d. 10. marts 1949, da israelske styrker besatte den strimmel kyst ved Akkaba-bugten, hvor havnebyen

Eilath nu ligger. Aktionen var militært set af ubetydeligt omfang, men den sikrede Israel adgang til Akkababugten, en ret som israelerne imidlertid først vandt fuldtud, efter at have ført endnu en krig ni år senere.

ISRAEL I 1948 FØR MASSEINDVANDRINGEN

Fra det øjeblik staten blev proklameret, d. 14. maj 1948, koncentreredes alle bestræbelser om at forsvare landet mod de arabiske angreb; medens den provisoriske regering mobiliserede alle landets ressourcer til forsvaret, strømmede immigranterne til landet. Der fandtes ved den anden verdenskrigs slutning 390.000 jøder i »displaced persons«-lejre i Europa, ifølge en undersøgelse foretaget af den Anglo-Amerikanske Palæstina kommission, og langt de fleste krævede øjeblikkeligt at blive transporteret til Israel. I løbet af perioden fra statens oprettelse og til d. 31. december 1948 indvandrede 101.819 personer; de våbenføre immigranter blev efter en kort uddannelse sendt til fronterne, men da der ikke fandtes en handledygtig administration, der kunne organisere immigranternes opsugning i samfundet, nøjedes man med at anbringe langt de fleste i store modtagelseslejre, hvor de blev underholdt af det offentlige. Økonomisk og administrativt herskede der kaos i Israel i de første måneder, det gik langsomt med at bygge et nyt administrationsapparat op på de ruiner, som englænderne havde efterladt sig, fordi landets bedste administrative kræfter var indkaldt. De færreste nye immigranter kunne landets sprog, og de fleste var demoraliserede efter næsten ti års tilværelse, først i Hitlers koncentrationslejre og siden i efterkrigstidens flygtningelejre; de havde vanskeligt ved at komme igang med produktivt arbejde, skønt der var mange beskæftigelsesmuligheder. I begyndelsen af 1949 var ca. ⅓ af Israels arbejdsdygtige befolkning indkaldt, og produktionen faldt katastrofalt, medens militærudgifterne og udgifterne ved opretholdelse af de store immigrantlejre medførte en galoperende inflation, som ingen havde magt til at bekæmpe, fordi skattevæsenet næsten var ude af funktion, og bankerne endnu ikke var underlagt en central myndighed. Størstedelen af landets befolkning var i disse måneder forbrugere, hvadenten de var i hæren eller sad i lejrene, og medens den lokale produktion faldt, måtte man indskrænke importen til det allernødvendigste, fordi hærens forsyninger først skulle sikres. Palæstina havde under det engelske mandat været knyttet til Sterlingblokken og havde importeret størstedelen af sit konsumvarebehov, landbruget dækkede kun en ringe del af levnedsmiddelforsyningen, og industrien var endnu i 1948 temmelig underudviklet; nogle måneder før mandatets ophør havde England ekskluderet Palæstina fra Sterlingområdet og havde blokeret dets reserver, således at det en overgang kneb med at holde importen af de mest nødven-

dige levnedsmiddelforsyninger igang. Suez-kanalen var blevet spærret for transport til og fra Israel, og olieforsyningen fra de arabiske lande var naturligvis ophørt. Alt i alt blev 1948 og begyndelsen af 1949 et magert år, man anede vældige problemer forude, når de demobiliserede soldater og de tusinder af immigranter, som uophørligt væltede ind, skulle beskæftiges og skaffes husly, men så længe kampene rasede, koncentrerede man sig om de to vigtigste problemer, at sejre over araberne og garantere immigranterne de mest elementære fornødenheder.

Administrationsapparatet begyndte at tage form, men valget af embedsmænd var temmelig tilfældigt. Stillet overfor kravet om at besætte de utallige regeringsposter i løbet af få uger, udnævnte de nye ministre og departementschefer ofte folk uden administrativ erfaring eller kvalifikationer, ligesom de forskellige ministerier havde tendens til at blive bemandet med medlemmer af den pågældende ministers parti. Israels regeringsadministration må endnu idag betale dyrt for disse forhastede udnævnelser, fordi det i mange tilfælde har været umuligt at fjerne embedsmænd, der engang blev sat på fejl post, fra deres stillinger. Medens administrationen stort set blev bygget efter engelsk mønster, udgjorde embedsmændene en blandet gruppe, der ikke var i stand til at videreføre de engelske traditioner. De højere embedsmænd i den engelske mandatregering var englændere, heriblandt enkelte af jødisk herkomst, medens deres assistenter for ⅔ vedkommende var arabere og for restens vedkommende jøder. Det samme forhold gik iøvrigt gennem hele den engelske administration og svarede til forholdet mellem jøder og arabere i den palæstinensiske befolkning. Mest effektivt foregik opbygningen af de administrationsområder, hvor det jødiske samfund i Palæstina havde haft selvstyre under mandatet, det gjaldt især absorbering af immigranter, sundhed og social forsorg, undervisning og landbrug. De respektive afdelinger under Jewish Agency og Det jødiske Nationalråd, der havde haft ansvaret for disse områder, blev omdannet til ministerier og fortsatte at fungere. Det viste sig, at Ben Gurion havde ret, da han i ugerne før statens oprettelse bekymret sagde, at det sikkert ikke ville skorte på ministeremner, når staten skulle proklameres, men spørgsmålet var, om der var nogen, der kunne holde jernbanerne igang.

Den nye administration stod overfor næsten uløselige opgaver, og problemerne voksede, efterhånden som immigrationen tog til. Levnedsmiddelproduktionen måtte sættes i vejret, for at man kunne ernære den stigende befolkning og nedskære importen; der skulle skaffes arbejde til de nye borgere og til de demobiliserede soldater, der snart ville søge ud på arbejdsmarkedet, landets transportsystem skulle organiseres og vejnettet genopbygges. Der var ved statens oprettelse 250.000 mennesker, der levede under utilfredsstillende boligforhold, boligtætheden var 2,2 personer pr. værelse, og der skulle bygges boliger for de nye immigranter; desuden skulle skattevæse-

net organiseres, der skulle indføres rationering, opbygges en politietat og et fængselsvæsen o. s. v. o. s. v. For 1949 så Israels handelsbalance således ud (regnet i mill. dollars):

Import	Export og Re-export	Underskud	Import uden betaling	Betalbart underskud
245	29,7	215,9	38,6	177,3

Da Israel blev oprettet havde det en jødisk befolkning på 650.000 (est), fra maj 1948 til 31. dec. 1948 indvandrede 101.828 immigranter, og i 1949 indvandrede yderligere 239.576. Ca. 1½ år efter statens oprettelse var befolkningen ved immigration og fødselsoverskud steget fra 650.000 til 1.013.871 jøder foruden ca. 60.000 arabere.

Det område, der idag danner den jødiske stat, har været skuepladsen for en tilbundsgående ændring i befolkningens struktur i løbet af de sidste 50 år. En overvejende arabisk befolkning er blevet udskiftet med en overvejende jødisk befolkning[21]. I 1900 boede der ca. 50.000 jøder i Palæstina, der dengang var tyrkisk administreret. Da Israel blev proklameret, androg befolkningen 1.280.000 personer, heraf 650.000 jøder og næsten lige så mange kristne og muhammedanske arabere, idag bor der i Israel 2 mill. indbyggere, hvoraf 180.000 er arabere og andre minoriteter og resten jøder. Størstedelen af araberne forlod Israel efter maj 1948 og tog ophold i de arabiske nabolande, hvor de fleste endnu idag lever i FN-organiserede flygtningelejre.

De 650.000 jøder, der boede i Israel i maj 1948, var næsten alle indvandrere eller første generations israelere, ifølge den første folketælling, der blev foretaget efter Israels oprettelse pr. 8. november 1948, fandtes der 716.678 jøder i landet, hvoraf 64,6% var født i udlandet, fordelt på følgende lande.

Tabel I.

Personer der var født i udlandet og bosat i Israel d. 8. 11. 48.

Oprindelsesland	%
Sovjetunionen	7,4
Østeuropa (excl. Sovjetunionen)	51,2
Mellemeuropa	18,6
Balkan	5,2
Nord- og Vesteuropa	1,9
Asien (excl. Israel)	12,5
Afrika	2,6
Amerika og Australien	0,6
	100,0

[21] Da den jødiske indvandring begyndte i 1882 var Palæstina befolket af 300.000 mennesker, hvoraf halvdelen var fastboende muhammedanere. 75 % af Palæstinas arabiske befolkning før 1948 var således enten nyankomne eller efterkommere af arabere, der i løbet af de sidste 100 år var indvandret, i høj grad tiltrukket af den økonomiske aktivitet som jødisk indvandring bidrog til at udvikle.

Af Israels 716.678 jøder (8/11 1948) boede 576.207 i byerne og resten d. v. s. 16.1 % i landdistrikterne. Halvdelen af landbefolkningen boede i de såkaldte *kibbutzim*, kollektive landsbyer, der både økonomisk og ideologisk havde betydelig indflydelse i det israelske samfund. I modsætning til tidligere års immigranter havde mange af de mennesker, der kom til Israel efter maj 1948, aversion mod alt, hvad der smagte af kollektivisme og kibbutzen mistede efterhånden sin numeriske betydning i forhold til den øvrige befolkning. Fra november 1948 til 31. december 1951 voksede Israels landbefolkning således med 180 %, medens kibbutzbefolkningen steg med kun 25,7 %, – den nye immigranttype, der var karakteristisk for immigrationen efter maj 1948, og som valgte landbruget, foretrak livet i de kooperative landsbyer fremfor i kollektiverne.

Tabel II.

Israels jødiske befolkning fordelt efter opholdssted d. 8. 11. 48.

Alm. landsbyer	24.200	3,4 pct.
Kooperative landsbyer	30.100	4,2 –
Kollektive landsbyer	54.200	7,6 –
Immigrantlejre	12.700	1,8 –
Diverse landdistrikter	17.100	2,4 –
Landdistrikter i alt	138.300	19,4 –
Bydistrikter	576.200	80,6 –
Jødisk befolkning i alt	714.500	100,0 pct.

Geografisk var Israels jødiske befolkning koncentreret på kystsletten mellem Tel Aviv og Haifa[25], hvilket bl. a. var årsagen til at de fleste militære iagttagere på forhånd ikke levnede jøderne en chance for at holde de arabiske styrker fra livet og samtidig holde alle grænser i Negev og i Galilæa, hvor der næsten ingen jødisk befolkning var af betydning. Negev-ørkenen, der omfatter ca. 50 % af Israels fladeareal, var befolket af 2810 jøder, d. v. s. 0,4 % af landets jødiske befolkning, medens 70 % boede på kystsletten og 12 % i Jerusalem og i Judæas bjerge. Denne koncentration på kystsletten er fortsat en af svaghederne i den geografiske fordeling af Is-

[25] Denne koncentrering af Palæstinas jøder på kystsletten skyldtes ikke blot naturlig tilbøjelighed, men også den engelske jordpolitik, som den var formuleret i den berømte Hvidbog af 1939. Chamberlains hvidbog reducerede jødisk indvandring til et minimum, 1500 pr. måned i de første fem år, hvorefter immigrationens størrelse skulle bestemmes i samråd med Palæstinas arabiske majoritet. Jødiske jordkøb blev begrænset til et område, der omfattede 2,6 % af Palæstina, et område, der stort set allerede var på jødiske hænder. Medens Balfourdeklarationen af 1917, der lovede jøderne, at England ville støtte oprettelsen af et jødisk nationalhjem i Palæstina, blev udfærdiget af Lloyd Georg i et forsøg på at samle verdens jøder bag de allierede i kampen mod ententen, var Chamberlains hvidbog et forsøg på at samle de arabiske lande bag de allierede under den anden verdenskrig.

raels befolkning, men skønt den forholdsmæssige fordeling af befolkning på distrikter ikke er ændret mere end nogle få procent i løbet af de sidste ti år, er Galilæa og Negev-ørkenen nu langt tættere befolket efter at Israels befolkning er tredoblet.

Tabel III.

Erhvervsfordelingen blandt jøder i Palæstina/Israel sammenlignet med andre lande.

	Palæstina 1.7. 47	Israel 1.7. 49	Belgien 1947	Frankrig 1946	USA 1940
Landbrug	12,6	13,8	12,3	36,5	17,6
Industri og Haandværk	26,5	23,5	43,5	23,8	25,4
Bygning og off. arbejder	8,7	8,3	5,7	4,8	6,8
Transport	6,3	7,1	7,0	5,7	5,9
Handel og Finansvæsen	19,4	18,0	13,5	11,8	16,1
Liberale erhverv	10,7	8,8			
Off. administration	7,9	11,7	15,1	13,5	23,0
Div. immaterielle erhverv	7,9	8,8			
Uspecificeret	–	–	2,9	3,7	5,2
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Erhvervsstatistiken røbede en anden af den nye stats strukturelle svagheder, nemlig det store antal personer beskæftiget i administrative erhverv og produktion af tjenesteydelser, måske den højeste procent i verden, og på den anden side den relativt lave beskæftigelse i primære erhverv som industri, landbrug og minedrift. Denne erhvervsfordeling, samt den i tabel II beskrevne uheldige geografiske fordeling af befolkningen, udgjorde to af de alvorligste problemer, som den israelske administration stod overfor at skulle løse. Det jødiske samfund i Palæstina havde i løbet af ca. 40 år gennemløbet udviklingen, fra et pionersamfund baseret såvel ideologisk som økonomisk, på fysisk arbejde med hovedvægten lagt på landbrug, til et bysamfund, hvis befolkning udviste en erhvervsdeling, der i mangt og meget lignede USAs. Landets jødiske befolkning var blandt de yngste i verden med forholdsmæssigt mange i aldersgrupperne under 34 år, 40 % af befolkningen var arbejdsdygtig og beskæftiget, arbejdsløsheden var minimal, men alligevel var over 50 % af samfundets lønmodtagere beskæftiget i produktion af tjenesteydelser. Erhvervsmæssigt havde Palæstinas 650.000 jøder ændret karakter sammenlignet med jøderne rundt om i verden, men den totale forvandling, Zionismens ideologer og politiske førere havde ønsket, havde ikke fundet sted. Før den anden verdenskrig var 3 % af jøderne uden for Palæstina beskæftiget i landbrug, minedrift og fiskeri, 36 % i industri og bygning og 61 % i tertiære beskæftigelsesgrene som transport, bankvæsen, handel og andre tjenesteydelser. I en vis forstand er disse tal imidlertid misvisende, idet jøderne besatte lederstillingerne i både landbrug, industri og

bygning og i ringere omfang, end statistiken lader forstå, var beskæftiget i disse fag, som arbejdere. De jøder, der indvandrede til Palæstina, havde i vid udstrækning ændret beskæftigelse; det jødiske folk i Palæstina var erhvervsmæssigt normaliseret, men det var blevet for normalt, og dets erhvervsstruktur lignede et højt udviklet og velsitueret industrisamfunds, medens sandheden var den, at både landets landbrug og industri var for ringe udviklet til at dække andet end en brøkdel af befolkningens behov, og industrieksporten f. eks. i 1949 ikke oversteg 10 mill. dollars.

Tabel IV.

Palæstinas jødiske befolkning fra 1922–46, dens vækst og fordeling mellem by og land.

År	Befolkning i 000	Antal byer og landsbyer	Landbefolkning i 000	Antal landsbyer	Bybefolkning i 000	Antal byer
1922	83.790	79	14.920	71	68.870	8
1931	174.610	129	38.450	110	136.160	19
1946	625.000	318	160.000	290	465.000	28

Ca. 75 % af den jødiske befolkning i Palæstina levede således i byer eller bydistrikter i 1946. Da jødisk kolonisering begyndte i 1882, boede kun 2 % af Palæstinas 24.000 jøder på landet, men da den zionistiske pionerindvandring begyndte i 1903 og den nye type immigranter kom til landet besjælet af den nye nationalbevægelses idealer om at genvinde retten til Palæstina ved jødisk arbejde og ikke ved udnyttelse af indfødt arbejdskraft, at genopbygge det forsømte Palæstina og samtidig forvandle det jødiske folk, indtraf ændringen, og i 1931 boede således 25 % af Palæstinas jødiske befolkning som da androg 174.610 mennesker på landet.

For at forstå, hvorfor denne udvikling fandt sted fra pionersamfund til bysamfund, må vi analysere to faktorer, der har været bestemmende for den jødiske erhvervsfordeling og dens fordeling mellem by- og landdistrikter: motiverne for jødisk indvandring gennem tiderne og den engelske mandatregerings svingende politik i forholdet til den zionistiske opbygning af et jødisk nationalhjem i Palæstina.

JØDISK INDVANDRING TIL PALÆSTINA FRA 1882–1948

Da Israels premierminister David Ben Gurion d. 14. maj 1948 trods politisk pres og alle advarsler tog det afgørende skridt, og erklærede staten oprettet, tog den provisoriske regering en ikke mindre skæbnesvanger beslutning om at tillade fri indvandring. I uafhængighedserklæringens tekst hedder det bl. a., at »staten Israel vil være åben for indvandring af jøder fra alle exilets lande ... Regeringens politik er at indsamle de i udlændighed levende jøder (ingathering of the exiles)«. Denne grundtanke blev inkor-

poreret i loven om tilbagevenden, som Israels parlament, Knesseth, vedtog d. 5. juli 1950, og som siger, at »enhver jøde har ret til at indvandre til Israel«, og at »enhver jøde kan få udstedt indrejsevisum, medmindre Immigrations-ministeriet er overbevist om, at ansøgeren enten handler mod det jødiske folks interesser eller måtte anses at udgøre en fare for den offentlige sundhed eller statens sikkerhed«.

Der har i de sidste år været en del diskussion om, hvorledes betegnelsen »jøde« bør defineres, bl. a. fordi man vanskeligt har kunnet kontrollere, om f. eks. alle de polakker, som i løbet af 1957 og de første måneder af 1958 er indvandret til Israel, virkelig er jøder, eller om mange af dem blot har ønsket at benytte lejligheden til at slippe ud gennem jerntæppet. Man har også vanskeligt kunnet kontrollere, om alle de personer, der ansøgte om visum til Israel i 1948 og 1949, og som havde mistet alle deres papirer i koncentrationslejrene under krigen, er jøder eller ikke. Staten har ikke rejst denne diskussion, for som den israelske statsadvokat har udtalt, – »den kendsgerning at en person ifølge Mose-lov ikke betragtes som jøde, f. eks. hvis han har en ikke-jødisk mor, forhindrer ikke, at han i sit forhold til staten betragtes som jøde«. Men fra de religiøse myndigheders side har man været meget nøjeregnende. Den israelske familieret er bygget på Mose-loven og senere rabbinsk lovgivning, og familieretslige spørgsmål hører under de rabbinske og ikke under de almindelige domstole. Da det f. eks. er forbudt en jøde at gifte sig med en ikke-jøde efter religiøs lov, må en rabbinsk domstole have bevis for at begge parter er jøder, før ægteskab indgås. Da staten imidlertid ikke har ønsket at indlade sig på en religiøs diskussion om, hvem der er jøde, og hvem ikke, har Indenrigsministeriet i 1958 vedtaget en forordning, hvorefter »den person er jøde, som ærligt beskriver sig som jøde«, og ifølge denne definition fortsætter man at udstede immigrantvisum.

Erklæringen om fri indvandring var både moralsk, politisk og historisk berettiget, skønt de 915.000 immigranter, som i det følgende ti-år skulle komme til landet, bl. a. skabte økonomiske problemer, som man i 1948 ikke kunne have anelse om, hvorledes man skulle løse. Men man følte instinktivt, at hvis den nye jødiske stat ikke først og fremmest ville anse det som sin pligt at åbne sine porte for alle de jøder, der enten af overbevisning eller af tvang ønskede at indvandre, ville det sætte et spørgsmålstegn ved selve berettigelsen af sin eksistens. Staten var ikke blot dannet for at løse Palæstinas 650.000 jøders problem og virkeliggøre deres ambitioner om national selvstændighed, men var i lige så høj grad dannet for at løse alle landflygtige jøders problem. Den zionistiske bevægelses hovedanklage mod den engelske mandatregering var netop rettet mod indvandringsrestriktionerne, og zionistiske politikere havde altid hævdet, at der ingen sandhed var i de engelske påstande om, at Palæstina ikke økonomisk kunne absorbere alle de jøder, som zionistbevægelsen ønskede at bringe ind.

Ligesom strategiske eksperter havde forsøgt at overtale de jødiske politikere til ikke at oprette staten, fordi den kun havde en minimal chance for at kunne overleve de arabiske militære angreb, således forsøgte økonomiske eksperter i 1948 også at tale regeringen fra at virkeliggøre princippet om fri indvandring. Som så ofte før og siden hen valgte man ikke at følge eksperternes henstillinger og i stedet regne med, at de tilfældigheder, som havde vist sig af så afgørende indflydelse i jødisk historie i Palæstina i nyere tid, atter ville være stærkere end befolkningseksperternes og økonomernes kalkulationer. Denne mangel på respekt for ekspertudsagn går som en rød tråd gennem Israels politik, som ofte synes at hvile på den trosbekendelse, at vision er mere pålidelig end kalkulation. Udenlandske og israelske eksperter ser f. eks. for tiden med nogen skepsis på muligheden af at brødføde en stor befolkning i Negev-ørkenen, hvor der menes at være ringe mulighed for en storstilet opdyrkning, og hvor udnyttelse af råstofforekomsterne, hovedsageligt kemikalier, næppe vil kunne give brødet til hundredtusinder, som planlagt. Typisk er imidlertid Ben Gurions udtalelse til det amerikanske Tidsskrift News-week (21/4 1958) hvori han siger: – »Jeg sagde engang, at der ville komme en tid, hvor der ville bo 50.000 mennesker i Tel Aviv. Mange mennesker svarede, at jeg var en drømmer, at det var en ørken. Men idag har Tel Aviv en befolkning på 350.000. Nu ønsker jeg at leve og se 500.000 mennesker i Negev-ørkenen«, (hvor der for øjeblikket bor ca. 50.000 mennesker).

De 650.000 jøder, der fandtes i Palæstina pr. 14. maj 1948, var næsten alle indvandret eller efterkommere af personer, der var kommet til Palæstina efter 1882, da der kun var 24.000 jøder i det ottomanske Palæstina. Det hævdes bl. a. af Israels præsident, Jitzhak Ben Zwi, der som videnskabsmand har beskæftiget sig med studiet af orientalsk jødiske samfund, at der altid har boet jøder i Palæstina. I landbyen Pekiin i Galilæa mener han at have påvist ubrudt jødisk bosættelse siden romersk tid, da det sidste jødiske oprør blev nedkæmpet fra 132–135 efter Kr. og jøderne enten flygtede eller blev deporteret. Men hvorom alting er, i 1882, da den moderne tilbagevenden til Zion begyndte, fandtes der kun 24.000 jøder i landet, en del europæiske jøder, som var kommet til Jerusalem eller en anden af de hellige byer for at studere de hellige skrifter og ende deres dage i Det hellige Land, og resten efterkommere af spanske jøder, der var flygtet fra Inkvisitionen i Spanien i slutningen af det 15. årh., og som via Middelhavslandene var kommet tilbage til Palæstina. Mellem de to jødiske menigheder var der næsten ingen kontakt.

I 1882 kom en større gruppe russiske jøder til landet på flugt fra pogromerne i Tsar-riget, der havde kulmineret året forinden. Men de kom ikke blot på flugt fra noget, men også besjælet af tanken om at bygge en ny jødisk stat i Det hellige Land. På flugt fra pogromerne valgte de immigration til

Palæstina fremfor turen over Atlanten til den nye verden, hvortil de fleste jøder på den tid rejste. Siden denne indvandring inddeler man immigrationen til Palæstina i bølger, efter immigranternes oprindelse, sammensætning og motiver for at rejse til Palæstina.

Den første indvandringsbølge (på hebraisk aliyah d. v. s. dragen op til Jerusalem) varede fra 1882 til 1903 og omfattende hovedsagelig de russiske jøder, der flygtede fra pogromerne og en gruppe jøder fra det syd-arabiske kongedømme Yemen, der fornylig var blevet berejst af opdagelsesrejsende, der havde fundet jødiske samfund, som levede i troen på, at de var de sidste jøder i verden. De russiske indvandrere kom til landet før Herzl skrev sit skrift »Der Judenstaat«, der gav stødet til oprettelsen af den politiske zionistbevægelse, og som resulterede i den første zionistkongres i Basel i 1897, hvor zionismens målsætninger for første gang blev formuleret. Som Israels første præsident, kemikeren, professor Chaim Weizmann, engang udtrykte det, – »folket uden land, skulle vende tilbage til landet uden folk«, men landet skulle vindes tilbage, ikke ved politiske resolutioner, men ved dræning af dets sumpe og opdyrkning af dets ørkner.

Den næste aliyah fandt sted fra 1903 til 1914, den begyndte efter oprettelsen af zionistbevægelsen og dens deltagere, studenter, middelklasse og mange medlemmer af den russiske arbejderbevægelse var dels præget af den nye zionistiske ideologi dels af socialismen. Denne aliyah blev kendt som arbejderindvandringen, og de af dens deltagere, der overlevede og holdt ud trods sygdom og nød, kom til at danne eliten i Israel og præger endnu både regeringen, parlamentet og de ledende kredse i arbejderbevægelsen. Præsidenten, Ben Zwi, og Ben Gurion hører til i denne gruppe Mayflowerimmigranter. Det var bl. a. pogromerne efter den russisk-japanske krig og den mislykkede revolution i 1905, der bidrog til at sætte denne aliyah igang, men den bragte iøvrigt også et antal jøder fra Yemen og Nord-afrika. I Israels nyere historie dominerer den anden aliyahs folk fuldstændig på den første aliyahs bekostning, arbejderaliyahen bragte nemlig en ideologi med sig og en organisation, der virkede i udlandet til dens fremme, medens de første russiske jøder kom til Palæstina fulde af offervilje og begejstring, men uden praktisk kolonisationserfaring, og uden mening om, hvorledes det nye samfund, de ville bygge, skulle se ud. De blev med tiden bønder og plantageejere, der drev deres brug med arabisk arbejdskraft, og de kom siden i heftig strid med den anden aliyahs socialistiske arbejderpionerer.

Den tredie aliyah varede fra 1915 til 1923. Under den første verdenskrig kom det nye jødiske samfund i Palæstina både politisk og økonomisk ud i en alvorlig krise. Dels var man afskåret fra økonomisk hjælp fra udlandet på grund af krigen, og dels stolede de tyrkiske myndigheder i Palæstina ikke på jødernes loyalitet. Resultatet blev massedeportationer, hungersnød og udvandring, således at antallet af jøder faldt fra 85.000 i 1914 til 57.000 i

1918. De afgørende ydre begivenheder i denne tredie aliyahs periode var det tyrkiske riges sammenbrud og Palæstinas besættelse ved den engelske armé under general Sir Edmund Allenby, udstedelsen af den såkaldte Balfourdeklaration og den russiske revolution. Balfourdeklarationen, hvori det bl. a. hedder, at den engelske regering »ser med velvilje på planerne om oprettelsen af et nationalhjem for det jødiske folk i Palæstina«, blev inkorporeret i Folkeforbundets mandat, da det i 1922 overdrog England kontrollen over Palæstina. Denne tredie aliyahs immigranter svarede i baggrund og ideologisk opfattelse til deres forgængere fra den anden aliyah, de var blevet organiseret af dennes udsendinge i Rusland og Polen og var inspireret af socialistisk arbejderbevægelses ideer. Det var i disse år, at arbejderfronten i Palæstina blev styrket, og at landbruget begyndte at blive organiseret i kooperativer. I 1922 blev den første moderne folketælling gennemført i Palæstina, og der fandtes da 752.000 indbyggere i hele landet, der dengang også omfattede det senere Transjordanien, heraf 11 % jøder. Under den engelske mandatperiode, der i realiteten varede i ca. 30 år, skønt englænderne i de første år befandt sig i Palæstina som okkupationsmagt efter det ottomanske riges sammenbrud, skulle der indvandre yderligere 500.000 jøder.

Den fjerde aliyah var en mellemklasse indvandring, som varede fra 1924 til 1931. Den bestod hovedsageligt af polske jøder, som under normale forhold ville være rejst til USA og måske der være blevet zionistisk interesserede amerikanere, men de blev ramt af den amerikanske immigrationskvota, og deres vandring rettedes mod Palæstina. Denne aliyahs mellemklassekarakter skyldtes dels de dårlige økonomiske forhold i Polen, men også den polske regerings skattelove, som især var rettet mod den jødiske mellemklasse. I samme periode nåede den økonomiske verdenskrise også Palæstina, økonomisk hjælp fra jøder i udlandet reduceredes betydeligt, således at det blev vanskeligt at absorbere alle de nye immigranter, og der fandt en betydelig udvandring sted. Et fænomen som har ledsaget alle indvandringsbølger, stærkest måske Mayflower-indvandringen fra 1903–14, hvor ca. 95 % af indvandrerne ikke holdt ud. 1931 blev i flere henseender en skillelinie i immigrationshistorien. Fra 1931 ophørte udvandring at blive et alvorligt problem i Palæstina, tidligere havde vejen hjem ligget åben, og mange benyttede sig af den, men efter 1931 blev verden en anden. For dem, der undslap Hitlers Europa, var der ingen vej hjem, og der var ikke mange muligheder for at opnå indrejse til andre lande.

Den femte aliyah varede fra 1932, da Tysklands jøder begyndte at mærke jorden brænde under deres fødder, og da det endnu var relativt let at rejse ud af Det tredie Rige og udføre en del af sine ejendele, og til 1939, da Europas jøder blev fanget mellem Hitlers jødeforfølgelser og den berømte engelske hvidbog, der begrænsede jødisk indvandring til Palæstina og forbød jødiske jordkøb i 93 % af landet. Ligesom Balfourdeklarationen så lyset som

kronen på en politik, der under den første verdenskrig havde til formål at mobiliserere verdens jøder for de allieredes sag, således var hvidbogen et forsøg på at imødekomme arabiske krav og mobilisere den arabiske verden bag de allierede under den anden verdenskrig. Den femte aliyah bragte næsten 217.000 jøder til Palæstina, ca. 30.000 pr. år, i hovedsagen bestod aliyahen af tyske jøder eller udvandrere fra Mellemeuropa, hvor de dårlige økonomiske forhold ramte jøderne, hvis mindretalsrettigheder samtidig blev indskrænket. Samtidig kom der et mindre antal jøder fra Yemen, hvor indvandring til Palæstina nærmest var af messiansk karakter. Den femte aliyah bragte både kapital og teknisk erfaring til landet, og den bragte økonomiske opgangstider i sit spor, først nu kom der gang i den industrielle udvikling, tidligere var det håndværk og småværksteder, der havde domineret. Denne økonomiske opgang fortsatte ind i den næste immigrationsperiode under den anden verdenskrig, hvor de allierede Afrikastyrker holdt den jødiske industrisektor beskæftiget dag og nat. Palæstina blev i disse år Mellemøstens industri-centrum, og grunden blev lagt for den industrielle udvikling, der fulgte efter Israels oprettelse. I 1931 kulminerede landbrugssektoren, der da beskæftigede 25 % af landets arbejdskraft, herefter begyndte dens talmæssige indflydelse at dale, efterhånden som flygtningene kom til at dominere immigrationen på pionerernes bekostning. Det var i de år, folkeviddet skabte udtrykket, – »kommen Sie aus Deutschland, oder kommen Sie aus Überzeugung?«

Indvandringen fra 1939 til1945 stod i naziforfølgelsernes og hvidbogspolitikens skygge, det var i de år at Haganah begyndte at organisere alle tiders største illegale indvandringsorganisation, der fra verdenskrigens udbrud og til statens oprettelse dirigerede over 300.000 jøder mod Palæstina og bragte 100.000 frelst i land. Fra 1939 til 1945 kom 92.000 jøder legalt og illegalt ind i landet, og fra 1945 til 1948 tillod Englænderne 30.000 jøder at indvandre, medens Haganah smuglede yderligere 30.000 i land[26].

[26] Fra 1882 til 1914 foregik en omfangsrig udvandring af jøder fra Rusland, hvor jøderne levede under stor politisk utryghed, fra Rumænien og Østrig. Palæstina var dengang kun målet for 3 % af den totale jødiske udvandring, der hovedsagelig var rettet mod USA og Vesteuropa. Efter den første verdenskrig da USA indførte kvotaordningen og zionismens ideologiske indflydelse på jøderne i Østeuropa var stigende, vandrede 15 % af den totale jødiske immigration i årene 1919 til 1931 til Palæstina. Fra 1932 til 1939, da krigen satte en stopper for de europæiske jøders bevægelsesfrihed, rettedes 46 % af verdens jødiske immigration mod Palæstina, og efter Israels oprettelse drog det store flertal af verdens jødiske immigranter hertil.

Den gennemsnitlige årlige indvandringsrate i forhold til den fastboende jødiske befolkning i Palæstina var fra 1882 til 1914 ca. 30 pr. 1000 fra 1915 til 1948 ca. 70 pr. 1000 og i statens første tiår ca. 140 pr. 1000. I 1949 da ca. 240.000 jøder indvandrede til Israel var forholdet 265 pr. 1000.

Tabel V.

Palæstinas jødiske befolkning, (skøn) 1845–1948.

1845	11.800	1922[1])	83.790
1882	24.000	1936	384.000
1890	47.000	1941	479.000
1900	50.000	1947	630.000
1914	85.000	1948[2])	650.000
1918	56.700	1948[3])	716.678

[1]) første Palestine Government folketælling 23.10. [2]) Israels oprettels 14. maj. [3]) første folketælling i Israel 8. nov.

Indtil Israels oprettelse var det jødiske samfund i Palæstina domineret af de østeuropæiske jøder. Under mandattiden kom ca. 88 % af alle de ca. 500.000 immigranter fra Europa, ca. 10 % fra Asien, 1 % fra Afrika og den overvejende del af resten fra Amerika. Skønt de europæiske immigranters andel holdt sig konstant på over 80 % af den samlede indvandring varierede de forskellige europæiske landes andel betydeligt i de forskellige aliyoth (plural af aliyah).

Tabel VI.

Jødiske immigranter efter emigrationsland i perioden 1919–1948.

Verdensdel Ialt	1919–1948 100%	1919–23 100%	1924–31 100%	1932–38 100%	1939–45 100%	1946–48 100%
Europa	87,5	93,0	85,8	88,6	81,5	95,6
Amerika	1,8	2,3	3,8	2,4	0,1	0,3
Asien	9,7	3,9	11,6	8,4	17,0	2,3
Afrika	1,0	0,8	0,8	0,6	1,4	1,8

I den tredie periode fra 1919–23 dominerede de russiske immigranter, medens der kom 31 % fra Polen. I den fjerde periode kom 50 % af immigranterne fra Polen og 19 % fra Rusland. I den femte periode fra 1932–38 begyndte den mellemeuropæiske immigration at gøre sig mærkbar, skønt polakkerne stadig talte ca. 50 %, medens tyskerne talte 20 %. Under den anden verdenskrig steg indvandringen fra de asiatiske lande til 17 %, men skønt Europa var afskåret fra Palæstina, lykkedes det jøder at smugle sig ud af kontinentet og nå til Palæstina ad de mest usandsynlige veje. Den europæiske gruppes sammensætning kan ikke som tidligere forklares ved positive eller negative faktorer, der tidligere betingede immigranternes handlinger. I denne periode var alle på flugt for livet og de jøder, der boede i lande, der var heldigt beliggende i forhold til Palæstina og Middelhavet, klarede sig bedst i kapløbet. Polakkerne talte i den periode 21 %, de flygtede via Rusland til Tyrkiet og Persien, tyske immigranter talte 22 % og rumænere og czekere henholdsvis 12 % og 11 %. I den korte periode mellem den anden verdenskrigs afslutning og Israels oprettelse kom 96 % af immigranterne fra Europa, mange illegalt og de fleste overlevende fra koncentrationslejrene, ⅓ var polakker og et lignende antal rumænere, 9% kom fra Ungarn

og 9 % fra Czekoslovakiet. Ved folketællingen i 1948 talte de israelske jøder af europæisk oprindelse 85 % af den samlede befolkning. I løbet af Israels første ti-år skulle dette forhold ændres fundamentalt, over halvdelen af Israels befolkning stammer i 1958 fra asiatiske og afrikanske lande, herefter betegnet »orientalske jøder«, samtidig er den ideologiske karakter, som immigrationen til Palæstina havde indtil 1931 og i nogen grad helt frem til statens oprettelse næsten forsvundet. »Før 1948 kom immigranterne til landet, siden blev de bragt«, siger man idag i Israel, for at beskrive forskellen på immigrationen før og efter statens oprettelse. De 650.000 jøder, der fandtes i Palæstina d. 14. maj 1948, har måttet modtage over 915.000 immigranter i løbet af de første ti år. Det siger sig selv, at dette har ændret det jødiske samfunds karakter, med en immigration sammensat af mennesker fra underudviklede lande i Asien og Afrika, og af mennesker, der overlevede koncentrationslejrene, og siden af immigranter fra Europa, der er sluppet ud af folkedemokratierne, har det været umuligt at opretholde den idealistiske livsform bygget på en socialistisk udformning af zionismen, som tidligere var det dominerende befolkningselements mål.

Før 1948 var Palæstinas jøder i den grad samfundsbevidste, at de sociale normer, man kendte fra hjemlandene i Europa, mistede deres betydning i det palæstinensiske samfund. Fysisk arbejde var et ideal i sig selv, uden at arbejdets karakter havde nogen afgørende indflydelse på vedkommendes sociale status. Indtægtsklasse eller ejendom var heller ikke nogen målestok. Den samme indstilling gjorde sig gældende i det økonomiske liv, hvor det at tillægge profitmotivet stor betydning var unationalt. Man vurderede ikke foretagender efter deres forrentningsevne, men efter deres betydning som instrument for den nationale opbygning. Denne indstilling til kapital og arbejde hæmmede naturligvis samfundets evne til at opspare kapital, fordi mange undlod at udnytte deres evner på områder, hvor det ville give dem indtægt og i stedet foretrak de at dyrke sumperne i Jezreel-dalen eller gå på vagt i Negev-ørkenen. Den kapital, som skulle til for at holde det nationale eksperiment i gang, kom fra udlandets jøder, indsamlet gennem de zionistiske fonds, og da disse penge ikke stillede samme krav til forrentning som private investeringer, stod det jøderne i Palæstina frit for at eksperimentere sig frem til en række samfundsformer og handels- og industriforetagender, som idag danner grundlaget for Israels økonomi, kibbutzim, de store Histadruth- (fagforbunds) institutioner etc., som siden vil blive mere udførligt omtalt.

Denne atmosfære forhindrede udviklingen af en initiativrig mellemklasse i Palæstina, hvorfor en stor del af det forretningsmæssige initiativ måtte vises af de store organisationer, som f. eks. De samvirkende Fagforbund, et forhold som bidrog til at give det israelske samfund det kooperative præg, det har i dag.

Med masseimmigration fra statens oprettelse, blev pioneridealerne tvunget i baggrunden, skønt de stadig gør sig stærkere gældende i Israel end i andre samfund. De er blot ikke mere fælleseje, men findes i visse befolkningsgrupper, som f. eks. i kibbutzerne og blandt hærens regulære mandskab, i parlamentet og i Histadruths organisationer. Pionermentaliteten eksisterer idag i modsætning til den almindelige indstilling i befolkningen, men i overensstemmelse med de ledende politiske gruppers idealer. Det at regere i Israel idag er et privilegium forbeholdt immigranterne fra før 1948. Det mærkelige er iøvrigt, at den brede befolkning, der nu i beskedens omfang hengiver sig til drømmen om en behagelig tilværelse i modsætning til tidligere tiders samfundsbevidsthed, indtager en valen holdning til deres nye tilværelse, – de føler sig på en måde trygge i forvisningen om, at de, skønt de selv har ladet idealerne falde, regeres af personer, der repræsenterer den gamle idealistiske samfundsorden.

Den nye immigranttype var i årene umiddelbart efter statens oprettelse europæiske jøder, der havde overlevet koncentrationslejrenes helvede ofte ved at handle efter normer, som under normale omstændigheder ville blive fordømt som asociale. Andre havde overlevet i skovene som partisaner eller i arbejdslejre i Sovjetunionen. De fleste kom til Israel gennem en eller anden lejr, hvadenten det var en af de mange »displaced persons«-lejre, der blev opretholdt af internationale velfærdsorganisationer eller de engelske interneringslejre for illegale immigranter på Cypern. Disse mennesker var ikke samfundsbevidste, og hvis der var en generalnævner for deres forventninger og adfærd, så var det at få lov til at bygge deres egen tilværelse op og så vidt muligt være i fred for myndigheder, forordninger, pligter o. s. v. De stolede på den lære, de havde erfaret så bittert i lejrene, at man kan klare sig uden ideologi, men ikke uden mad. Mange af dem har i årenes løb skiftet mening.

Den anden gruppe europæiske immigranter var flygtningene fra tilværelsen i de folkedemokratiske lande, de kom til Israel fjendtligt sindet mod alt, hvad der smagte af regeringsintervention, embedsmænd, kooperativer og kollektiver, netop de økonomiske former der dominerede Israel.

Den tredie indvandrergruppe efter 1948 er de orientalske jøder, der kom fra de fattigste lag af de underudviklede landes befolkninger. Deres idealer var de samme som de samfunds, de havde forladt. De nærer ingen foragt for uproduktive erhverv, ejendomsretten er ukrænkelig, og deres sociale status bestemmes af ejendommens størrelse. Når de ejer opsparet kapital, er den bundet i faste værdier, der hurtigt kan omsættes. De kom fra lande, hvor underernæring i deres indtægtsklasse er et velkendt begreb, hvor en beskeden indkomst er et ideal, og en kontorstilling en social position, fordi den ikke er forbundet med fysisk arbejde. Der må fra denne regel gøres en undtagelse, som gælder de ikke-levantinske elementer af den orientalske im-

migration. D. v. s. jøder som har levet relativt afsondret fra den akulturisering, der præger mange af de afrikanske og asiatiske middelhavslande, f. eks. de yemenittiske jøder, der levede isoleret i Syd-arabien, Atlasbjergene og de kurdiske jøder, som har bevaret en respekt for arbejde og håndværkstraditioner, som de let overfører til arbejde i landbruget eller i industrien.

Israels befolkning passerede de to millioner d. 1. maj 1958; ved statens oprettelse boede der 650.000 i landet, under våbenstilstandsaftalerne overførtes 160.000 personer, druzere, arabere og andre minoritetsgrupper til Israel. 70 % af befolkningstilvæksten på næsten 1,2 mill. skyldes indvandring, medens 30 % stammer fra fødselsoverskud. Fra statens oprettelse til d. 31. dec. 1957 er der indvandret 905.655 personer og udvandret ca. 87.000.

Tabel VII.

Israels befolkning pr. 31. 12. 1957.

Jødiske israelere	1.762.741	
ikke-jødiske isr.	213.213	– (147.000 muhammedanere, 45.000 kristne og 21.000 druzere.)
Ialt	1.975.954	

Tabel VIII.

Immigration til Israel fra 15. 5. 48 til 31. 12. 57 og samlet immigrationsfordeling efter verdensdel.

1948	101.828		Asien	258.181	28,8 %
1949	239.576		Afrika	222.803	24,8 %
1950	170.249		Europa	388.901	43,4 %
1951	175.095		Amerika	7.456	0,8 %
1952	24.369		Australien	188	0,0 %
1953	11.326		Ukendt opr.	18.826	2,2 %
1954	18.370		Ialt	905.655	100,0 %
1955	37.478				
1956	56.234				
1957	71.130				
Ialt	905.655				

Den første indvandringsbølge varede i halvandet år efter statens oprettelse. 342.000 personer indvandrede, i hovedsagen overlevende fra koncentrationslejrene, der kom fra Italien, Frankrig, Østrig og Tyskland. I vinteren 1948–49 under den af FN etablerede våbenhvile, lod englænderne de jødiske internerede på Cypern slippe løs og sejle til Israel, og samtidig begyndte overførslen af den første jødiske menighed i sin helhed, den bulgarske, hvoraf 40.000 af de 43.000 overlevende valgte at udvandre til Israel. Denne immigration fra Bulgarien åbnede et nyt og ukendt kapitel i Israels næsten 70-årige indvandringshistorie, idet det blev den første af en række jødiske samfund, som i de kommende år skulle overføres til Israel, omfat-

tende børn og gamle, kronisk syge og kriminelle. I samme tidsrum kom der 35.000 af Tyrkiets 80.000 jøder, 20.000 fra Czekoslovakiet, 28.000 fra Polen og næsten 90.000 rumænske jøder. I maj 1949 flyttede størstedelen af Libyens jøder til Israel og samtidig åbnedes et af de mest dramatiske kapitler i historien om de forfulgte jøders hjemkomst, »Det flyvende Tæppe«-aktionen, der førte 46.000 yemenittiske jøder til Israel fra det engelske kronprotektorat Aden, hvortil de havde begivet sig til fods eller på kameler på en strabadsfuld færd gennem den arabiske ørken, hvis sheiker var blevet bestukket af jødiske hjælpeorganisationer, til at vende ryggen til og lade jøderne drage gennem deres domæner til Aden, hvorfra de blev sendt med flyvemaskiner til Israel.

Medens »Det flyvende Tæppe«-aktionen var igang, vedtog det irakske parlament en lov i marts 1950, der gav irakske jøder lov til at forlade landet, hvis de ville opgive deres statsborgerskab og fraskrive sig alle deres ejendele. Immigrationen begyndte langsomt, for langsomt tilsyneladende for de isakske myndigheder, der fængslede og dødsdømte en del jøder for zionistisk aktivitet. I marts og april 1951 var aktionen på sit højeste, »Ali Baba« var dens kodenavn, og efter nogle måneders forløb havde 124.000 irakske jøder nået Israel, og på nær nogle få tusinde var den irakske jødiske menighed, der havde eksisteret siden det første tempels ødelæggelse for godt 2500 år siden, likvideret. De irakske jøder kom – som de yemenittiske før dem – uden andre ejendele end deres tøj, i begyndelsen fik de lov til at udføre 10 irakske pund, men denne tilladelse blev senere annulleret. I hele denne periode af masseimmigration kom der en stadig strøm af jøder fra de franske besiddelser i Nordafrika, og efter midten af 1950 fik 3000 ungarske jøder lov til at udvandre. I 1949 kom der 20.000 immigranter pr. måned, i 1950 13.000 og i den første halvdel af 1951 atter 20.000 pr. måned, men med oktober 1951 indtrådte en stilstandsperiode, der dels skyldtes de øst-europæiske landes udvandringsrestriktioner og dels den israelske regerings ændrede politik. I maj 1951 havde landet næsten fordoblet sin befolkning ved indvandring, og medens man under krigen havde ladet stå til og i ringe grad havde bekymret sig om de økonomiske problemer, som immigrationen ville medføre, begyndte man nu at blive betænkelig, loven om fri indvandring, som var stadfæstet i uafhængighedserklæringen, måtte tolkes i lyset af de økonomiske problemer, som immigrationen og immigranternes opsugning i samfundet pålagde staten. Indvandring mente ikke blot ret til at komme ind, men også forpligtelse for staten og Jewish Agency til at transportere immigranterne til Israel, indlogere og bespise dem, lægebehandle dem og sørge for alle deres fornødenheder, indtil de kunne stå på egne ben i samfundet, hvilket vil sige skabe arbejde og skaffe boliger, bygge hospitaler etc.

I slutningen af 1951 besluttede myndighederne sig efter svære betænke-

ligheder til at gennemføre et nyt princip i indvandringspolitikken, – den selektive immigration, der bl. a. pålagde alle immigranter at arbejde i landbruget i to år efter deres ankomst, samt fastslog, at mindst 80 % af alle immigranter skulle være under 35 år eller ihvert fald medlemmer af familier, hvis forsørger ikke var over 35 år gammel. Desuden begyndte man at kræve en blank lægeattest, idet uafhængighedserklæringens ord om, at en immigrant kunne afvises, hvis han udgjorde en fare for statens sundhed, var blevet tolket meget bredt. Næsten alle immigranter fik lov til at komme ind, tidligere bortset fra en gruppe sorte jøder fra Cochin i Syd-indien, som led af Elephantiasis og derfor blev nægtet indrejse. I stedet sendte man læger til Indien for at behandle dem, og efter nogle års forløb indvandrede størsteparten. Den selektive indvandringspolitik blev iøvrigt kun anvendt overfor jøder, der ikke faldt under *rescue*-kategorien, og som derfor kunne udsætte deres immigration, uden at dette ville medføre fare for deres sikkerhed.

Den nye immigrationspolitik gjorde næsten øjeblikkelig sin indflydelse gældende, medens den månedlige gennemsnitsimmigration for 1951 var på næsten 15.000 faldt immigrationen i oktober til 5000, næste år indvandrede der kun 2000 pr. måned i gennemsnit og i 1953 var immigrationen nede på mindre end 1000 pr. måned. Fra statens oprettelse og til slutningen af 1953 var 718.000 immigranter kommet til landet, det var næsten dobbelt så mange, som var indvandret under de 29 års engelsk mandat i Palæstina; en immigrant var ankommet til landet hver 3. minut i løbet af dets første 3,5 leveår, har man regnet ud. Pausen i indvandringsstormen brugte israelerne til at organisere absorberingen af de mange, som ikke havde kunnet klare sig selv, og som myndighederne ikke havde kunnet arrangere arbejde og bolig for, men de anvendte den også til at forberede vejen for de nye indvandrere, som man vidste, den nære fremtid ville bringe. Man udviklede i disse år en absorberingsteknik, som vil blive mere indgående omtalt i anden halvdel af denne artikel, fra immigrantlejrene, hvor befolkningen opretholdt livet ved offentlig forsorg, via gennemgangslandsbyerne, de såkaldte *ma'abaroth,* til den velorganiserede fra skib-til-landsby teknik, der blev bragt i anvendelse, da immigrationen atter tog fat efter et par års pusterum. I august 1954 boede kun ca. 100.000 immigranter i temporære landsbyer, hvor de var beskæftiget med offentlige arbejder, de øvrige af periodens immigranter havde ved egen eller myndighedernes hjælp fundet arbejde og tag over hovedet.

På denne tid begyndte en ny masseindvandring, denne gang hovedsagelig fra Nordafrika, hvor konflikten mellem selvstændighedsbevægelserne og Frankrig bragte jøderne i en vanskelig situation; denne immigration blev betragtet som et rescue-projekt, og uanset sundhedstilstand eller arbejdsdygtighed besluttede regeringen at bringe ca. 75.000 nordafrikanske jøder ind

i løbet af de næste 2 år, da pogomerne i Ægypten begyndte, samtidig med at revolutionen i Ungarn og Gomulkas liberaliseringspolitik i Polen atter gjorde spørgsmålet om indvandring fra Østeuropa aktuel. Især var immigrationen fra de østeuropæiske lande velset i Israel, fordi den ville danne en vigtig kulturel modvægt mod den overhåndtagende orientalske immigration, der var i færd med numerisk at reducere den europæiske del af Israels jødiske befolkning til en minoritet. Den nordafrikanske indvandring bestod af mennesker, som havde levet en kummerlig tilværelse i deres hjemlande, og som, efter at have overvundet de psykiske vanskeligheder forbundet med at blive omplantet til det fremmede israelske milieu, ville opleve tilfredsstillelsen af en forhøjet levestandard næsten umiddelbart efter ankomsten til Israel. Men den ægyptiske immigration skabte problemer, som ikke kunne løses på grundlag af tidligere års erfaringer med immigranter fra underudviklede lande. Mange af ægypterne havde akademisk uddannelse eller var faglærte arbejdere, mange havde været velsituerede forretningsmænd og højtstående embedsmænd før Nassers jødelove trådte i kraft. De ægyptiske immigranter, og i endnu højere grad de ungarske og polske kunne ikke behandles kollektivt, og medens man for de mindre kvalificerede immigranters vedkommende fortsatte fra skib-til-landsby projektet, indførte man for de teknisk og akademisk uddannede immigranters vedkommende individuel behandling, som næppe noget andet immigrantland har præsteret. Man åbnede kystbæltet mellem Tel Aviv og Haifa, som ellers generelt havde været spærret for immigranter, medmindre de kunne bosætte sig der ved eget initiativ. Man anbragte i hundredvis af journalister, ingeniører, læger etc. på hoteller, hvor de levede på det offentliges regning, indtil specielle arbejdsanvisningskomiteer havde skaffet dem beskæftigelse og lejlighed. En rapport fra Jewish Agencys absorberingsafdeling oplyser f. eks., at det pr. marts 1958 var lykkedes at finde arbejde til 413 af de 450 læger, der var indvandret siden januar 1957. Denne forskelsbehandling mellem ukvalificerede og kvalificerede immigranter kunne naturligvis ikke undgå at skabe problemer, fordi det overfladisk gav indtryk af at være en favorisering af europæiske immigranter på de orientalske immigranters bekostning, men stillet overfor muligheden af, at de polske og ungarske akademikere ville rejse tilbage til deres hjemland, hvis de blev skuffet over levevilkårene i Israel, og derved berøve landet et værdifuldt tilskud af åndsarbejdere og teknikere, havde myndighederne næppe noget valg. I økonomisk henseende var de øst-europæiske, især de polske immigranter stillet bedre end andre, idet de fik lov til at udføre alle deres personlige ejendele til Israel, samt maskiner, kliniker, biler og hvad de ellers måtte have ejet. Fra lavpunktet i 1953 på ca. 11.000 immigranter steg immigrationen i spring til 18.500 i 1954, 37.500 i 1955, 50.000 i 1956 og til den foreløbige kulmination i 1957 på 71.000 immigranter. Den nøje planlagte absorberingsproces, hvis første princip var, at alle immi-

granter skal kunne sove den første nat i det nye land under eget tag og spares for masseimmigrationens forsorgstilværelse i telte, træskure eller blikhytter, og at børnene den første dag skulle kunne gå i skole, og mændene på arbejde, er nu i færd med at bryde sammen under immigrationspresset. Men det er et problem, som hører under statens andet tiår og derfor udenfor denne artikels rammer.

Hvorledes blev det første ti-års problemer løst, og i hvilket omfang; hvorledes er immigranterne blevet absorberet; i hvilket omfang har Israel udviklet sig gennem denne proces socialt og økonomisk og i hvilken udstrækning har Israels udvikling præget dets mindretals levevilkår; det er nogle af de spørgsmål, der vil blive behandlet i en følgende artikel.

Det første ti-års udvikling.

	1948[1]	1958
Landbrug.		
Opdyrket areal	1.650.000 dunams	3.840.000 dunams
Overrislet areal	300.000 dunams	1.225.000 dunams
Antal jødiske landsbyer ..	305	743 (1. 1. 57)
Landbrugsproduktionen for udvalgte produkter.		
Hvede	21.200 tons	83.000 tons
Grønsager og kartofler ...	106.000 tons	335.000 tons
Jordnødder	300 tons	16.200 tons
Bananer	3.500 tons	20.500 tons
Fisk	3.500 tons	11.400 tons
Æg	242.500.000 stk.	630.000.000 stk.
Mælk	85.950.000 liter	224.500.000 liter
Citrusfrugter (eksport) ..	3.895.000 kasser	8.058.000 kasser
Skovareal i Dunams	53.000	249.000
Mineralproduktion.		
Potaske	5.154 tons (1953)	78.200 tons (1957)
Fosfater	23.092 tons (1953)	114.931 tons (jan.-okt. 1957)
Industriproduktion.		
Cement	159.865 tons	587.562 tons (jan.-okt. 1957)
Superfosfater	24.436 tons (1952)	105.000 tons (1957)
Bildæk	118.367 stk. (1953)	170.600 stk. (jan.-okt. 1957)
Elektricitetsproduktion ...	329.205.000 kwh	1.124.727.000 kwh (jan.-okt. 1957)
Udenrigshandel.		
Import	253.120.000 $ (1949)	400.000.000 $ (1957)
Export	29.680.000 $ (1949)	130.000.000 $ (1957)

Transport og kommunikation.	1948[1]	1958
Handelsskibe	10	34
Tonnage i Br.Reg.T.	14.000	176.000
Telefoner	18.400	78.000
Sundhedsvæsen.		
Hospitaler	63	106
Senge	4.626	12.400
Undervisning.		
Underskole, mellemskole og gymnasier (jødiske)		
skoler	1.240	1.676
lærere	6.283	17.792
elever	127.500	342.000
Underskole, mellemskole og gymnasier (arabiske)		
skoler	56	124
lærere	186	882
elever	7.500	26.000

[1] hvor intet andet anført.

FRA BESÆTTELSE TIL BORGERKRIG I INDONESIEN

POUL BOEG

FRA DEN JAPANSKE BESÆTTELSE TIL RENVILLE-OVERENSKOMSTEN[1]

Den japanske sejr i 1905 i den russisk-japanske krig var fremfor noget den omstændighed, som gav stødet til, at der opstod en asiatisk nationalisme. I det store og hele gjorde denne bevægelse sig kun lidet gældende før den anden verdenskrig, men krigen satte ild også i de gløder, der her havde ligget og ulmet, og snart blev asianismen en af de mest udslagsgivende faktorer i den verdenspolitiske udvikling. Ligesom det var japanerne, der lagde grunden til asianismen, var det også dem, der satte fart i tingene, da de under den anden verdenskrig fordrev den hvide mand fra det meste af Sydøstasien, medens den japanske propagandamaskine til alle sider udslyngede slagordet »Asien for Asiater«.

Blandt de begivenheder, der fik en særlig betydningsfuld virkning, var den hollandske kapitulation i marts 1942, een uge efter at japanerne havde gjort landgang på Java. Indoneserne følte instinktivt, at de aldrig mere behøvede at tolerere et hollandsk overherredømme og mente, at havde de blot våben, kunne de modstå hollænderne.

Det kunne derfor ikke undre, at det kom til sammenstød, da hollænderne i 1945 vendte tilbage til Indonesien, og at det hollandsk-indonesiske forhold siden har givet anledning til stadige gnidninger. En overgang så det ud til, at en forståelse kunne nås, navnlig da den såkaldte Linggadjati-overenskomst blev indgået i november 1946, men gensidig mistillid og beskyldninger for ureelle hensigter førte hurtigt til en skærpelse af forholdet. Denne udløstes i Hollands første militæraktion i juli 1947, som atter førte til Renville-overenskomsten af 17. januar 1948.

INDONESIENS REAKTION PÅ RENVILLE-OVERENSKOMSTEN

Renville-overenskomsten affødte i Indonesien megen debat og strid, som endte med en regeringskrise. Indonesien styredes dengang af en koalitionsregering med Sjarifuddin i spidsen, som havde overtaget regeringsmag-

[1] For sammenhængen og overskuelighedens skyld er denne epoke her indledningsvis trukket summarisk op, men forsåvidt angår detaillerne i denne tidsperiode henvises til professor Sven Henningsens artikel i Økonomi og Politik 1948, S. 9–19.

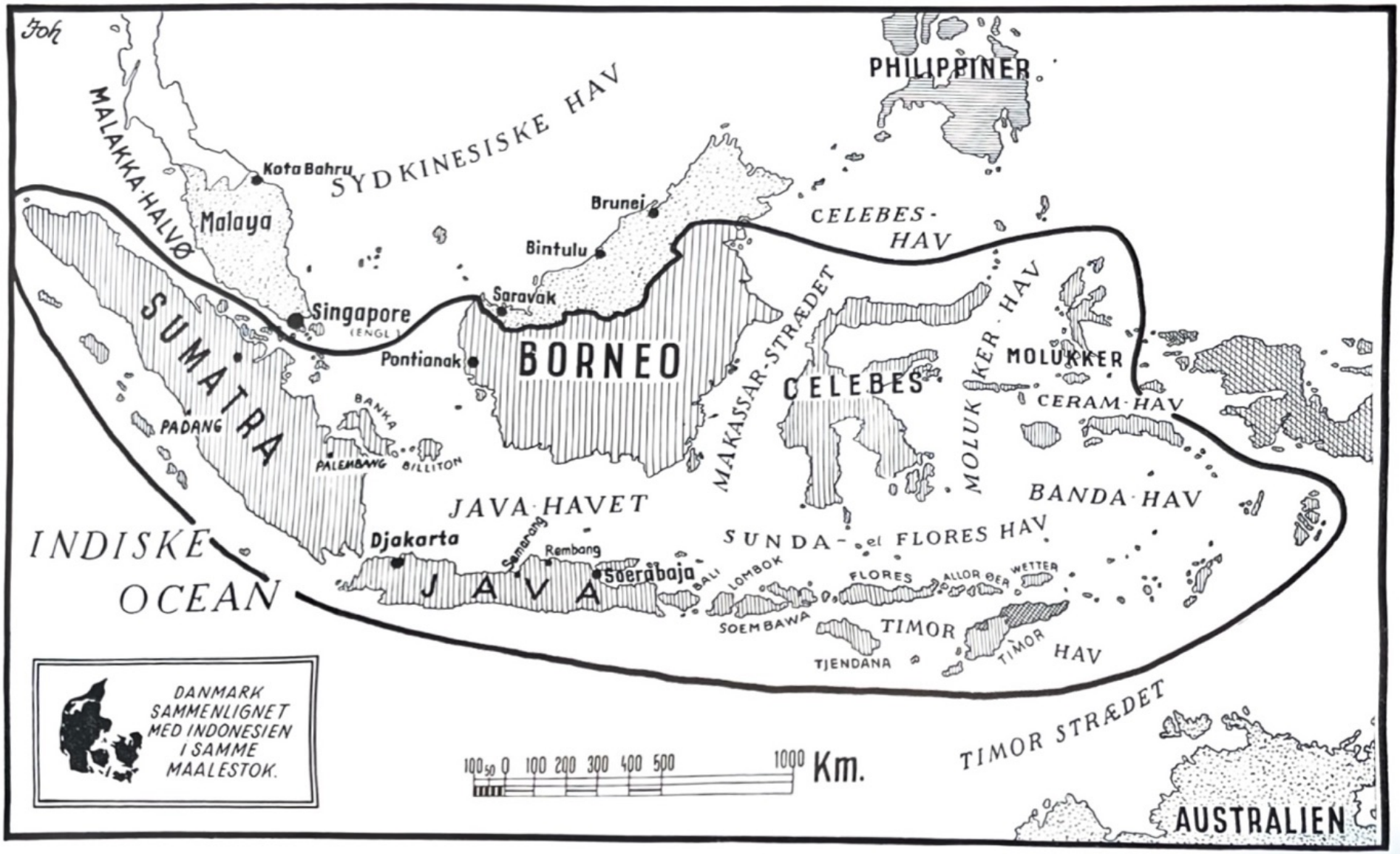

Kort over Indonesien med Danmark indsat i samme målestok.

ten i juli 1947. Sjarifuddin havde dannet regering som leder af Indonesiens socialistiske parti (PSI), i hvilket han havde ledelsen sammen med den forhenværende premierminister Sjahrir. I regeringen var endvidere repræsenteret Sukarnos store parti, nationalistpartiet (PNI), samt et andet af Indonesiens dominerende partier, det muhammedanske Masjumi. Både PNI og Masjumi var imidlertid imod Renville-overenskomsten, som de fandt rummede for store indrømmelser til hollænderne, hvorfor de trak deres medlemmer ud af regeringen. Følgen blev, at en ny regering dannedes den 27. januar 1948 under forsæde af den fra frihedskampen så populære og ansete vicepræsident Mohammed Hatta og med deltagelse af PNI og Masjumi samt en række småpartier. Hatta er ikke selv egentlig partipolitiker, men han sympatiserer afgjort med Masjumi.

Ikke alene PNI og Masjumi var modstandere af Renville-overenskomsten, også kommunisterne var misfornøjede. De indonesiske partier stod imidlertid i 1948 ikke samlede i spørgsmålet om forholdet til Holland, hvilket må ses på baggrund af den almindelige internationale situation. FN's sikkerhedsråd havde allerede tidligere befattet sig med det hollandsk-indonesiske forhold, og i 1947 var der blevet nedsat en FN-kommission, den såkaldte Committee of Good Offices. Selvom der under FN-debatten herom havde vist sig klare meningsforskelligheder mellem Sovjet og andre stater, var man dog på dette tidspunkt endnu ikke nået til de skarpe standpunkter, som fulgte med den kolde krig. Da denne imidlertid for alvor brød ud i 1948 med blokaden af Vest-Berlin og kuppet i Czekoslovakiet, fulgtes disse begivenheder af hændelser i Sydøstasien, som yderligere tydeliggjorde den internationale kommunismes hensigter. I februar 1948 afholdtes således en kommunistisk ungdomskongres i Calcutta, i hvilken deltog delegationer fra Indonesien og mange andre sydøstasiatiske lande, samt fra Sovjet. Her fik de kommunistiske partier instruks om at gå mere aggressivt til værks.

INDONESIENS KOMMUNISTPARTI (PKI) OG OPRØRET I MADIUN, SEPTEMBER 1948

Der kom nu en blomstringstid for det kommunistiske parti i Indonesien, PKI. Partiet var straks ved dets grundlæggelse i 1920 blevet tilsluttet Komintern, og blev i vid udstrækning dirigeret fra udlandet. I 1926 og 1927 gennemførte PKI opstande, som blev slået ned af hollænderne og medførte, at partiet blev erklæret ulovligt. Først i 1945 blev det kommunistiske parti atter tilladt, men hæmmedes i de første efterkrigsår af uenighed om, hvor ortodoks en politik, der skulle følges. Da Kominform dannedes i oktober 1947 skete der imidlertid en større tilnærmelse til den internationale kommunisme. Da Sovjetunionen samtidig fremstillede sig som den asiatiske nationalismes forkæmper og gjorde sig til en utrættelig fortaler for Indonesiens selvstændighed, vandt PKI øget tilslutning.

PKI begyndte at føle sig stærkt. Misfornøjelsen med Renville-overenskomsten bredte sig mere og mere. Kommunisterne i Indonesien savnede ikke blik for at udnytte en misfornøjelse. Muso, en veteran inden for PKI, vendte i foråret 1948 tilbage til Indonesien efter tyve års ophold i udlandet, fortrinsvis Moskva. Muso – velbevandret i oprørsteknik, propaganda og jerndisciplin – tog inden for partiet tøjlerne i sine hænder. Han vidste, hvordan Moskva ville have det. Havde ikke Zinoviev allerede i 1925 sagt, at vejen til det kommunistiske verdensherredømme gik over Asien – ikke over Vesten.

I den reaktionære kolonimagt og den forhadte Renville-overenskomst så Muso den chance, han havde ventet på. Den 18. september 1948 gav han ordre til et stort kommunistisk oprør i Madiun, et fagforeningscenter på Midt-Java. Men den kommunistiske opstand mislykkedes lige så totalt som den, partiet havde iværksat i 1926–27, og af de samme grunde – utilstrækkelig forberedelse og dårlig politisk »timing«. Den indonesiske regering slog hårdt til, og efter omfattende blodsudgydelser, som bl. a. kostede Muso og flere andre førende kommunister livet, blev opstanden endelig kvalt den 25. oktober.

Ikke blot militært, men også politisk og prestigemæssigt, led PKI nederlag. Sammenhængen med de nogenlunde samtidige kommunistiske tumulter og opstande i Hyderabad, Burma, og Philippinerne, samt med junglekrigen i Malaya var åbenbar, og PKI var nu placeret som et parti, der ikke arbejdede for sit eget land men for verdenskommunismen.

Dette blev yderligere understreget gennem dannelsen af et andet kommunistisk parti, Partai Murba, eller Proletariatspartiet, hvis vigtigste programpunkt netop var at være et *nationalt* kommunistisk parti til forskel fra PKI. Oprøret i Madiun gjorde PKI så upopulært, at det tog partiet ca. 5 år at genvinde den position og betydelige tilslutning, det havde inden oprøret.

DET INDONESISK-HOLLANDSKE FORHOLD EFTER MADIUN

Da den kommunistiske opstand, som en overgang havde medført at striden med Holland trådte i baggrunden, var knust, koncentrerede interessen og kræfterne sig påny om forholdet til Holland. De demarkationslinjer, som Renville-overenskomsten havde fastsat mellem områder under hollandsk besættelse og områder under indonesisk kontrol – Java blev f. ex. opdelt i fire områder – blev ikke altid respekteret. Større eller mindre skærmydsler forekom til stadighed og dannede en lidet frugtbar baggrund for de fortsatte forhandlinger om de mange uløste problemer. Forhandlingerne brød da også sammen den 11. december 1948. Holland udstedte et ultimatum til regeringen Hatta. Der forlangtes svar senest den 18. december.

I realiteten krævede Holland, at den indonesiske regering skulle akceptere det hollandske standpunkt på alle vigtige punkter.

Hattas regering svarede ikke. Herefter betragtede hollænderne den våbenstilstandsaftale, der var et hovedpunkt i Renville-overenskomsten, som bortfaldet. Derpå indledtes den anden hollandske militæraktion, som var af endnu større omfang end den første. Faldskærmstropper besatte Djogjakarta, hovedstaden i den indonesiske republik. Præsident Sukarno og seks kabinetsmedlemmer blev arresteret. Betydelige militærstyrker blev sat ind. Efter et par ugers forløb var alle større byer på Java i hollandsk besiddelse. Også på Sumatra fuldførtes den militære aktion hurtigt – med gunstigt udfald for hollænderne.

Militært gik alt efter hollændernes beregning; men siden den første militæraktion i 1947 og de betydelige indonesiske indrømmelser, den førte til, var asianismen, bl. a. gennem Indien, Pakistan, Ceylon og Burmas løsrivelse fra engelsk overherredømme, blevet en stærk politisk faktor, som bl. a. i høj grad påvirkede verdensopinionen. En følelse af asiatisk solidaritet var opstået imellem de nylig frigjorte lande i Asien og de endnu ikke løsrevne kolonier, f. ex. forbød de nævnte fire asiatiske lande straks efter militæroperationernes begyndelse KLM at benytte deres flyvepladser. Disse lande tog også initiativ til afholdelsen af en asiatisk konference i New Delhi, hvor henved en snes lande mødtes og den 23. januar 1949 vedtog en omfattende, enstemmig resolution til fordel for Indonesien, som bl. a. indeholdt den målsætning, at Indonesien skulle være en uafhængig nation senest fra 1. januar 1950. Denne resolution afspejlede sig fuldstændigt i en resolution, som FN's Sikkerhedsråd vedtog den 28. januar 1949, og det internationale pres, som dermed blev lagt på Holland, kunne dette land vanskeligt sidde overhørig. Hertil kom, at der nu også i Holland begyndte at gøre sig meget delte meninger gældende om den rette politik overfor Indonesien, hvilket bl. a. gav sig udslag i, at en af de mere reaktionært indstillede ministre måtte søge sin afsked.

OVERENSKOMSTEN AF 2. NOVEMBER 1949

Omsider blev nye forhandlinger derfor optaget, og parterne mødtes til en rundbordskonference i Haag i august 1949, som førte til den hollandsk-indonesiske overenskomst af 2. november 1949. Dennes hovedpunkter var følgende:

1) Holland anerkendte Indonesiens fuldstændige selvstændighed fra den 29. december 1949.
2) Indonesien blev gjort til en forbundsstat bestående af Republikken Indonesien (det meste af Sumatra og store dele af Java) samt 15 andre enkeltstater.
3) Mellem Holland og Indonesien oprettedes en union, for hvilken den hol-

landske dronning var statsoverhoved, men som iøvrigt havde en temmelig løs ramme og nærmest syntes at have haft det britiske statssamfund som forbillede.

4) Vest Ny Guinea forblev indtil videre under hollandsk overhojhed, men områdets endelige politiske status skulle fastlægges ved nye forhandlinger mellem parterne senest et år efter Indonesiens selvstændighed.

Dermed var en vigtig og betydningsfuld fase i udviklingen afsluttet; men dette betød langtfra, at Indonesiens plager var til ende, og ejheller at hollandsk indflydelse i Indonesien var ophørt. Tværtimod beherskede Holland stadig i vid udstrækning det økonomiske liv, ikke mindst plantagerne, kommunikationsnettet, olieindustrien og minedriften. Den overenskomst, der var indgået med Holland, blev også langtfra anset for tilfredsstillende af Indonesien, og den indonesiske regering arbejdede straks på at få den ændret.

Indonesiens forenede Staters første regering var et forretningsministerium med Hatta som premierminister og med en lang række kendte navne i kabinettet. Sultanen af Djogjakarta blev således forsvarsminister, og finansministeren var Sjafruddin Prawiranegara, den senere premierminister i den oprørsregering, som udnævntes i februar i år.

DEN INDONESISKE ENHEDSSTAT

Hattas regering så det som sin første opgave at komme bort fra den forbundsstat, som var blevet skabt efter hollandsk ønske, og som var en torn i øjet på mange, fordi den betragtedes som et levn af den gamle »del og hersk«-politik. Så tidligt som i januar og februar 1950 blev taget en række skridt med henblik på afskaffelse af federationen; blandt andet fremsattes lovforslag om afholdelse af folkeafstemninger i enkeltstaterne om forfatningsmæssige ændringer. En række enkeltstater blev derpå indlemmet i den indonesiske republik, og allerede i marts var antallet af stater indskrænket til fire.

Bevægelsen mod enhedsstaten mødte dog ikke lige stor tilslutning overalt, navnlig ikke i Øst-Indonesien med hovedøen Celebes (Sulawesi). Allerede i den hollandske tid havde Øst-Indonesien nydt godt af et udstrakt selvstyre, og i 1950 blev det en federalismens højborg, båret af etnologiske og kulturelle forskelligheder samt af et traditionelt had til javanerne og den javanske nationalisme eller – som man nu kaldte den – kolonialisme. Da den federale regering i april ønskede at landsætte tropper i Øst-Indonesien, gjorde en deling øst-indonesiske soldater, anført af kaptajn Abdul Azis, modstand og tog en række officerer til fange. Regeringen opgav sine militærplaner, efter at Azis havde besat havnen, radiostationen og regerings-

bygningerne i Macassar, hovedstaden på Celebes. Efter en række indviklede forhandlinger mellem forbundsregeringen og regeringen i Øst-Indonesien blev der givet Azis frit lejde til at rejse til Djakarta. Hertil ankom han den 14. april og blev ufortøvet arresteret. Oprørsbevægelsen brød nu sammen i det meste af Øst-Indonesien.

Dog ikke på de sydlige Molukker. Denne øgruppe dannede en selvstændig republik i april 1950. Hovedøen er Ambon, hvis kristne befolkning altid har stået meget stejlt overfor Java. Forbundsregeringen indledte en militæraktion, men først efter flere måneders forløb måtte Syd-Molukkerne bøje sig for den militære overmagt.

Trods disse og andre indre vanskeligheder lykkedes det regeringen Hatta at få gennemført enhedsstaten, som trådte ud i livet den 17. august 1950 – 5-årsdagen for Sukarnos proklamation af Indonesiens uafhængighed. Enhedsstaten blev underlagt et centralstyre fra Djakarta. Landet inddeltes desuden i 10 provinser, Nord-, Midt- og Syd-Sumatra, Vest, Midt- og Øst-Java, Borneo, Celebes, Molukkerne og Sundaøerne, men de provinsielle myndigheders kompetence var yderst begrænset. Denne mangel på decentralisation i styret af et land, der består af over 3000 øer, med en afstand mellem yderpunkterne på 5000 km, med en befolkning repræsenterende mange forskellige sprog, kulturer, racer og religioner, samt med vidt forskellig social struktur og økonomiske forudsætninger, er den dag i dag en af de stærkeste ufredsskabende kræfter i Indonesien.

DEN POLITISKE UDVIKLING I ENHEDSSTATEN.

REGERINGEN NATSIR

Samtidig med enhedsstatens oprettelse indtrådte et regeringsskifte, idet Mohammed Natsir, igennem lang tid Masjumis formand, overtog premierministerposten i spidsen for en koalitionsregering repræsenterende ikke mindre end 8 partier men med tyngdepunkt i Masjumi. De vigtigste oppositionspartier var PNI og PKI.

Som de fleste indonesiske regeringer, fik også Natsirs en kort levetid og måtte træde tilbage allerede i marts 1951. Pånv var det det fundamentale problem om omfanget af det lokale selvstyre, som afstedkom vanskeligheder, idet regeringens vægring ved at imødekomme krav fra provinserne på dette punkt medførte dens fald.

REGERINGEN SUKIMAN

Natsir indgav sin afskedsbegæring den 20. marts 1951, men først den 26. april blev en ny regering dannet. De langvarige regeringskriser har iøvrigt været et typisk træk i Indonesiens politiske liv. Natsirs efterfølger blev en anden ledende Masjumi-politiker, Sukiman, som ligeledes dannede en koalitionsregering, hvori nu også PNI deltog.

Heller ikke regeringen Sukiman havde lette arbejdsvilkår i styret af den unge nation, som endnu i så høj grad var præget af manglende politisk modenhed, økonomiske vanskeligheder og splittelsestendenser. Kommunisterne, som efter Madiun oprøret i nogle år havde spillet en tilbagetrukken rolle, begyndte nu atter at røre på sig og arbejdede navnlig gennem fagforeningerne, specielt SOBSI, som var tilsluttet den ligeledes kommunistiske WFTU (World Federation of Trade Unions). Kommunisterne kæmpede med deres traditionelle midler, strejker og oprør. Forskellige kommunistisk inspirerede uroligheder nåede deres klimaks, da Sukiman den 29. oktober 1951 gav oplysning om, at omkring 15.000 kommunister var blevet arresteret, og at en »underjordisk bevægelse med fremmed støtte« havde haft planer om at myrde præsidenten, vicepræsidenten, samt en række andre højtstående personer.

Det var imidlertid ikke kun kommunisterne, som voldte regeringen kvaler, men dennes hovedproblem var i det hele at få genoprettet ro og orden i landet, hvor kamphandlingerne lige siden den japanske besættelse havde gjort det muligt for en række bander at husere. Banderne består fortrinsvis af forhenværende soldater og frihedskæmpere. Den mest berygtede af disse bander, Darul Islam, som samtidig er den bedst organiserede og udrustede, har dog tillige hvilet på et religiøst grundlag og består af fanatiske muhammedanere, der ønsker ved vold at skabe en teokratisk, ren islamitisk stat. Darul Islam var under Sukiman-regeringen meget aktiv og voldte regeringen betydelige vanskeligheder, bl. a. fordi man nødig ville foretage militære aktioner mod trosfæller. Sligt kunne skabe martyrer, hvilket ville øge Darul Islams tilslutning, der allerede dengang ansloges til at omfatte 25–50.000 sympatisører. Hertil kom regeringens manglende tillid til hæren, hvor kompagnier, der skulle bekæmpe Darul Islam, i stedet gik over til modstanderen. Endv. havde kabinetsmedlemmerne grund til frygt for repressalier mod dem selv eller deres familie, hvilket i forbindelse med de store forsyningsmæssige og andre vanskeligheder ved en effektiv indsats mod guerillastyrkerne yderligere bidrog til regeringens ulyst til at skride ind. Herved skaffede Sukiman-regeringen sig ry for at være en svag regering.

Det blev dog hverken mangelen på retssikkerhed eller kommunistiske uroligheder, der fældede Sukiman-regeringen. I begyndelsen af 1952 indgik udenrigsministeren, uden at have sikret sig de øvrige ministres indforståelse, en aftale med den amerikanske ambassadør om bistand under MSA, Mutual Security Administration. Aftalen afstedkom en så voldsom bølge af anti-amerikanisme, at regeringen måtte trække sig tilbage den 27. februar 1952. Forklaringen på denne voldsomme modstand mod en tiltrængt økonomisk hjælp må ikke mindst søges i, at 350 års vestligt styre havde gjort indoneserne overfølsomme over for eventuel vestlig indflydelse.

REGERINGEN WILOPO

Først den 3. april 1952 dannedes en ny koalitionsregering under forsæde af Wilopo, som tilhørte PNI. Dette parti var dengang Indonesiens næststørste parti, og havde taget skarpt afstand fra amerikanske hjælpeprogrammer. I regeringen deltog endv. Masjumi og en række mindre partier; men Wilopos kabinet var mere venstreorienteret end det foregående.

Således tilskyndede regeringen Wilopo PKI til større aktivitet og begyndte at søge støtte hos dette parti, hvilket skyldtes, at de første svage spirer til uoverensstemmelser mellem Masjumi og PNI, landets to største og tonegivende partier, nu begyndte at vise sig. Hermed var grundlaget skabt for den splittelse, der senere skulle opstå mellem Hatta og Sukarno. Spændingen voksede efterhånden som PNI bevægede sig mere og mere mod venstre bl. a. ved at indlede et direkte samarbejde med SOBSI, og den førte til sidst til kabinettets sprængning i sommeren 1953.

Inden da havde faren ved PNI's kommunistvenlige kurs klart manifesteret sig gennem den såkaldte *17. oktober-affære*. Stridens genstand var den indonesiske hær, om hvis organisation og opbygning der stod politisk strid. Hæren var meget broget sammensat og bestod bl. a. af grupper med hollandsk, japansk og indonesisk uddannelse, samt af guerillastyrker. Forsvarsministeren, Sultanen af Djogjakarta, var tilhænger af at beholde en hollandsk militærmission med henblik på at kunne uddanne en mindre, men veldisciplineret hær, trænet efter vestligt mønster. Sukarno, og mange med ham, var imidlertid modstandere af en hollandsk militærmission, selvom denne opholdt sig i Indonesien efter landets eget ønske og til landets eget bedste. Man burde efter deres mening ikke tilstræbe en professionel hær, men en »folkehær« med tidligere guerillakrigere som grundstammen. Kommunisternes standpunkt til dette alternativ frembød ingen tvivl. Deres chance for indflydelse i en veldisciplineret professionel hær var ikke store, hvorimod langt de fleste gamle frihedskæmpere og guerillasoldater var kommunister. Som så ofte faldt Sukarnos og kommunisternes synspunkter sammen.

Under indflydelse af modsætningerne mellem præsidenten og forsvarsministeren begyndte også parlamentet at interessere sig for hærens stilling og vedtog den 16. oktober 1952 et mistillidsvotum til forsvarsministeren. Denne havde mange tilhængere både i hæren og i folket, og den 17. oktober udbrød mytteri inden for hæren, samtidig med at store folkedemonstrationer fandt sted i Djakarta. Hæren stillede krav til regeringen om afløsning af det af præsidenten selv udpegede parlament med et folkevalgt parlament. Herudover stod det ikke aldeles klart, hvad opstandens ledere ønskede at opnå. Det lykkedes ved beslutsom handling regeringen at kvæle opstanden, og få dage senere fandt et kontra-mytteri sted fra en officersgruppe, da

tre souschefer afsatte deres chefer og bekræftede deres loyalitet over for Sukarno.

Udgangen på konflikten blev, at såvel Sultanen af Djogjakarta som generalstabschefen, oberst Nasution (jfr. ndfr. s. 59), trak sig tilbage. En række embedsmænd og officerer, der ansås for at høre til deres klike, blev udskiftet. Til forsvarsminister udnævntes i stedet Iwa Kasuma Sumantri, som almindeligt ansås for at sympatisere med kommunisterne.

Den eneste anden begivenhed af større politisk betydning under regeringen Wilopo var en splittelse inden for Masjumi i april 1953. Dette store, vidtfavnende parti havde altid haft flere fraktioner inden for sine rammer, og navnlig blev en modsætning mellem en ortodoks højre fløj og en mere radikal venstre fløj efterhånden udtalt. Ved en partikongres i eftersommeren 1952 havde den venstreorienterede fløj fået overtaget. Højrefløjen blev herefter mere og mere bange for, at partiet for stærkt skulle nærme sig socialistiske idéer og besluttede derfor at skille sig ud. Fløjen dannede et selvstændigt parti, Nahdatul Ulama, der senere har fået en betydelig tilslutning og indflydelse. Dette svækkede Masjumi i dets spændte forhold til PNI, og da disse to partier endv. stod stejlt over for hinanden i spørgsmålet om gennemførelsen af en række tiltrængte, omfattende landbrugsreformer på Nord-Sumatra, måtte Wilopo den 3. juni 1953 indgive regeringens afskedsbegæring.

REGERINGEN SASTROAMIDJOJO

Dannelse af en ny regering viste sig denne gang vanskeligere end nogensinde. Først på regeringskrisens 58. dag lykkedes det at få dannet en regering under forsæde af Indonesiens daværende ambassadør i USA – (og senere ambassadør ved FN) – Ali Sastroamidjojo, som tilhører PNI, og som tidligere havde beklædt ministerposter i forskellige regeringer. I Sastroamidjojo-regeringen var en række partier repræsenteret, herunder Nahdatul Ulama, men derimod ikke Masjumi.

Under Sastroamidjojos styre skærpedes de indrepolitiske modsætninger, navnlig som følge af, at også denne regering søgte kommunistisk støtte. Det var nemlig ikke trods elleve partiers deltagelse i regeringen lykkedes at danne en flertalsregering, hvad der i sig selv giver et billede af de politiske vanskeligheder. Af parlamentets 212 medlemmer kunne regeringen således kun mønstre 94 stemmer. Støtte fra PKI, som var det tredjestørste parti og rådede over 16 mandater, var derfor værdifuld til gennemførelse af regeringens politik, selvom også andre konstellationer var tænkelige, bl. a. fordi parlamentet tillige rummede 16 uafhængige medlemmer.

Det var dog næppe alene af nød og trang, at Sastroamidjojo søgte samarbejde med kommunisterne. Adskillige kabinetsmedlemmer havde ry for kommunistiske sympatier. Således var forsvarsminister Sumantri, Sultanen

af Djogjakartas efterfølger i regeringen Wilopo, fulgt med i det nye kabinet, og fra ham hidrørte nogle af regeringen Sastroamidjojos første vanskeligheder.

I 1953 var general Sugeng blevet udnævnt til stabschef, og det lykkedes ham hurtigt at skaffe sig officerernes tillid og tilvejebringe mere rolige forhold i og omkring hæren. Derimod var hans forhold til Sumantri ikke godt, og da denne i december 1953 udnævnte tre af sine favoritter til nøglestillinger i hæren uden at have rådført sig med Sugeng, indgav denne sin afskedsbegæring i protest – iøvrigt uden at få den bevilget. Også Sukarno blev betænkelig ved den stadig stigende kommunistiske indflydelse i hæren, som fremover blev et fast element i det flakkende og omskiftelige politiske billede i Indonesien. Da regeringen Sastroamidjojo – omend først langt senere – faldt, var det netop på spørgsmålet om en udnævnelse i hæren.

I begyndelsen af 1954 var den indre politiske situation i Indonesien således spændt og uoverskuelig. Regeringer var kommet og gået i hurtig rækkefølge; partier, der tidligere havde samarbejdet, var kommet i modsætningsforhold; kommunistisk indflydelse var vokset; uenighed udbrød også inden for partierne; militære spørgsmål behandledes partipolitisk; og hæren var blevet en politisk faktor. De store uløste økonomiske og sociale problemer, såsom den manglende industrialisering, den store befolkningstilvækst, analfabetismen og den ringe levestandard, blev trængt i baggrunden – og skabte derved yderligere utilfredshed. Hertil kom, at de regionale opstande begyndte at blusse op igen. Allerede i Sastroamidjojos anden regeringsmåned udbrød således et alvorligt oprør på Nord-Sumatra, hvor regulære kamphandlinger fandt sted mellem oprørerne og hæren. Flere tusinde mennesker blev dræbt; mange soldater deserterede og sluttede sig til oprørerne, og en overgang havde regeringen ikke området under kontrol. Baggrunden var den sædvanlige, som ustandselig går igen i landets indre stridigheder: Oprørerne ønskede større selvstyre, var misfornøjede med centralregeringen, der ansås for at begunstige Java på de andre øers bekostning, og fandt at den økonomiske situation var forværret siden enhedsstatens indførelse.

FORHOLDET TIL HOLLAND OMKRING 1954

På baggrund af disse meget alvorlige indrepolitiske vanskeligheder begyndte Sastroamidjojo at interesserere sig mere for det hollandsk-indonesiske forhold, om hvilket der længe havde været forholdsvis stille.

Selvom Hollands herredømme i Indonesien var bortfaldet, var der stadig udestående problemer landene imellem, navnlig spørgsmålene om den hollandsk-indonesiske union og om Vest Ny Guinea. På indonesisk initiativ blussede begge spørgsmål voldsomt op i 1954.

Den hollandsk-indonesiske union med den hollandske dronning som

overhoved havde aldrig været populær i Indonesien. Indoneserne betragtede den som et ydmygende levn fra den forhadte kolonitid, der lagde sig hindrende i vejen for Indonesiens fuldstændige selvstændighed, og var kun gået med dertil for at få forhandlingerne med Holland til at glide.

Unionen havde imidlertid nærmest kun eksisteret på papiret og var aldrig kommet til at spille nogen rolle i praksis. Man havde regnet med to årlige møder mellem det hollandske og det indonesiske parlament, men sådanne møder var nu i unionens 5. år kun blevet holdt to gange.

Under disse omstændigheder stillede det sig som et naturligt indonesisk ønske at få unionsaftalen ophævet, og på Indonesiens begæring indledtes forhandlinger herom mellem parterne i juni 1954. Det lykkedes den 10. august 1954 de to regeringer at nå til en overenskomst om unionens ophævelse.

Under konferencen med Holland i sommeren 1954 ønskede Indonesien også at bringe spørgsmålet om Vest Ny Guinea – eller som Indonesien kalder det Vest Irian – på dagsordenen, men dette protesterede Holland bestemt imod. Ved aftalen af 2. november 1949 var det jo bestemt (jfr. ovenfor side 49), at suveræniteten over Vest Ny Guinea foreløbig skulle blive hos Holland, men at der i løbet af 1950 skulle føres yderligere forhandlinger om spørgsmålet. Disse forhandlinger var imidlertid endt uden resultat, og under en række yderligere forhandlinger i de følgende år viste det sig gang på gang umuligt for parterne at finde hinanden. Mange synspunkter og argumenter er fra begge sider i årenes løb blevet fremført. Hovedpunkterne i den indonesiske opfattelse kan sammenfattes således:

1. Bestemmelsen i overenskomsten af 2. november 1949 må forstås således, at Holland var forpligtet til senest den 27. december 1950 betingelsesløst at overdrage suveræniteten over Vest Guinea til den indonesiske regering.

2. »Indonesien«, hvis suverænitet Holland fuldt ud anerkendte ved nævnte overenskomst, er identisk med det gamle »Hollandsk Ostindien«, der omfattede Vest Ny Guinea, hvorfor den nye republik må omfatte alle de områder, der tidligere udgjorde Hollandsk Ostindien.

3. Vest Ny Guinea står i al fald i enhver henseende Indonesien langt nærmere end Holland; Indonesien anser folkene på Vest Ny Guinea som sine »brødre«.

Heroverfor lyder de hollandske hovedsynspunkter således:

1. Fortolkningen af overenskomsten af 1949 er et juridisk problem, og det rette forum til at finde løsningen må derfor være den internationale domstol i Haag, men Hollands tilbud om at forelægge striden for denne domstol er blevet afvist af Indonesien.

2. Vest Ny Guinea har ikke anden historisk eller administrativ tilknyt-

ning til Indonesien, end den at også Vest Ny Guinea, da det samlede hollandske kolonirige bestod, blev styret fra guvernørens kontorer i Djakarta.

3. Der er ingen særlig tilknytning mellem folkene i Vest Ny Guinea og Indonesien, som hverken racemæssigt, sprogligt eller kulturelt er beslægtede. Befolkningen på Vest Ny Guinea er end ikke selv interesseret i en tilknytning til Indonesien. Holland vil til sin tid lade befolkningen selv træffe beslutning om sin skæbne og er parat til at give Vest Ny Guinea selvstyre, når forholdene er modne til det.

Da indbyrdes forhandlinger således igennem en årrække havde vist sig forgæves, blev striden på Indonesiens begæring i 1954 sat på dagsordenen for FN's 9. plenarforsamling. Ejheller her kom man dog konfliktens løsning nærmere, idet et forelagt resolutionsforslag ikke vandt fornøden tilslutning.

Selvom ikke alt gik efter Indonesiens ønsker, betød hele denne udvikling dog en vis styrkelse af regeringen Sastroamidjojo. Af stor psykologisk og propagandamæssig værdi var det navnlig, at forhandlingerne om unionens ophævelse endte med positivt resultat, og at dette skete umiddelbart før Indonesiens nationaldag, den 17. august. Den vundne styrkelse havde regeringen i høj grad brug for, ikke blot i forholdet til oppositionen men også indadtil, idet samarbejdet mellem det store antal regeringspartier indbyrdes ingenlunde forløb uden gnidninger.

REGERINGSKRISER EFTERÅRET 1954 OG SOMMEREN 1955

Regeringens øgede styrke blev dog af kort varighed. Den 17. oktober 1954 opfordrede det næststørste regeringsparti, PIR (det storindonesiske parti), regeringen til at indgive sin demissionsbegæring senest den 25. oktober. Skete dette ikke, ville PIR trække sine tre ministre, vice-premierministeren, transportministeren og indenrigsministeren, tilbage fra regeringen.

PIR, som på dette tidspunkt besatte 21 af parlamentets 223 pladser, var ligesom PNI et parti, der hvilede på et nationalt grundlag. Det var ligefrem opstået ved knopskydning fra PNI i december 1948, umiddelbart inden Hollands anden militæraktion. Hatta, som dengang var premierminister, gik ind for ret vidtgående indrømmelser over for Holland, hvilket medførte voldsom modstand fra PNI. Den fløj af PNI, som støttede Hattas politik, dannede da PIR, hvis hovedprogrampunkt blev dannelsen af en storindonesisk forbundsstat. Partiet, der senere har tabt sin indflydelse, spillede oprindeligt en betydelig rolle.

Sastroamidjojo efterkom ikke PIR's ultimatum, men overvandt alligevel den påfølgende regeringskrise, fordi der ikke inden for PIR's egne rækker havde været enighed om aktionen. Tværtimod blev partiet splittet i to fløje, af hvilke den ene fortsat støttede regeringen. Da PIR i konsekvens

af, at dets ultimatum blev siddet overhørigt, trak sine medlemmer ud af regeringen, blev dets 3 poster besat med personer fra andre af regeringspartierne.

Denne regeringskrise fik den betydning, at koalitionsregeringen Sastroamidjojo herefter blev endnu mere afhængig af støtte fra PKI og naturligvis ikke fik en sådan støtte gratis. Da der efter udskiftningen af ministre blev stillet forslag i parlamentet om et mistillidsvotum til regeringen, blev dette forslag nedstemt, men det var udelukkende kommunistiske stemmer, som reddede regeringen. PKI var efter PIR's udtræden af regeringen blevet tungen på vægtskålen, og regeringen kunne nu kun blive siddende med kommunistisk støtte.

Det blev imidlertid netop fra de kommunistvenlige kredse inden for regeringen, at de vanskeligheder kom, som i sommeren 1955 førte til regeringens fald. Det var pånyt forsvarsminister Sumantri, som forårsagede krisen. Lige siden hans uoverensstemmelse med stabschefen, general Sugeng, i december 1953 havde der været politisk uro omkring hæren. I maj 1955 blev Sugeng afskediget, og udpegelsen af hans efterfølger afstedkom konflikter. Hæren ønskede udnævnt militærkommandanten på Nord-Sumatra, oberst Simbolon, hvilket regeringen modsatte sig af politiske grunde. I stedet udnævnte regeringen militærkommandanten på Syd-Sumatra, oberst Utojo, der tilhørte PNI. Hatta var ikke enig i denne udnævnelse, men anså Simbolon for den bedst kvalificerede.

Ved en ceremoni den 27. juni 1955 skulle Utojo indsættes i sit embede, men hæren boycottede denne ceremoni og var tilskyndet hertil af den fungerende stabschef, oberst Lubis, som blev suspenderet, men som lod hånt om suspensionsordren og fortsatte som fungerende stabschef.

Af et kommuniqué, som udsendtes i Djakarta, fremgik det, at hele hærens officerskorps, herunder kommandanterne i de forskellige regioner, stod eenstemmigt bag oberst Lubis, og hæren fremsatte forskellige krav overfor regeringen.

Hermed var en regeringskrise indtrådt. At gennemtrumfe Utojos overtagelse af stabschefsposten var en faktisk umulighed; blankt at give efter for presset fra hæren ville betyde et altfor stort prestigetab, og var derfor en politisk umulighed. En kompromisløsning syntes påkrævet. Sumantri stillede sig imidlertid i vejen for et kompromis, men måtte træde tilbage den 14. juli 1955. Dette reddede dog ikke situationen, som nu forværredes ved at flere af de mindre regeringspartier brød ud af koalitionen, idet de ikke længere ville dele ansvaret for en situation, hvor det faktiske herredømme ganske åbenbart gled regeringen mere og mere af hænde. Den 23. juli indgav regeringen sin demissionsbegæring efter at have været ved magten i næsten to år – den længste levetid nogen regering i Indonesien hidtil har opnået.

REGERINGEN HARAHAP

Efter indonesiske forhold blev en ny regering hurtigt dannet. Allerede den 12. august 1955 overtog Burhanuddin Harahap, en Masjumipolitiker, regeringen i spidsen for et kabinet, der som sædvanlig var sammensat af en lang række partier. PNI blev nu det førende oppositionsparti, og PKI mistede deres tidligere taktisk gunstige position, idet Masjumi, der altid har stået meget skarpt over for kommunisterne, ikke ønskede nogen form for samarbejde med disse.

Den vigtigste politiske begivenhed under Harahap-regeringen var afholdelsen af de første parlamentsvalg i Indonesien. Valgene fandt sted den 29. september 1955, men kunne dog først gennemføres senere i visse dele af landet, og var først afsluttet den 15. november. Der skulle besættes 257 pladser i parlamentet, og i valget deltog 108 partier, men af disse opnåede dog kun 28 repræsentation i parlamentet. 20 partier opnåede imidlertid kun en repræsentation på under 5 mandater, og 12 partier erhvervede kun eet mandat. Kun fire partier opnåede virkelig store stemmetal og har som følge heraf siden været dominerende i Indonesiens politik. Deres stemmetal og mandatfordeling blev som følger:

Parti	Stemmer (afrundet)	Mandater
PNI	8,4 mill.	57
Masjumi	7,9 mill.	57
Nahdatul Ulama	7,0 mill.	45
PKI	6,2 mill.	39

Bemærkelsesværdigt var det, at PSI, Sjahrirs socialistiske parti, som i landets første år, hvor Sjahrir tre gange havde været premierminister, havde spillet så stor en rolle, kun opnåede 3/4 million stemmer og 5 mandater, og at det ovenfor omtalte nationale parti, PIR, som på et tidspunkt var landets trediestørste parti, kun fik to mandater, af hvilke eet tilfaldt hver af partiets to stridende fløje.

Det lykkedes under regeringen Harahap at løse krisen omkring hæren, som havde medført regeringen Sastroamidjojos fald. Regeringen forstod nu nødvendigheden af ikke at handle udenom hæren, og der opnåedes enighed mellem regeringen og hæren om en indstilling til præsidenten om at udnævne oberst Abdul Haris Nasution til kommanderende general. Dette skete i november 1955. Nasution havde sluttet sig til den indonesiske hær straks ved uafhængighedsperiodens begyndelse i 1945 efter at være blevet uddannet på et hollandsk militærakademi. Allerede under kommunisternes militære opstand i Madiun indlagde han sig betydelig fortjeneste og udnævntes som følge heraf det følgende år for første gang til stabschef, men måtte fratræde stillingen i slutningen af 1952 på grund af medansvar for 17. oktober-affæren.

Nasution, der fortsat beklæder stillingen som hærchef, har forstået med dygtighed at spille på den samfølelse, der endnu er tilbage blandt de militære ledere som et levn fra frihedskampen. Dette har været af afgørende betydning, thi som det klart har vist sig, kan det store indonesiske øriges enhed vanskeligt opretholdes uden loyalitet hos de militære chefer i rigets fjernere dele, som indtager en betydelig magtposition.

Nasution har ikke blot en sikker position inden for hæren, men har også beskæftiget sig aktivt med politik. Fra 1952 til 1955 var han således leder af »Sammenslutningen til kamp for Indonesiens uafhængighed«, IPKI, et militært parti.

Nasutions udnævnelse i 1955 blev vel modtaget af parlamentet med undtagelse af PKI, som ved en debat om udnævnelsen opponerede imod den. Derved blev udnævnelsen så meget desto mere populær i andre kredse, hvor den opfattedes som et bevis på en omsider dalende kommunistisk indflydelse i hæren. Nasution har da også siden han tiltrådte energisk bekæmpet kommunisterne.

Regeringen Harahap løste således hærkrisen, men måtte dog træde tilbage, da de endelige valgresultater blev bekendtgjort af valgkommissionen den 1. marts 1956. Masjumi, som var regeringens førende parti, var – mod forventning – ikke blevet landets største, og regeringsdannelsen måtte derfor overlades til PNI, det parti som havde samlet flest stemmer.

REGERINGEN SASTROAMIDJOJO II

Det blev påny Sastroamidjojo, som kom til at stå i spidsen for regeringen, den 16. siden uafhængigheden i 1945. Som så ofte før blev det en koalitionsregering, i hvilken foruden PNI deltog de store, muhammedanske partier, Masjumi og Nahdatul Ulama, samt fem småpartier. Landets fjerdestørste parti, PKI, fik derimod ikke sæde i regeringen, som tiltrådte den 20. marts 1956. Regeringen havde et klart flertal på 189 af parlamentets 257 mandater bag sig, og var følgelig helt uafhængig af den kommunistiske støtte, til hvilken den forrige regering Sastroamidjojo havde været henvist.

Der var dog debat om PKI's stilling. Præsidenten havde gjort sig til talsmand for, at PKI burde opfordres til at deltage i regeringen, da det opnåede ca. 20 % af det samlede stemmetal. Men fra flere sider frygtede man, at PKI var en trusel mod Indonesiens selvstændighed, idet partiet nøje fulgte Moskvas linie. PKI's generalsekretær, Aidit, havde således i december 1955 usendt en bog om PKI's historie, i hvilken han ubetinget gik ind for den marxistisk-leninske linje. Efter den russiske 20. partikongres i februar 1956 brød også PKI med Stalinismen og gik ind for den nye kurs.

PKI havde allerede under valgkampagnen været klar over, at forbindelsen med Moskva var et handicap. Partiet undsagde derfor både Moskva og Peking op til valget, og neddæmpede sin politik og sine slagord

betydeligt. Medens hovedprogrammet indtil sommeren 1955 havde været »Oprettelse af et folkediktatur«, gik PKI over til valgråbet »En national koalitionsregering med et fremskridtsvenligt program under forsæde af en ikke-kommunist«.

Med den betydelige majoritet, regeringen havde bag sig i parlamentet, syntes det som regeringen Sastroamidjojo II kunne se frem til en længere regeringsperiode og således langt om længe tage fat på nogle af de mange påtrængende økonomiske problemer, som så længe var blevet forsømt. Spørgsmålet om retssikkerheden i landet var fortsat særdeles påtrængende. Banders hærgen og plyndren samt oprør og revolter, navnlig på Sumatra, Celebes og Ambon forekom efterhånden med en sådan hyppighed, at det knapt længere var egentligt nyhedsstof. På regeringens 12-punkters-program var det vigtigste – næstefter de stadigt udestående problemer med Holland, unionen og Vest Ny Guinea – netop den indenlandske sikkerhed og de økonomiske spørgsmål, navnlig en systematisk opbygning af landet efter en 5-årsplan, sanering af statens finanser, forhøjelse af levestandarden, forøgelse af produktionen, stimulering af nationale industrier, udbygning af transportsystemet samt landbrugsreformer.

Forventningerne om, at regeringen nu kunne gå i gang med en konstruktiv løsning af de økonomiske problemer, som i så høj grad er ondets rod, er imidlertid hidtil blevet gjort til skamme. Allerede i sommeren 1956 meldte de første større vanskeligheder sig. Vice-præsident Mohammed Hatta indgav i juli sin afskedsbegæring til parlamentet og trak sig tilbage – ganske vist først fra den 1. december 1956. I august indtraf en sensationel affære, der blev kendt som »13. august-affæren«. Militærkommandanten på Vest-Java udstedte en arrestordre mod udenrigsminister Abdulgani umiddelbart inden denne skulle rejse til London for at deltage i Suez-konferencen. Arrestationen blev dog afværget ved håndfast indskriden fra Nasution og Sastroamidjojo.

Den omstændighed, at udenrigsministeren alligevel kom af sted til London fjernede dog ikke krisens årsag, som var alvorlig nok for regeringen, idet Abdulgani beskyldtes for korruption i stor stil. Der blev nu fra hærens side lagt stærkt pres på regeringen for at få gennemført en anti-korruptionslov. 13. august-affæren vakte i det hele adskillig opsigt og blev genstand for en meget omfattende presseomtale med stærk kritik af regeringen og Sukarno. Med denne affære gik den indrepolitiske udvikling ind i en ny fase.

I konsekvens af 13. august-affæren blev der således i september udstedt en militær forordning, som lagde bånd på ytringsfriheden ved at forbyde offentlig kritik af regeringen på tryk eller på anden måde. Fra pressens side blev der taget meget skarp afstand fra denne forordning, og de første modsætninger – i denne regering – mellem PNI og Masjumi begyndte nu

at vise sig, idet også Masjumi tog afstand fra dette skridt. – Snart fulgte nye vanskeligheder. Hærens fortsatte misfornøjelse resulterede i et forsøg på militærkup i Djakarta i november 1956. Det var oberst Lubis, som stod bag. Denne, som også havde været hovedmanden bag den militærkrise i sommeren 1955, som førte til Sastroamidjojos fald (jfr. ovenfor side 58), var en ligeså skarp modstander af Sastroamidjojos anden regering, en indstilling han delte med mange andre officerer.

De helt nøjagtige omstændigheder omkring det planlagte militærkup i efteråret 1956 synes aldrig at være fuldt opklaret, men det står i hvert fald fast fra regeringens eget kommuniqué, at et statskup blev forsøgt omkring den 17.–18. november, og at man derpå ville arrestere oberst Lubis, hvem det dog lykkedes at gå under jorden. En medvirkende omstændighed til at kuppet løb ud i sandet har sikkert været, at de der stod bag ikke synes at have haft den beslutsomhed eller at have handlet med den overraskelsens pludselighed, som et heldigt kup forudsætter, men tværtimod flere gange udsatte deres aktion.

Det mest foruroligende ved denne affære var forsåvidt, at kupforsøget i Djakarta tilsyneladende havde tilslutning fra flere af kommandanterne i de fjernere militærdistrikter. Det varede heller ikke længe, før endnu alvorligere kriser opstod.

SUMATRAOPRØRET DEN 20. DECEMBER 1956

Den 20. december 1956 fandt en militær revolte sted på Central-Sumatra, hvor magten overgik fra guvernøren til formanden for det såkaldte Banteng-råd, oberst Achmed Hussein. Oberst Simbolon, militærkommandanten på Nord-Sumatra (og hærens kandidat til posten som stabschef under hærkrisen i sommeren 1955), sluttede sig til oprørsbevægelsen. Nogle dage senere tog guvernøren på Syd-Sumatra forskellige skridt i klar strid med regeringens ordrer. Oprørslederne nægtede at forhandle med udsendinge fra centralregeringen, som faktisk tabte kontrollen over hele Sumatra. Ganske vist blev Simbolon afskediget af Djakarta og erstattet med sin næstkommanderende, den loyale oberstløjtnant Ginting, men Simbolon undslap med en række tilhængere i Sumatras uvejsomme terræn, der giver gode muligheder bl. a. for guerillakrig.

Oprørerne stillede krav om regeringens afgang samt det traditionelle krav om øget selvstyre. Java har ca. 54 millioner indbyggere og er et af verdens tættest beboede områder, men er meget råstoffattigt. På Sumatra, som er fire gange så stor som Java, men kun har 12 millioner indbyggere, findes til gengæld store rigdomme, ikke mindst udstrakte olieforekomster i Syd-Sumatra, samt gummi, tin og kopra. Ca. 70 % af Indonesiens eksportindtægter hidrører fra Sumatra, hvor 15 % af befolkningen bor. Sumatra synes ikke øen får tilstrækkeligt udbytte af sine store rigdomme, af hvilke

derimod Java nyder godt, og føler sig forsømt med hensyn til de økonomiske udviklingsprogrammer, som centralregeringen ved flere lejligheder har stillet i udsigt, men ikke gennemført. Det har også skabt misfornøjelse, at de løfter om at danne autonome områder, som forskellige regeringer er fremkommet med, stadig er uopfyldte.

Bag Sumatraoprøret lå desuden en utilfredshed med Sukarnos regime. Henvisningen til Sukarnos styre kan forsåvidt synes ejendommelig, eftersom Sukarno ikke er premierminister, men det indonesiske demokratis ceremonielle præsident. Imidlertid har Sukarno vist stræk tilbøjelighed til under Indonesiens skiftende regeringer at optræde både som sin egen premierminister og som sin egen udenrigsminister. En enkelt gang har han endog været premierminister samtidig med, at han var præsident. Som leder og grundlægger af nationalistpartiet og som anfører i landets frihedskamp mod Holland, hvorunder Sukarno har tilbragt 13 år i hollandske fængsler eller i exil, er han desuden blevet en nationalhelt og sit lands dominerende politiske skikkelse.

Disse forhold har bevirket, at den politik, der føres i Indonesien fremfor noget er Sukarnos politik, som imidlertid efterhånden er blevet mindre populær. Vendepunktet kom, da Sukarno begyndte at tale om, at der kun burde være ét udslagsgivende parti i Indonesien i lighed med f. eks. Nehrus Kongresparti i Indien og Nkrumahs Folkeparti i Ghana. Hvilket parti, der skulle opsluge de andre i Indonesien, præciserede han ikke, men i forvejen er hans eget parti, PNI, det største. Samtidig fremsatte Sukarno det synspunkt, at Indonesien ikke var modent til et demokratisk styre i sædvanlig vestlig forstand, men måtte have et »guided democracy«. Sukarno har ikke udtalt sig om, hvorfra han har fået denne idé, men han fremsatte den i en tale i den grundlovgivende forsamling den 10. november 1956, d. v. s. ganske kort efter sin hjemkomst fra et længere, officielt besøg i Kommunist-Kina og en række andre østlande.

Revolten på Sumatra i december 1956 var derfor ingenlunde blot udslag af tilfældige luner, personlige intriger eller andre af de overfladiske strømninger, som så hyppigt forekommer – netop i unge lande. Tværtimod – de bagved liggende årsager stak dybt og berørte fundamentale spørgsmål.

Regeringens første foranstaltninger mod Sumatrarevolten, som f. ex. udskiftningen af Simbolon med Ginting, var ganske utilstrækkelige, og nu begyndte den lavine at rulle, som i løbet af det næste års tid førte ikke blot til regeringens fald og indførelse af belejringstilstand, men fra ublodig opstand til borgerkrig.

OPTRÆKKENDE REGERINGSKRISE

Den 26. december 1956 kom det første brud inden for regeringen, idet et af de små partier, IPKI (Nasutions officersparti), trak sit medlem ud

af regeringen. Den 31. december blev Syd-Sumatra af regeringen erklæret i belejringstilstand. Den 10. januar 1957 trak Masjumi sine fem medlemmer ud af regeringen, hvorved denne mistede 57 stemmer i parlamentet og blev en mindretalsregering. Den 16. januar trak Sumatras Muhammedanske parti, Perti, sit regeringsmedlem tilbage. Den 17. januar fremkom Sukarno under en pressekonference med planer om oprettelse af en slags revolutionsråd, der skulle fungere efter principper, som henledte tanken på diktaturets eksempler. Forholdet mellem Sukarno og Hatta tilspidsedes, og de stridsbrødre fra frihedskampens tid gik nu i hver sin retning og fik stadig sværere ved at finde hinanden. Da Sumatra-krisen blev debatteret i parlamentet i slutningen af januar, kunne regeringen kun få støtte fra PNI og PKI.

Medens regeringen således svækkedes, forværredes situationen, idet arrestationer, husundersøgelser og ulydighedserklæringer blev daglige begivenheder i en udvikling, der syntes at beherske regeringen i stedet for at blive behersket af den.

SUKARNO-PLANEN

Da man kom ind i februar, var det kun et tidsspørgsmål, hvor længe regeringen kunne blive siddende. Radikale skridt var nu påkrævede. I en radiotale den 21. februar, holdt under udfoldelse af stort ceremoniel og med lukning af samtlige biografer og opstilling af offentlige højttalere, forelagde Sukarno en længe ventet plan til landets redning.

Han foreslog for det første oprettelse af et nationalråd, som skulle repræsentere samtlige befolkningsgrupper og samtlige landets forskellige religioner, foruden hæren, politiet, anklagemyndigheden, regeringen, ungdomsorganisationer, kvindebevægelsen, religiøse interesser, m. v. Præsidenten skulle selv være formand for rådet. Dettes opgaver blev ikke skarpt præciseret, men skulle navnlig være – uopfordret eller på opfordring – at give regeringen råd, at give regeringen mere autoritet, og at bygge bro mellem den og samfundets forskellige grupper.

For det andet gik Sukarno ind for en bred samlingsregering, i hvilken de forskellige partier var repræsenteret i forhold til deres stilling i parlamentet, den eneste udvej til at nå en virkelig handlekraftig regering. Kommunisterne burde også have sæde i regeringen, idet et parti, der havde fået over 6 millioner stemmer ved parlamentsvalget, ikke kunne ignoreres.

Sukarno kom også pånyt ind på spørgsmålet om demokratiets betydning og placering i Indonesien og fremhævede, at et vestligt demokrati – et »importeret« demokrati – ikke harmonerede med den indonesiske folkekarakter.

Sukarno-planen fik bølgerne til at gå højt med agitation, massemøder, demonstrationer og optøjer, hvor der heftigt blev argumenteret for og imod.

Kommunisterne hilste planen med begejstring og truede med voldsom fremfærd mod eventuelle modstandere af Sukarno-planen, og i dagene efter radiotalen modtog fremtrædende personer inden for det politiske og det religiøse liv truselsbreve.

Sukarnos ønske om, at PKI skulle deltage i regeringen betød imidlertid modstand mod hans plan fra mange sider på grund af partiets åbenbare orientering mod Moskva (jfr. overfor side 60).

I ledende artikler mindede den socialistiske Pedoman og den uafhængige Indonesia Raya om kuppet i Czekoslovakiet og oprøret i Ungarn og fremhævede, at har kommunisterne først fået sæde i en regering, viger de ikke tilbage for et kup og har ingen skrupler ved at få fremmede magters tropper til at hjælpe sig til at opnå deres mål. »Times of Indonesia« gjorde bl. a. opmærksom på, at kabinetsmøder også berører strengt hemmelige emner som hærens styrkeforhold, militære dispositioner samt udenrigspolitik og fortsatte: »Det er ikke Indonesien, men Moskva og Peking, over for hvem PKI er loyal. Hvordan ville det gå med vor nationale sikkerhed, hvis den russiske og den kinesiske ambassadør sendte kodetelegrammer til Moskva og Peking om beslutninger truffet af det indonesiske kabinet fem minutter efter et ministermøde?«.

Pressen gik iøvrigt imod planen ikke blot på grund af kommunistfaren. I den samme artikel påpegede »Times of Indonesia« bl. a., at planen var altfor vagt udformet. Det var f. eks. ikke blevet præciseret om de råd, nationalrådet gav regeringen, skulle være bindende for denne eller ej. Var de ikke bindende, forekom det hele tidsspildende; var de derimod bindende, ville Sukarno-planen betyde, at »parlamentet blev gildet, kabinettet kastreret og grundloven voldtaget«. Iøvrigt udtalte »Times of Indonesia« om Sukarno-planen, at den »ikke under nogen omstændighed kunne tænkes at tilvejebringe den løsning på landets problemer, som den foregav«, at den »var spækket med uholdbare punkter« og »efter omhyggelig overvejelse måtte stemples som en fiasko«.

Hertil kom modstanden mod PKI fra religiøst hold, særligt fra Masjumi. Religion spiller en betydelig rolle i indonesisk politik. Ikke blot er landets næststørste og trediestørste parti begge muhammedanske, men der er herudover endnu to muhammedanske partier samt et protestantisk og et katolsk parti. Alle disse partier står skarpt over for PKI på grund af kommunismens fjendtlige holdning over for religion. Hvor voldsom uforsonligheden er mellem muhammedanere og kommunister fremgår af, at muhammedanske ledere i september 1957 ved en kongres i Palembang vedtog en resolution om, at det kommunistiske parti burde forbydes i Indonesien. Efter denne resolution skulle kommunisterne også nægtes muhammedansk medvirken ved bryllupper og begravelser. Fra kommunistisk side betegnedes dette som en muhammedansk erklæring om borgerkrig.

Da de politiske partier efter en uges forløb skulle underrette Sukarno om deres syn på hans plan, var det derfor ikke mange positive svar, han fik. PNI, hans eget parti, støttede ham. PKI var stemt for en regering, i hvilken PKI deltog. Herudover gik kun et par politisk betydningsløse partier med et eller to mandater i parlamentet ind for planen.

De øvrige partier var enten ubetinget imod Sukarno-planen eller fandt den i al fald kun akceptabel med betydelige modifikationer. Nogle paartier fremsatte konstruktive modforslag. Således foreslog Nahdatul Ulama oprettelsen af et »National Planning Board«, der skulle søge at tilvejebringe en løsning på de økonomiske udviklingsproblemer. Masjumi understregede det ønskelige i en genoprettelse af det gamle samarbejde mellem Sukarno og Hatta.

Foruden de politiske betænkeligheder havde flere partier den formelle betænkelighed, at Sukarno-planen ikke var i overensstemmelse med landets foreløbige grundlov. Der var nedsat en grundlovgivende forsamling, som skulle udarbejde en ny og endelig forfatning for republikken, og planen kunne eller burde i al fald ikke gennemføres udenom denne.

Hatta gik i en artikel den 2. marts imod Sukarno-planen. Artiklen indeholdt flere af de ovenfor anførte synspunkter og henviste yderligere til, at det foreslåede nationalråd ville blive for stort til at kunne fungere tilfredsstillende i praksis.

Sukarno-planen havde dog haft den virkning midlertidigt at bringe den øvrige politiske gæring til ro, medens man afventede resultaterne; men så snart de politiske partiers overvejende negative reaktion blev kendt, rullede lavinen atter.

REGERINGEN SASTROAMIDJOJO II FALDER

Den 4. marts erklærede militærkommandanten i Øst-Indonesien undtagelsestilstand i sit distrikt. Proklamationen var underskrevet af 51 prominente politikere og andre, herunder politichefen og guvernøren. Den 9. marts afsatte provinsrådet i Syd-Sumatra guvernøren og overdrog dennes beføjelser til militærkommandanten. Den 11. marts overtog militærkommandanten på Borneo (Kalimantan) administrationen og oprettede et revolutionsråd. Efterhånden var den siddende regering kun herre over Java og Nord-Sumatra.

Den 13. marts drøftede kabinettet en omorganisering af regeringen. Meningerne var delte; modsætningerne vanskelige at forlige; stemningen mørk. Efter tre timers forgæves forhandling meddelte Partai Serikat Islam Indonesia (PSII), et af de mindre muhammedanske partier, at det trak sine to medlemmer ud af regeringen. Informationsministeren og vice-landbrugsministeren forlod mødet. De øvrige debatterede videre. Efter fem timers for-

løb var enighed stadig ikke i sigte. Den 16. indonesiske regering havde spillet fallit.

Den 14. marts kl. 10 indgav Sastroamidjojo regeringens demissionsbegæring. Den 14. marts kl. 10.30 erklærede præsidenten undtagelses- og belejringstilstand i hele republikken. Samme aften talte han i radioen til folket og fremhævede, at han som øverstkommanderende for de indonesiske styrker midlertidigt havde overtaget regeringsmagten. Den 15. marts anmodede Sukarno formanden for PNI, Suwirjo, om at forsøge at danne en regering.

Det var som sædvanlig ikke nogen let opgave. De religiøse partier modsatte sig en regering, hvori PKI deltog. PKI var indforstået med ikke at blive optaget i regeringen, uanset at dette netop havde været et af punkterne i Sukarno-planen, men krævede dog, at Masjumi også holdtes ude. Nahdatul Ulama ville ikke deltage i regeringen, med mindre Masjumi var med; o. s. v.

SOBSI, der har 2,5 millioner medlemmer i nøgleindustrier, truede med generalstrejke, såfremt Masjumi blev optaget i regeringen. For at give truslen eftertryk arrangeredes visse steder en 24-timers strejke som forprøve.

Det lykkedes da heller ikke Surwirjo at danne regering – end ikke i form af et forretningsministerium. Efter ca. 3 ugers forløb meddelte han præsidenten, at bestræbelserne var strandet.

Præsident Sukarno tog herefter et usædvanligt skridt. Han overdrog »borgeren Sukarno« at danne et forretningsministerium, og med henblik herpå indkaldte han en række fremstående politikere og militærpersoner. Disse blev alle forespurgt, om de var villige til at indtræde i en regering, og 58 svarede ja. En del nej-svar blev afgivet af lederne af de muhammedanske partier, som kritiserede Sukarnos fremgangsmåde.

REGERINGEN DJUANDA

På denne måde lykkedes det at få sammensat et forretningsministerium med den uafhængige Djuanda som premierminister. Djuanda overtog regeringsmagten den 9. april 1957. Han havde været finansminister i Sastroamidjojos regering og havde iøvrigt henved en halv snes gange beklædt ministerposter. Hans kabinet bestod i vid udstrækning af uafhængige, men desuden var PNI, Masjumi, Nahdatul Ulama og forskellige småpartier repræsenteret i regeringen. Kabinettet talte ikke medlemmer fra PKI, men derimod tre kommunistsympatisører.

Regeringen Djuanda havde ikke eksisteret i mange timer, før vanskelighederne meldte sig. Masjumi suspenderede sit medlem, som havde taget imod en taburet. Nahdatul Ulama afgav en erklæring om, at dets fire partimedlemmer ikke havde sæde i regeringen som repræsentanter for partiet, men som privatpersoner. PSII ville foretage disciplinære skridt overfor sit med-

lem i regeringen. Flere andre partier tog lignende standpunkter. I parlamentet kunne denne regering derfor faktisk kun regne med PNI's støtte (57 stemmer) samt eventuelt med kommunisternes (39 stemmer), i bedste fald 96 stemmer, men som forretningsministerium var regeringen ikke afhængig af parlamentets støtte. Landet var i undtagelsestilstand, og kun så længe denne varede skulle dette ministerium sidde. Denne tilstand består imidlertid endnu.

På sit program havde regeringen bl. a. Sukarnos plan om dannelse af et nationalråd. Uanset den overvejende negative reaktion, blev et sådant råd nu indført ved en undtagelseslov af 6. maj 1957.

Rådets sammensætning blev vedtaget den 14. juni. Det fik 45 medlemmer af hvilke 22 repræsenterede forskellige befolkningsgrupper som f. ex. arbejderne, bønderne, ungdommen, kvinderne, veteranerne, o. s. v. 15 medlemmer repræsenterede de forskellige regioner inden for landet. Endvidere var der 6 medlemmer repræsenterende regeringen, militæret, politiet og anklagemyndigheden samt en formand, Sukarno, og en næstformand, der samtidig var generalsekretær, fhv. udenrigsminister Roeslam Abdulgani.

Rådet gled hurtigt i baggrunden, medens centrum af det politiske billede blev stjålet af andre begivenheder. I slutningen af juni fandt kommunevalg sted i Djakarta samt andre dele af Java, hvorunder PKI gik stærkt frem. I Djakarta fik partiet 138.000 stemmer mod 96.000 ved parlamentsvalget i september 1955. Dermed blev det det næststørste parti i Djakarta, kun overgået af Masjumi med 154.000 stemmer (tallene er afrundede).

Der var nok særlige momenter, der kunne forklare noget af denne fremgang. Præsident Voroshilov havde kort forinden aflagt officielt besøg i Indonesien, hvilket havde givet PKI megen gratis propaganda. Kommunisterne forsøgte endvidere at bilde vælgerne ind, at Sukarnos parti var PKI og ikke PNI, og PKI syntes at være i besiddelse af de største økonomiske ressourcer. Desuagtet kunne det ikke undgås, at PKI's fremgang virkede foruroligende.

Bekymringerne bortfejedes ikke ved den nationalkonference, som afholdtes i september 1957 efter forslag af nationalrådet. Til denne konference inviteredes de civile og militære guvernører i provinserne for at drøfte økonomiske, administrative og militære problemer, ganske særlig spørgsmålet om større selvstyre for republikkens enkelte dele. Et hovedpunkt på denne konference var en genoprettelse af det gamle forhold mellem Sukarno og Hatta; dette mål nåedes dog ikke. Begge deltog ganske vist i konferencen og udstedte den 14. september 1957 en fælleserklæring; men den var af et ret intetsigende indhold og nogen egentlig dybtgående enighed var ikke nået. Det var stadig spørgsmålet om PKI's stilling, som stod dem imellem.

Nationalkonferencen mødtes under blomstrende slagord som f. ex. »Vi er een nation trods racemæssige, religiøse og ideologiske forskelle« eller »Vi

står fortsat forenede, uanset divergerende opfattelser«. Men det syntes lettere at samle kræfterne om højttravende ord end om dåd og gerning. Nationalrådets oprettelse medførte ingen påviselig bedring i de økonomiske og politisk forvirrede forhold. Nationalkonferencen drøftede og vedtog resolutioner, men uden at der heraf opstod mere stabile eller afklarede forhold. Uro og gæring fortsatte på de ydre øer – flere steder i forstærket form; og der var fortsat ingen udsigt til reel forsoning mellem Sukarno og Hatta.

VEST NY GUINEA-STRIDEN IGEN

Under disse omstændigheder blev forholdet til Holland pany trukket frem i rampelyset. Det i forvejen spændte forhold var i de sidste par år blevet yderligere forværret. Hertil bidrog bl. a. Indonesiens ensidige ophævelse af den hollandsk-indonesiske union den 8. maj 1956 og standsningen af betalingerne på gælden til Holland den 4. august 1956 – altså en uges tid efter Nassers nationalisering af Suez-kanalen – på hvilket tidspunkt gælden androg omkring 650 millioner gylden. Det vakte også harmfulde følelser i Holland, at den hollandske forretningsmand Leon Jungschläger i foråret 1956 døde i indonesisk fængsel, hvor han havde været indespærret siden januar 1954, uden at hans sag var blevet pådømt af retten, og at en anden hollænder, der var impliceret i samme sag, i efteråret 1956 idømtes livsvarigt fængsel. Anklagen i sagen lød på statsfjendtlig virksomhed.

Langt det alvorligste stridspunkt var dog Vest Ny Guinea. Efter at spørgsmålet forgæves var diskuteret af FN i 1954 (jvf. ovenfor side 57), kom det pany på dagsordenen i 1955, hvor FN udtalte håbet om, at parterne kunne forhandle sig til rette. Et nyt forsøg herpå blev påbegyndt i december 1955, men selvom forhandlingerne varede til februar 1956, forblev de resultatløse. Ejheller den senere debat i FN i efteråret 1956 førte til noget.

På den 12. plenarforsamling i efteråret 1957 kom sagen op for fjerde gang. Drøftelserne de tre foregående år havde i vid udstrækning haft karakter af gentagelser, men nu ønskede Indonesien tilsyneladende at sætte trumf på. Under generaldebatten udtalte udenrigsminister Subandrio den 3. oktober 1957 bl. a.:

»I forbindelse med Vest Irian er det eneste problem, om en løsning kan tilvejebringes inden for FN's rammer, eller om vi må følge en anden kurs selv med risiko for at forværre forholdene i Sydostasien og måske endog for, at den kolde krigs spænding stækker fredsduens vinger i denne del af verden.«

Ved spørgsmålets behandling i den politiske komité erklærede Subandrio den 20. november, at hvis Holland ikke ville medvirke til en tilfredsstillende løsning, måtte Indonesien ty til andre midler lige bortset fra krig.

Resultatet af debatten i den politiske komité blev et af 18 afro-asiatiske

lande samt Bolivia stillet resolutionsforslag, som forsåvidt så meget uskyldigt ud. Resolutionsforslagets betydningsfulde paragraffer gik ud på dels at opfordre de stridende parter til at fortsætte deres forhandlinger dels at anmode generalsekretæren om at bistå dem på passende måde. Men som den hollandske udenrigsminister Luns sagde under debatten:

»Det, som resolutionsforslaget tilsigter, er ikke, at Holland og Indonesien skal mødes og søge at nå til enighed om Vest Ny Guineas fremtidige status. Det, som tilsigtes – Indonesiens talsmænd har ikke ladet mindste tvivl i så henseende – er, at Holland skal anerkende, at hollandsk Ny Guinea juridisk tilhører Indonesien, og skal træffe foranstaltninger til omgående at overdrage den hollandske administration af territoriet til Indonesien.«

Dette resolutionsforslag forkastede plenarforsamlingen ved en afstemning den 29. november 1957.

Næppe var det sket, før det viste sig, at de indonesiske udtalelser ikke var tomme trusler. Aviser og andre publikationer på hollandsk blev forbudt; strejker iværksattes over for hollandske foretagender; der blev nedlagt forbud mod KLM's benyttelse af indonesiske flyvepladser; hollændere blev udvist; hollandske rederier, handelshuse, banker og andre virksomheder blev overtaget af fagforeninger eller regeringen. Tobakslagre blev afbrændt, og hollandske huse sat under militærbevogtning. Samtidig med, at denne bølge af vold og had mod hollændere og alt, hvad der var hollandsk, blev udløst, forøvedes attentat mod præsident Sukarno, ved hvilket adskillige andre dræbtes – et attentat, hvis nøjagtige baggrund aldrig er skaffet oplyst, og hvis gerningsmænd aldrig er pågrebet, men som i al fald bidrog til, at bølgen af ophidselse og fanatisme gik over alle bredder. Regeringen syntes at tabe kontrollen med udviklingen, idet man fra visse sider – særlig de kommunistiske infiltrerede fagforeninger – gik videre end regeringen ønskede.

En overgang så det ud til, at Vest Ny Guinea-aktionen virkelig kunne tilvejebringe den så hårdt tiltrængte enighed og samling. Men modsætningerne var så store, at Vest Ny Guinea kun forbigående kunne dække over dem, og efterhånden som den anti-hollandske storm tog af, sprang de op igen. Hertil bidrog også, at der selv i Vest Ny Guinea-spørgsmålet ikke var ubetinget enighed, idet enigheden kun gjaldt målet, ikke midlerne.

DE »UNGE OBERSTERS« OPRØR, FEBRUAR 1958

Den næste større indre stridighed opstod, da de såkaldte »unge oberster« med oberstløjtnant Achmed Hussein i spidsen den 6. februar 1958 erklærede Sumatra for uafhængigt. Nogle dage senere fremsatte de et ultimatum med krav om, at regeringen Djuanda skulle gå af, den kommunistiske indflydelse i regeringen bringes til ophør, og en ny regering dannes med Mohammed Hatta og Sultanen af Djogjakarta i spidsen.

Sukarno, der på dette tidspunkt befandt sig på officielt besøg i Japan, gav ordre til, at oprørernes ultimatum skulle afvises. Oberst Hussein og tre andre oprørsofficerer blev afskediget.

Oprørerne kunne næppe have ventet, at deres ultimatum ville blive fulgt. Hensigten har nok snarere været at bane vej for virkelig betydelige indrømmelser fra Sukarnos side.

Efter Sukarnos afvisning proklamerede oprørerne den 15. februar en ny, uafhængig regering for hele Indonesien under ledelse af den indonesiske centralbanks direktør, Sjafruddin Prawiranegara, en Masjumi-politiker, som flere gange tidligere havde været finansminister.

Sukarno ilede hjem fra Tokio; Nasution gav ordre til arrestation af ti af oprørslederne; militærkommandanterne i andre distrikter støttede i proklamationer oprørerne; oprørsregeringen erobrede luftbasen i Padang; Djakarta-regeringen bombarderede Sumatra; klimaks var nået; borgerkrigen var en realitet.

En overgang så situationen ganske uoverskuelig ud. Navnlig udtaltes fra mange sider frygt for, at Indonesien skulle udvikle sig til et nyt Korea. Der forekom rygter om, at maskinerne, som bombarderede Sumatra, var leveret fra Sovjet og bemandet med russiske eller kinesiske piloter. Omvendt forlød det, at oprørsregeringen skulle have modtaget våbenleverancer fra vestlig side. Disse rygter må ses i sammenhæng med, at der i så høj grad var tale om et opgør mellem kommunistiske og anti-kommunistiske kræfter. Deres rigtighed synes imidlertid ikke at være blevet sikkert bekræftet.

Idag (30. april 1958) har disse rygter, der en overgang virkede så foruroligende, imidlertid mindre interesse – i al fald i denne omgang. I alt væsentligt synes borgerkrigen nu afsluttet. Da oprørernes hovedstad Padang faldt den 17. april, led oprørsregeringen sit afgørende militære og moralske nederlag. Siden er det gået yderligere tilbage for oprørerne, som man nu ikke længere regner med, hverken militært eller politisk.

ER INDONESIEN FALDET TIL RO

Men dette betyder ikke, at Indonesiens problemer er løst. Hadet mellem muhammedanere og kommunister, jalousien mellem Java og de ydre øer, spændingen mellem Hatta og Sukarno, frygten for PKI's unationale hensigter såvel som alle de øvrige urostiftende drivkræfter, under hvilke Indonesien har lidt, består lige fuldt. Revolten – eller rettere *denne* revolte – er nok slået ned – men uroen gærer fortsat.

VIGTIGERE KILDER:

George McTurnan Kahin: Nationalism and Revolution in Indonesia.
Dorothy Woodman: The Republic of Indonesia.
Günter Decker: Republik Maluku Selatan; Der Selbstbestimmungskampf der Ambonesen.
Malcolm Kennedy: Communism in Asia.
John Kerry King: Southeast Asia in Perspective.
F. M. van Asbeck: The Birth and Decline of the Netherlands Indonesian Union (i The Yearbook of World Affairs, 1953).
The Annual Register of World Events, 1954, 1955 og 1956.
Indonesian News and Economic Bulletin (udg. af det indonesiske gesandtskab i Stockholm).
The Economist.
The New York Times.
The Times.

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

BERETNING OM VIRKSOMHEDEN I 1957.

INSTITUTETS LEDELSE

Institutets styrelse består i henhold til grundbestemmelserne af lærerne i historie og samfundsøkonomi ve dKøbenhavns Universitet samt chefen for Det statistiske Departement tillige med et mindre antal valgte medlemmer.

Lektor *John Vibe-Petersen* fratrådte i august 1957 sin lærerstilling ved Københavns Universitet for at fungere i et professorat i nationaløkonomi ved Aarhus Universitet. Samtidig udnævntes *Anders Ølgaard* til lektor i nationaløkonomi ved Københavns Universitet. Lektor Ølgaard indtrådte derfor i Institutets styrelse i stedet for lektor Vibe-Petersen.

Ved udgangen af 1957 bestod styrelsen af følgende:

Rigsarkivar Svend Aakjær.
Lektor, dr. phil. Erik Bach.
Professor, dr. phil. Povl Bagge.
Fhv. nationalbankdirektør C. V. Bramsnæs.
Professor, dr. phil. Aksel E. Christensen.
Fhv. departementschef E. Cohn.
Økonomiminister Bertel Dahlgaard.
Professor, dr. phil. Astrid Friis.
Professor, dr. phil. A. Hald.
Professor, dr. phil. Sven Henningsen, næstformand og kasserer.
Lektor Erik Hoffmeyer.
Professor, dr. polit. Carl Iversen.
Lektor, dr. phil. Arne Jensen.
Fhv. minister Aksel Larsen, M. F.
Fhv. rigsarkivar, dr. phil. Axel Linvald.
Lektor P. E. Milhøj.
Departementschef C. Ulrich Mortensen.
Professor, dr. polit. Poul Nørregaard Rasmussen.
Professor H. Winding Pedersen.
Handelsminister, dr. oecon. Kjeld Philip, formand.
Professor, dr. jur. & phil. Alf Ross.

Professor K. Skovgaard.
Lektor, dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang.
Professor, dr. phil. Kaare Svalastoga.
Kontorchef, lektor P. P. Sveistrup.
Generalsekretær i Nordisk Råd, cand. mag. F. W. Wendt.
Professor, dr. polit. Poul Winding.
Professor, dr. polit. & oecon. F. Zeuthen.
Lektor Anders Ølgaard.

Forretningsudvalget bestod i 1957 af formanden, handelsminister *Kjeld Philip*, næstformanden og kassereren, professor *Sven Henningsen*, professor *Carl Iversen*, fhv. rigsarkivar *Axel Linvald* og professor *Povl Bagge*. Tilsynet med det daglige arbejde er i 1957 ført af Institutets sekretær, cand. polit. *Erling Olsen*.

»ØKONOMI OG POLITIK«

Professor, dr. polit. Poul Winding fratrådte på grund af andet arbejde hvervet som redaktør af Institutets kvartalsskrift »Økonomi og Politik« efter udsendelsen af årgang 1956. På styrelsens møde i februar 1958 rettedes en tak til professor Winding for hans store og dygtige arbejde for tidsskriftet i de forløbne år. Samtidig valgtes cand. polit. *Jørgen L. Halck* til redaktør af »Økonomi og Politik«, og der nedsattes et redaktionsudvalg bestående af handelsminister *Kjeld Philip*, professor *Sven Henningsen*, professor *Poul Winding* og generalsekretær *F. W. Wendt*. Abonnementsprisen, der siden 1949 havde været 8 kr. årligt (for studerende 5 kr.), måtte på grund af de stadigt stigende omkostninger i 1957 forhøjes til 15 kr. (studerende 10 kr.). Som følge heraf mistede tidsskriftet ca. 200 abonnenter. Oplaget reduceredes herefter til 2500 eksemplarer. »Økonomi og Politik« er i årets løb blevet udvekslet med udenlandske tidsskrifter, ligesom det også efter anmodning tilsendes en række danske institutioner.

»*Economic Conditions in Denmark*«, et engelsk resumé af »Økonomi og Politik«s danske konjunkturoversigt, er blevet udsendt til danske repræsentationer i udlandet samt til 80 udenlandske, historiske og økonomiske institutioner, biblioteker m. v.

DET HISTORISKE ARBEJDE

Institutets prishistoriske arbejde er blevet fortsat i 1957 under ledelse professor, dr. phil. *Astrid Friis* og med universitetsadjunkt *Kristof Glamann*, cand. polit. *Erling Olsen* og cand. mag. *Edit Rasmussen* som medarbejdere. Manuskriptet til værkets første bind omfattende en redegørelse for pengevæsenet, mål og vægt samt en fremstilling af de københavnske torvepriser, priscouranter samt brød-, kød- og øltakster forelå ved årets

udgang i korrektur fra trykkeriet. Dette bind ventes udsendt i boghandelen i 1958.

Undersøgelsen af dansk kvægeksport i det 16. og 17. årh., som foregår under ledelse af professor, dr. phil. *Astrid Friis* og udføres af mag. art. *Svend Ellehøj*, er blevet fortsat i 1957. Undersøgelsen over de enkelte eksportforretningers udvikling er bragt til en foreløbig afslutning, og undersøgelsen af prismaterialet er blevet fortsat. Under et ophold i Hamburg har magister Ellehøj foretaget en supplerende materialeindsamling. Af dansk og slesvigsk materiale er hidtil især benyttet regnskaber fra hospitaler i Helsingør, Flensborg og Husum, men indsamlingen af dette materiale er endnu ikke afsluttet. Endelig har magister Ellehøj påbegyndt en systematisk gennemgang af Danske Kancellis arkiv. Dette er langt den vigtigste kilde til belysning af statsmagtens forhold til handelen og samtidig meget givende, hvad andre spørgsmål i tilknytning til øksneeksporten angår.

Mag. art. *Svend Erik Stybe* har i 1957 afleveret manuskriptet til sin undersøgelse over Frederik Dreier med særligt henblik på hans forfatterskab.

DET ØKONOMISKE ARBEJDE

Institutet har i 1957 udsendt cand. polit. *Troels Gluds* bog »Om renteforskelle og emissionspolitik på obligationsmarkedet«.

Lektor ved Københavns Universitet, cand. polit. *Erik Hoffmeyer* har fået antaget sin afhandling »Dollar Shortage and the Structure of US Foreign Trade« til forsvar for den statsvidenskabelige doktorgrad.

Lecturer i landbrugsøkonomi ved University of Nottingham, cand. polit. *Knud Rasmussen* har i 1957 fortsat sin analyse af forrentningsprocenterne i Landøkonomisk Driftsbureaus regnskabsmateriale.

Bibliotekar ved Det kongelige Bibliotek, cand. polit. *Knud Erik Svendsen* har i 1957 fortsat sin undersøgelse over de økonomiske idéers udvikling i Danmark i det 19. århundrede. Forfatteren har i 1957 arbejdet med afhandlingens tre første kapitler. Det første kapitel bringer en beskrivelse af den almindelige økonomiske baggrund i slutningen af det 18. århundrede. Specielt søges statens økonomiske politik karakteriseret ved en gennemgang af arbejdet i landbokommissionen, finanskommissionen, lavskommissionen og fattigkommissionen. I næste kapitel gennemgås de danske pengeproblemer i tiden op til 1820 og samtidens syn på dem. I tredje kapitel behandles de mere generelle økonomiske opfattelser i begyndelsen af det 19. århundrede.

ARBEJDET MED INTERNATIONALE FORHOLD

Fuldmægtig, cand. jur. *George S. Damborg* har i 1957 afleveret manuskriptet til sin undersøgelse over fransk indenrigspolitik under den 4. republik.

Institutet har i det forløbne år haft forbindelse med følgende udenlandske institutioner, med hvilke der er udvekslet publikationer og tidsskrifter: Belgien: Institut des Relations Internationales i Bruxelles; Canada: Queens University; England: The Royal Institute of International Affairs i London, London School of Economics and Political Science, Department of Applied Economics ved Universitetet i Cambridge, The Institute of Statistics ved Universitetet i Oxford; Finland: Finlands Banks Institut för Ekonomisk Forskning i Helsingfors, Utrikespolitiska Samfundet i Helsingfors; Frankrig: Centre d'Etudes de Politique Etrangère i Paris; Holland: Institut voor internationale Zaaken i Haag; Japan: Economic Council, Government of Japan i Tokyo; Norge: Chr. Michelsens Institut for Vitenskap og Åndsfrihet i Bergen, Universitetets økonomiske Institut i Oslo; Sovjetunionen: Institut d'Economie et de Politique i Moskva; Sverige: Företagsekonomiska Forskningsinstitutet ved Handelshögskolan i Stockholm, Konjunkturinstitutet i Stockholm, Nationalekonomiska Institutionen i Lund, Nationalekonomiska Institutionen i Uppsala, Utrikespolitiska Institutet i Stockholm; Tyskland: Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel; U. S. A.: Foundation for Foreign Affairs i Washington, Council on Foreign Relations i New York, Yale University Library i New Haven, University of International Relations i Los Angeles.

BIBLIOTEKS- OG REGISTRERINGSARBEJDE

Institutets bibliotek er i årets løb blevet forøget med ca. 200 bind. Avisregistraturen, som Institutet fortsat har afleveret til Det kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket i Århus, Landsarkivet i Odense og Universitetsbibliotekets I. afdeling (Fiolstræde), er blevet viderefort således at »Berlingske Tidende« pr. 31. dec. 1957 er registreret indtil juni 1917 og »Politiken« indtil december 1922.

Registraturen af udenlandske og danske tidsskriftartikler er viderefort i sædvanligt omfang.

INSTITUTETS FREMTID

Under indtryk af planerne om oprettelse af et historisk institut, af et økonomisk institut og af et institut for samtidshistorie og statskundskab under Københavns Universitet har man i styrelse og forretningsudvalg drøftet Institutets fremtidige virksomhed. Overvejelserne er ikke afsluttede.

INSTITUTETS FINANSIELLE FORHOLD

Institutet har i årets løb modtaget tilskud fra staten, Tipstjenesten, Statens almindelige Videnskabsfond, Rask-Ørsted Fondet, Gentofte Kommune, Danmarks Nationalbank, Landmandsbanken, Kjøbenhavns Handelsbank og Privatbanken, samt dagbladene »Berlingske Tidende« og »Politiken«.

For disse tilskud bringer Institutet sin oprigtigste tak.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

FRANKRIG

I den senere tid har Frankrig som bekendt haft to alvorlige økonomiske problemer at slås med: underskuddet på betalingsbalancen og inflationen. Begge disse problemer må ses på baggrund af den meget kraftige økonomiske ekspansion, som er foregået i Frankrig i de sidste fire år.

Tabel 1. *Udviklingen i den franske produktion 1950–57.*

	Bruttonationalprodukt i 1954-priser	Produktionsindeks		
		Industri[1])	Bygge- og anlægsvirksomhed	Landbrug
	mld. francs	1952 = 100	1952 = 100	1953 = 100
1950.....	12.070	88	89	93
1951.....	12.510	99	95	89
1952.....	12.770	100	100	93
1953.....	13.320	101	101	100
1954.....	14.030	111	104	108
1955.....	14.970	121	110	107
1956.....	15.650	134	112	99
1957.....	16.670	146	121	106

Kilde: 1. kolonne: »Statistiques & Études financières«, maj 1958. 2., 3. og 4. kolonne: »Bulletin mensuelle de Statistique.«.

[1]) Incl. minedrift, gas- og elværker.

Siden 1954 er det franske bruttonationalprodukt, regnet i faste priser, forøget med ca. 7 pct. årligt, hvilket er en usædvanlig høj stigningstakt i sammenligning med andre lande i den vestlige verden. I Vesteuropa har kun Vesttyskland, Italien og Østrig i de senere år haft en lignende produktionsfremgang. Den hastige vækst i den franske produktion indtrådte efter en periode fra 1950 til 1953, som karakteriseredes af en ret beskeden opgang (kun 3 pct.s årlig tilvækst i nationalproduktet).

Det er især inden for industrien og bygge- og anlægsvirksomheden, at produktionen i de senere år er forøget kraftigt. Landbrugsproduktionen er derimod stagneret, bl. a. som følge af uheldige vejrforhold for den vegetabilske produktion i 1956, da halvdelen af hvedearealerne ødelagdes af frostskader, og i 1957, da vinhøsten slog fejl.

De første par års ekspansion i byerhvervene kunne foregå, uden at der indtrådte nogen forringelse af den løbende betalingsbalance, og uden at der skete nogen – efter franske forhold – nævneværdig prisstigning. Medregner man foruden omsætningen af varer og tjenesteydelser også den økonomiske bistand, som Frankrig modtog fra USA og gennem NATO, var der i hvert af årene 1954 og 1955 et overskud på den løbende betalingsbalance med lande uden for franc-valutaområdet på ca. 250 milliarder francs (svarende til ca. 5 mld. kr.).

Tabel 2. *Frankrigs betalingsbalance over for lande uden for franc-området.*

Mld. francs	1954	1955	1956	1957
Eksport (fob.) + usynlige nettoindtægter	971	1204	1121	1198
Import cif.	1050	1204	1489	1636
Balance for varer og tjenester	÷79	0	÷368	÷438
Økonomiske hjælpeydelser fra USA og NATO	309	275	125	56
Tilsammen løbende betalingsbalance.	+230	+275	÷243	÷382

Kilde: »Statistiques & Études financières«, maj 1958.

Industrien og bygge- og anlægsvirksomheden hæmmedes i disse år ikke af mangel på arbejdskraft, takket være en stadig nedgang i landbrugets og detailhandelens arbejdsstyrke, en betydelig indvandring af udenlandsk arbejdskraft samt en stærkt voksende beskæftigelse af gifte kvinder og personer i de ældre aldersklasser. Hovedparten af råstoftilførslerne til produktionsforøgelsen kunne tilvejebringes ved landets egen eller koloniområdernes produktion, og væksten i importen af råstoffer finansieredes rigeligt gennem den stærke stigning i eksporten, som den almindelige vesteuropæiske konjunkturopgang i denne periode gav basis for.

I 1956 satte imidlertid en kraftig mængdestigning ind i importen, samtidig med at den eksporterede mængde ophørte med at stige. Væksten i den indenlandske efterspørgsel var åbenbart nu kommet til et punkt, hvor de forhåndenværende produktionsfaktorer ikke kunne tilfredsstille den. Der herskede et stærkt pres på arbejdsmarkedet, og i produktionen dannede der sig flaskehalse, således at importen især af en række råstoffer som kul og stål øgedes; samtidig lagde den hjemlige efterspørgsel beslag på varer, som ellers kunne være eksporteret.

Importmængden kulminerede i 1. halvår 1957 på et niveau 50 pct. højere end i 1955. Den franske balance for varer og tjenester over for ikke-franc-lande viste i 1956 et underskud på over 350 milliarder francs, hvortil

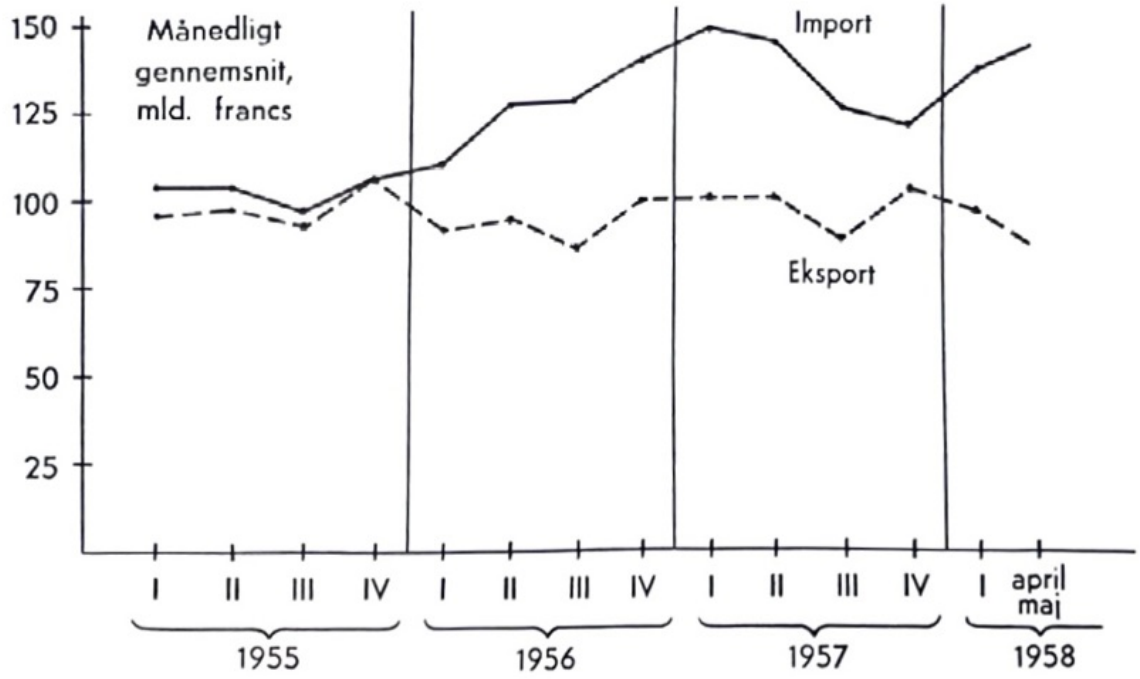

Den franske udenrigshandel med lande uden for franc-området, målt i 1955-priser.

kom, at det oversøiske franc-område havde underskud på betalingsbalancen, hvilket også belastede Banque de France's valutareserve.

I 1. halvår 1957 nåede Frankrigs underskud på vare- og tjenestebalancen med ikke-franclande helt op på ca. 300 mld. francs, og valutareserverne reduceredes voldsomt. Som modtræk gennemførtes i sommeren og efteråret 1957 en række foranstaltninger til bekæmpelse af valutaunderskuddet: I juni måned suspenderedes liberaliseringen af importen fra OEEC-landene; 10. august foretoges en maskeret nedskrivning af francen, idet der blev givet tilskud på 20 pct. til hovedparten af eksporten til ikke-franclande og opkrævet en afgift på 20 pct. af importen af de fleste varer derfra, et system, som et par måneder senere udstraktes til hele vareomsætningen med landene uden for det franske valutaområde. Endelig søgte regeringen at tilvejebringe balance på statsbudgettet; det lykkedes den at få forskellige skatteforhøjelser ført igennem, men den mødtes af hindringer i sine bestræbelser for at opnå udgiftsbesparelser, dels gennem modstand i nationalforsamlingen, dels ved den vækst i de militære udgifter, som den voksende oprørsbevægelse i Algier forårsagede. Banque de France forhøjede diskontoen i to tempi fra 3 til 5 pct., og der skete en almindelig skærpelse af kreditpolitikken.

De gennemførte foranstaltninger var forsåvidt vellykkede, som underskuddet på vare-og tjenestebalancen halveredes fra første til andet halvår 1957. Forbedringen faldt udelukkende på importen, som gik ned ikke blot

målt i udenlandsk mont, men også regnet i den nu devaluerede franske valuta. Til faldet bidrog dels nedgangen i råvarepriserne på verdensmarkedet, dels en tilbagegang i den importerede mængde.

Tabel 3. *Frankrigs udenrigshandel med lande uden for franc-området.*

Månedligt gennemsnit, mld. francs	Eksport	Import	Handelsbalance
1. kvt. 1956	86	111	÷25
2. kvt. —	92	126	÷34
3. kvt. —	84	121	÷37
4. kvt. —	95	136	÷41
1. kvt. 1957	100	156	÷56
2. kvt. —	99	150	÷51
3. kvt. —	91	130	÷39
4. kvt. —	116	133	÷17
1. kvt. 1958	112	153	÷41
2. kvt. —	110	155	÷45

Kilde: »Bulletin mensuelle de Statistique«.

Anm.: 10. august 1957 indførtes 20 pct. afgift på import og 20 pct. tilskud til eksport, undt. for en række råstoffer. Disse afgifter og tilskud er medregnet i handelsstatistikkens oplysninger. 26. oktober 1957 udvidedes 20 pct. systemet til alle varer, og 21. juni 1958 ophævedes det, samtidig med, at kurserne på udenlandsk valuta hævedes med 20 pct. (hvad der altså ikke medførte nogen reel ændring).

Samtidig med denne mere gunstige udenrigsøkonomiske udvikling satte imidlertid en serie prisstigninger ind. Importpriserne steg, målt i franc, og nedskæringen af importlicensudstedelsen skabte et klima, hvor det blev lettere for producenter og handlende at gennemføre prisforhøjelser. Dertil kom, at vinhøsten slog fejl, idet den kun indbragte 32 mill. hektoliter mod 53 mill. hl året før (normalhøsten er ca. 60 mill. hl). Produktionen af okse- og kalvekød faldt svagt, samtidig med at befolkningens efterspørgsel som følge af den stigende realindkomst voksede – med den følge, at priserne steg med 20 pct. fra efteråret 1957 til foråret 1958. For grøntsager indtrådte en voldsom prisstigning i foråret i år p. gr. a., at tilførslerne fra de nye afgrøder sinkedes af det kolde vejr.

Det samlede detailprisindeks gik fra sommeren 1957 til foråret 1958 op med næsten 20 pct. Mens levnedsmidler og tjenesteydelser steg mere end gennemsnittet, var prisstigningen for industriprodukter mere behersket – knap en halv snes procent.

Dels motiveret med prisstigningerne, dels i kraft af fagforeningernes gode forhandlingsposition under et stramt arbejdsmarked, gik også lønningerne kraftigt i vejret. I 1956 og 1. halvår 1957 voksede indekset for overenskomstmæssigt fastsatte timelønninger med ca. 2 pct. pr. kvartal, men

fra efteråret 1957 til foråret 1958 har stigningstakten været dobbelt så stor, hvilket svarer til omkring det tredobbelte af, hvad der er almindeligt i de øvrige vesteuropæiske lande.

Tabel 4. *Pris- og lønudviklingen i Frankrig.*

	Detailprisindeks, 1/7 1956–30/6 1957 = 100				Indeks for timelønsatser, byerhvervenes arbejdere, jan. 1956 = 100
	Ialt	Levnedsmidler og vin	Industriprodukter	Tjenesteydelser	
Januar 1957	101	101	100	100	106,8
Juli —	102	101	103	103	111,4
Oktober —	106	107	104	105	114,6
Januar 1958	115	118	108	115	118,9
April —	119	121	110	122	123,5
Maj —	119	122	111	122	...
Juni —	119	123	111	122	...

Det er vanskeligt at danne sig et pålideligt indtryk af udviklingen i det private forbrug. Man har nemlig ikke i Frankrig en statistik over detailhandelens omsætning, som dækker alle brancheområder, men kun nogle spredte indeks, af hvilket det er svært at danne sig et helhedsbillede. Dertil kommer, at de voldsomme prisstigninger gennem det sidste år besværliggør en analyse af *mængde*udviklingen i detailsalget. Det franske statistiske departement har imidlertid fornylig foretaget en bearbejdelse af det forhåndenværende talmateriale, hvorved er fremkommet nogle sæsonudjævnede indeks for detailomsætningen regnet i et fast prisniveau. Disse serier er gengivet i tabel 5. Man skal næppe tillægge tallene ret stor nøjagtighed eller repræsentativitet med hensyn til at belyse den samlede detailomsætning (således dækker de ikke så betydelige dele af omsætningen som automobilsalget eller de parisiske specialforretninger uden for fødevarebranchen).

Forbruget synes ifølge det foreliggende at være forøget stærkt – med en størrelsesorden af ca. en halv snes procent – fra sommerhalvåret 1956 til sommeren 1957, da det ser ud til at have kulmineret. I løbet af vinteren og foråret 1958 er der indtrådt et svagt fald i omsætningen, når man bortser fra pris- og sæsonforskydninger. Det kan dog tilføjes, at der sandsynligvis i denne periode har været en fortsat fremgang i indkøbet af nogle varer, som ikke indgår i tabel 5, bl. a. personbiler, fjernsynsapparater og elektriske husholdningsapparater.

For levnedsmidler er forbruget faldet, som allerede omtalt især for vin, kød og grøntsager. Industriens leverancer af konsumvarer skønnes i 1. kvar-

tal 1958 at have været 5 pct. større end et år før, mens de i 2. halvår 1957 var 10–15 pct. over niveauet i 2. halvår 1956.

Dette hovedindtryk af stagnation i forbruget i vinterens løb stemmer

Tabel 5. *Statistik over forbrugsudviklingen i Frankrig.*

	Sæsonudjævnede mængdeindeks for fødevarebutikker, 1956/57 = 100[1]		Sæsonudj. mængdeindeks for diverse andre brancher 1950 = 100[2]	Værdiindeks for detailomsætningen (ikke sæsonudj.), 1950 = 100		
	Kooperative	Private handl.		Stormagasiner, Paris	Stormagasiner, provinsen	Beklædningshandel, provinsen
2. kvt. 1956	91	93	144	208	239	142
3. kvt. —	96	97	154	192	238	120
4. kvt. —	101[3]	102[3]	153	321	358	199
1. kvt. 1957	97	94	156	235	230	128
2. kvt. —	105	103	164	241	280	174
3. kvt. —	103	108	173	230	297	142
4. kvt. —	101	102	165	373	418	203
1. kvt. 1958	99	101	161	266	259	136

Kilde: »Études et Conjoncture« juni 1958, samt »Bulletin mensuel de Statistique«.

[1]) Basis: 1. juli 1956–30. juni 1957.

[2]) Heri indgår de ikke-fødevarebrancher, som man indsamler omsætningsstatistik for: stormagasiner i Paris og provinsen samt specialforretninger i provinsen for fodtøj, beklædning, bohave, apoteker, materialhandel og isenkram.

[3]) Påvirket af hamstring under Suez-konflikten.

godt med, at lønmodtagernes reallønstigning ophørte i efteråret 1957 og afløstes af et svagt fald – på knap 5 pct. fra oktober 1957 til april 1958 for arbejdere i byerhvervene.

Investeringsefterspørgslen synes stadig at være usvækket. Kapaciteten i de grene af industrien, der fremstiller investeringsvarer, er praktisk talt fuldt udnyttet, og ordrebeholdningerne har vist tendens til stigning. Det antages, at udsigten til den kommende importliberalisering og toldnedsættelse i forbindelse med det europæiske fællesmarkeds ikrafttræden 1. januar 1959 har stimuleret erhvervslivets lyst til at investere i et mere konkurrencedygtigt kapitalapparat.

Byggeaktiviteten er i de senere måneder ikke steget, men dog opretholdt på et meget højt niveau. Igangsættelserne af nyt byggeri er begrænset gennem nedskæring af offentlig udstedelse af byggetilladelser og stramning af finansieringsvilkårene, og den voldsomme forøgelse i byggeomkostningerne i de senere år – med ca. 35 pct. fra 1955 til 1958 – har også dæmpet efterspørgslen. Men da der er en stor mængde byggeri under udførelse, og da der hidtil har været større efterspørgsel, end byggehåndværkerne har haft arbejdskraft til at tilfredsstille, antages byggeaktiviteten at ville blive opretholdt i hvert fald sommeren over.

Industriens produktion fortsatte sin vækst frem til januar kvartal i år, idet tendensen til nedgang i konsumvareproduktionen mere end opvejedes af fremgangen i fremstillingen af investeringsgoder og halvfabrikata dertil (bl. a. stål). Produktionen af råstål, der er faldet i det øvrige Vesteuropa, lå i Frankrig for de første seks måneder af 1958 9 pct. højere end i tilsvarende periode sidste år, og maskinfabrikker og elektroteknisk industri producerede 17 pct. mere i 1. kvartal end for et år siden.

Forbedringen af udenrigsøkonomien i 3. og 4. kvartal 1957 fulgtes i 1. kvartal 1958 af en forværring. Skønt importen var undergivet regulering, steg den importerede mængde stærkt – med ca. 20 pct. i forhold til det foregående kvartal. For at undgå, at den fortsatte industrielle ekspansion hæmmedes af mangel på materialer, lempedes importreguleringen for råstoffer og halvfabrikata, og for at bremse prisstigningen på landbrugsvarer udstedtes flere licenser til import af levnedsmidler. For alle hovedgrupperne inden for importen undtagen industrielle færdigvarer til konsum, for hvilke importreguleringen blev håndhævet effektivt, indtrådte en stigning i importmængden, som omtrent førte den op på det høje niveau fra 1. halvår 1957.

Den franske eksport ventedes at stige som en følge af devalueringen, men eksportmængden holdt sig konstant i januar kvartal (se figuren). Årsagen hertil må ifølge det officielle statistiske bureau søges deri, at de stærke lønstigninger og bortfaldet af en del specielle støtteforanstaltninger fra årsskiftet 1957/58 fuldt ud opvejede virkningerne af devalueringen, sådan at den franske industris konkurrencemæssige stilling på de udenlandske markeder ikke var bedre end i 1. halvår 1957.

Regnet i faste priser blev underskuddet på handelsbalancen over for ikke-franclande i januar kvartal i år lige så betydeligt som i 1. halvår 1957. Målt i løbende priser blev det imidlertid noget mindre, 41 mld. francs pr. måned, d. v. s. knap 35 mld. før-devaluerede francs mod 56 mld. francs i januar kvartal 1957, fordi bytteforholdet i udenrigshandelen forbedredes betydeligt under råstofprisfaldet på verdensmarkedet. Også i april og maj registreredes store underskud på handelsbalancen. De officielle valutareserver tappedes stærkt. Valutastabiliseringsfondens valutabeholdning anslås ult. marts at have udgjort 80 mill. $ (34 mld. frcs), d. v. s. mindre end en måneds underskud på handelsbalancen.

For at styrke den katastrofalt ringe valutalikviditet søgte Frankrig i vinterens løb lån i Amerika og hos internationale institutioner. Det lykkedes på forskellige betingelser – bl. a. med hensyn til statsfinansiel stramning og genindførelse af liberaliseringen af 60 pct. af importen fra OEEC-landene fra midten af juni 1958 – at opnå trækningsrettigheder i Den europæiske Betalingsunion, Den internationale Valutafond og USAs Ex-Importbank på 340 mill. $; heraf resterede ultimo marts 186 mill. $ (78 mld. francs),

som ikke er medregnet i ovennævnte valutareserve på 34 mld. francs. Under disse omstændigheder måtte det betragtes som umuligt for Frankrig at opfylde forpligtelsen til at liberalisere importen i sommeren 1958.

Tabel 6. *Produktion og beskæftigelse i Frankrig 1957–58.*

	Sæsonudjævnede indeks for		
	Industriproduktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed	Antal beskæftigede lønmodtagere i byerhverv[2] (ultimo)
	1952 = 100	1952 = 100	1954 100
1. kvt. 1957.....	142	117	104,4
2. kvt. —	145	116	105,2
3. kvt. —	146	113	105,7
4. kvt. —	152	112	106,2
1. kvt. 1958.....	157	117	106,4
2. kvt. —	158[3]	...	...

Kilde: »Études et Conjoncture« juni 1958.
[1]) Incl. minedrift, gas- og elværker.
[2]) Excl. offentlig administration og husmedhjælp.
[3]) April–maj.

De oplysninger, der foreligger for 2. kvartal, tyder på, at ekspansionen er ved at ophøre. Industriproduktionen stiger ikke mere, jfr. tabel 6, og den samlede beskæftigelse af lønmodtagere i byerhvervene synes i den senere tid at være stagneret; arbejdsløsheden, som fra 1954 til midten af 1957 faldt fra 200.000 til det eksceptionelt lave niveau på ca. 75.000, er i april kvartal i år steget svagt til 85.000 (sæsonudjævnede tal).

Kreditstramningen begynder at vise sine virkninger på aktiviteten, og den almindelige optimisme inden for erhvervslivet har været på retur. Kursniveauet for industriaktier, der faldt efter indgrebene i sommeren 1957, reduceredes yderligere med 18 pct. fra januar til juni 1958.

I forbindelse med den nedgang i forbrugsefterspørgslen, som allerede kunne konstateres fra årets begyndelse, vil svækkelsen af investeringsefterspørgslen antagelig medføre en nedgang i den økonomiske aktivitet i 2. halvår 1958.

Den afdæmpede efterspørgsel har bidraget til, at prisniveauet trods det stigende lønniveau er blevet stabiliseret i 2. kvartal. Det officielle detailprisindeks var således uændret fra april til juni (jfr. tabel 4).

Efter de Gaulles tiltræden som konseilspræsident synes tilliden til den franske valuta at være forøget. Mens der i marts, april og maj var et betydeligt underskud i de løbende betalinger mellem francområdet og den øvrige verden – i maj på 40 mld. francs – reduceredes det i juni til 7 mld.

frcs, skønt der i denne måned brugtes 8 mld. til afdrag på offentlig udenlandsk gæld. Og det nye 3½ pct. statslån, som finansminister Pinay udbød til tegning i perioden 17. juni–12. juli, indbragte ca. 320 mld. frcs (5,2 mld. kr.), hvoraf køberne indbetalte de ca. 70 mld. i form af guldmønt, som er henlagt til valutareserverne. Lånets rentebetalinger og hovedstol reguleres i forhold til guldprisen på det frie marked. Den tilvækst til de officielle valutareserver, som lånet har betydet, er naturligvis kun en engangsforanstaltning, som ikke betyder nogen forbedring af den løbende valutabalance, men den har givet myndighederne et pusterum, sådan at de får tid til at tilrettelægge en økonomisk politik på længere sigt.

Regeringen søger at bevare prisstabiliteten, som nu er truet af den 12 pcts. forhøjelse af prisen på hvede af ny høst, som landmændene har krav på iflg. en lovbestemmelse fra 1957, der regulerer prisen efter detailprisindekset. De Gaulle har bedt landbrugsorganisationerne om at give afkald på halvdelen af prisforhøjelsen, men fået afslag. Det synes imidlertid, som om regeringen på den ene eller den anden måde er besluttet på at modvirke en almindelig forhøjelse af prisniveauet for levnedsmidler, og den gode høst i år giver den gode kort på hånden. For at stabilisere priserne på industriprodukter vil man indlede forhandlinger med arbejdsgiverne om afkald på prisforhøjelser og med fagforeningerne om fastholdelse af lønniveauet.

Disse foranstaltninger vil næppe være tilstrækkelige til at sikre valutaligevægt, idet omkostningsniveauet er så højt, at eksporten ikke viser nogen tendens til vækst. Det er derfor rimeligt i løbet af nogle måneder at vente en ny devaluering af francen, som atter kan gøre eksporterhvervene konkurrencedygtige. For at virkningerne af en sådan devaluering ikke i løbet af en kortere periode skal udtømmes, må regeringen imidlertid først tilvejebringe pris- og lønstabilitet.

I begyndelsen af juli offentliggjordes importbevillingsplanen for 2. halvår 1958. Der regnes med en import på 840 mld. frcs mod ca. 925 mld. i 1. halvår. I betragtning af, at importpriserne formentlig vil ligge lidt lavere i 2. halvår, drejer det sig om en såre beskeden nedskæring; den er da også efter Pinays direktiver blevet gjort langt mildere end de planer, der forelå fra den foregående regering.

VESTEUROPA

Afsvækkelsen i Vesteuropas konjunktur, som allerede havde vist sig i 2. halvår 1957, fortsatte i 1. halvår i år. Mens industriproduktionen i foregående halvår kun i et enkelt land (Finland) gik tilbage, mens der i andre lande blot var tale om en svagere vækst end tidligere, er produktionen i år faldet i en række lande (Finland, Norge, Danmark og Holland) og

været uændret i England. Frankrig er det eneste vesteuropæiske land, der stadig kan notere en væsentlig produktionsfremgang.

Tabel 7. *Udviklingen i Vesteuropas og USA's industriproduktion*[1]).

	Ændring i industriproduktionsindeks i forhold til samme tidsrum året før: 1. halvår 1957	2. halvår 1957	Foreliggende tal for 1958
	pct.	pct.	pct.
Danmark	+ 8	0	÷2 (jan.–maj)
Norge	+ 4	+ 1	÷6 (–)
Sverige	+ 5	+ 2	+1 (jan.–april)
Finland	+ 9[2]	÷10	÷9 (–)
England	+ 1	+ 2	0 (–)
Vesttyskland	+ 7	+ 5	+3 (jan.–maj)
Frankrig	+10	+ 9	+9 (jan.–april)
Italien	+10	+ 6	+1 (–)
Holland	+ 4	0	÷4 (jan.- maj)
USA	+ 2	÷ 1	÷11 (jan.–juni)

Kilde: De nævnte landes produktionsstatistik.
[1]) Excl. minedrift, gas- og elværker.
[2]) Særlig stor tilvækst p. gr. a. generalstrejken marts 1956.

Konjunkturnedgangen har også sat sig tydelige spor i udenrigshandelen. I alle vesteuropæiske lande er importværdien gået ned fra 1. halvår 1957 til samme periode i år, gennemgående med en halv snes procent.

Importpriserne er faldet betydeligt; for råstoffer og halvfabrikata til landbrug og industri har der været tale om et prisfald på omkring 10 pct. og for fast og flydende brændsel om en endnu stærkere nedgang, ligesom priserne for animalske levnedsmidler er faldet. Prisnedgangene for de nævnte varer, der udgør hovedparten af de vesteuropæiske landes import, har i betydning langt overgået den svage tendens til prisstigning, der har gjort sig gældende for industrielle færdigvarer.

Regnet i faste priser har importmængden gennemgående været uændret fra 1. halvår sidste år til i år.

For eksporten har prisbevægelserne været af mindre styrke, idet de råvarer, fødevarer og brændselsstoffer, der er faldet stærkt i pris på verdensmarkedet, kun spiller en underordnet rolle i de fleste vesteuropæiske landes udførsel (med Holland og Danmark som undtagelser). Ændringerne i eksportværdien afspejler derfor også mængdeforskydningerne.

I mange lande er der i 1. halvår i år registreret et omslag fra vækst til nedgang i eksporten. Det gælder således for Norge, Sverige, England og Svejts. I Finland, hvor der var nedgang allerede i 2. halvår 1957, er tilbagegangen blevet stærkere. Og i lande som Holland, Italien og Vesttyskland, hvor eksporten i 2. halvår 1957 voksede så stærkt som 11–16 pct.,

er forøgelsen i 1. halvår svundet ind til 2–4 pct. Danmark er det eneste land, hvor eksporten er forøget i et stærkere tempo end i 1957.

Konjunktursvækkelsen er i lande som Danmark, Finland, Holland, England og Vesttyskland en følge af en bevidst politik, der har tilsigtet at forbedre valutabalancen eller dæmpe prisstigningerne. Denne deflationspolitik har via importen spredt sine virkninger, dels mellem de nævnte lande indbyrdes, dels til andre lande. I Sverige, Norge og Finland er eksportindustrierne således blevet ramt af afsætningsvanskeligheder og har nedsat produktionen; især er papirmassefabrikker og metalværker blevet ramt.

Tabel 8. *Udviklingen i Vesteuropas og USA's udenrigshandel.*

	Ændring i forhold til samme tidsrum året før: Importværdi			Eksportværdi		
	1. halvår 1957	2. halvår 1957	1. halvår 1958	1. halvår 1957	2. halvår 1957	1. halvår 1958
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Danmark	+12	÷ 4	÷11[2]	+ 4	+ 7	+ 9[2]
Norge	+ 7	+ 3	÷ 3[2]	+ 7	+ 5	÷12[2]
Sverige	+17	+ 3	÷ 3[2]	+18	+ 4	÷ 8[2]
Finland[1]	+13	÷10	÷23[2]	+18	÷ 2	÷ 7[2]
England	+ 6	+ 4	÷12	+ 5	+10	÷ 5
Vesttyskland	+17	+10	÷ 2	+19	+14	+ 2
Italien	+18	+10	÷15[3]	+21	+16	+ 3[3]
Holland	+13	÷ 7	÷17	+ 5	+11	+ 4
Svejts	+23	+ 1	÷15	+12	+ 5	÷ 3
USA	+ 2	+ 4	÷ 3[3]	+22	+ 3	÷18[2]

Kilde: De nævnte landes udenrigshandelsstatistik.
[1]) Da Finland nedskrev sin valuta i sept. 1957, er udenrigshandelens værdi her regnet i udenlandsk valuta.
[2]) Januar–maj 1958.
[3]) Januar–april 1958.

De fleste af de lande, der i 1957 kom i valutavanskeligheder, har i år fået genoprettet deres valutareserver. Det gælder således for England, Holland, Finland og Danmark. Kun i Frankrig er valutabalancen fortsat kritisk. På den anden side har Norge, hvis valutareserver forbedredes væsentligt i 1956–57, i år noteret et betydeligt underskud på betalingsbalancen; eksporten er reduceret stærkere end i de andre vesteuropæiske lande, samtidig med at importen kun er gået ubetydeligt ned på grund af store udenlandske skibsafleveringer til den norske handelsflåde, kontraheret for flere år siden. Skibsfartsindtægterne, der betyder mere for Norges end for noget andet lands betalingsbalance, er faldet kraftigt. Fra officiel side skønnes underskuddet på den løbende betalingsbalance for 1958 at blive så betydeligt som 1300 mill. kr. De norske myndigheder agter ikke at imødegå denne udvikling gennem en deflationspolitik, men vil finansiere underskuddet ved optagelse af udenlandske lån og ved forbrug af landets valutareserver.

I løbet af foråret og sommeren er de fleste lande slået om fra en efterspørgselsbegrænsende politik til at gennemføre lempelser i statsfinanserne og kreditpolitikken.

I Vesttyskland er overskuddet på forbundsbudgettet afløst af underskud, skattesatserne er reduceret og diskontoen nedsat til 3 pct. Kreditlempelserne har dannet basis for dannelsen af et egentligt kapitalmarked, hvorved navnlig industriens finansieringsmuligheder gennem aktieemission og udbydelse af industriobligationer samt de offentlige myndigheders placering af lån er blevet lettet. Lempelserne er allerede ved at vise sine virkninger; således er investeringsefterspørgslen tilsyneladende atter begyndt at vokse, og importen af industrielle færdigvarer til konsum og investering er i år vokset i endnu stærkere tempo end i de foregående år (for de første 5 måneder af 1958 44 pct. større end i tilsvarende periode 1957 – mod en vækst i tilsvarende tidsrum 1956–57 på 37 pct.).

I England blev der ved forelæggelsen af statsbudgettet for finansåret, der begyndte 1. april, foretaget en nedsættelse af omsætningsafgifterne på en række varer, og afskrivningsreglerne for industriinvesteringer lempedes. Både i maj og juni nedsattes diskontoen, og i begyndelsen af juli bekendtgjorde finansminister Heathcoat Amory, at bankerne fra udgangen af juli fritoges for deres forpligtelse til at begrænse udlånene. Samtidig lempedes afskrivningsreglerne yderligere, og det blev lettere at opnå tilladelse til udstedelse af aktier og obligationer. Den alarmerende statistik over udstedelsen af byggetilladelser til større industribyggeri i 2. kvartal, der viste en nedgang på 42 pct. i forhold til samme periode i fjor, kan tænkes at føre til yderligere lempelser i investeringspolitikken.

Også i nogle af de mindre vesteuropæiske lande er den økonomiske politik blevet ændret i ekspansiv retning i den senere tid. Både i Danmark og Sverige er kreditpolitikken lempet og statsfinanserne svækket, og i Holland, Belgien og Italien er diskontoen nedsat. Endnu har disse foranstaltninger imidlertid ikke nået at vise deres virkninger i form af stigende produktion.

USA

De fleste amerikanske økonomer er omkring begyndelsen af juli svinget om fra pessimisme til optimisme med hensyn til den fremtidige konjunkturudvikling. Denne optimisme skyldes, at nogle statistiske indikatorer i maj og juni viste tegn til standsning af nedgangen og til en begyndende opgang. Det drejer sig om følgende:

1. Federal Reserve Boards sæsonudjævnede indeks for produktionen i minedrift og industri, som i de foregående måneder troligt gik ned med 2 points pr. måned, steg et points i maj (senere revideret op til 2 points

stigning) og 2 points i juni. Også industriens ordretilgang rettede sig lidt op – den nåede, når bortses fra sæsonbevægelser, op fra minimum i februar på 24,1 mld. $ til 24,7 mld. i maj.

Det bemærkes, at det er forholdsvis beskedne fremgange der her er tale om, hvortil kommer, at ordretilgangen ikke har oversteget industriens leverancer, som i maj udgjorde 25,1 mld. $ (sæsonudj.).

2. De personlige indkomster nåede iflg. statistikken et minimum i februar med 341,7 mld. $ (sæsonudjævnet og ganget op til årsniveau) og er siden vokset til 344,3 mld. i maj. Indtil april var det kun transfereringsindkomsterne (arbejdsløshedsunderstøttelser, aldersrente m. v.), der bidrog til stigningen, men fra april til maj steg for første gang siden august 1957 også den udbetalte lønsum:

August 1957	241,7 mld. $
April 1958	233,2 mld. $
Maj 1958	233,9 mld. $

I betragtning af den statistiske usikkerhed og den vilkårlighed, en sæsonudjævning altid vil indebære, tør man vel karakterisere opgangen i maj som mikroskopisk.

3. De kontraherede bygge- og anlægsarbejder var i april og maj af 15–20 pct. større omfang end sidste år, bl. a. som følge af planer om større landevejsbyggeri og finansieringslempelser for boligbyggeriet. Med væksten i april–maj har man imidlertid endnu ikke helt indhentet nedgangen i afslutningen af kontrakter i 1. kvartal, således at det er uvist, om bygge- og anlægsvirksomheden i 1958 vil blive af større omfang end sidste år. I hvert fald har der frem til udgangen af juni måned ikke kunnet konstateres nogen opgang i værdien af det løbende udførte arbejde i bygge- og anlægsvirksomheden, som i det sidste 1½ år har ligget ret konstant på 4 mldr. $ pr. måned (sæsonudj.). Der påbegyndtes i de første fem måneder af 1958 413.000 nye boliger – samme antal som i tilsvarende periode sidste år.

4. Stålproduktionen voksede fra april til maj og atter fra maj til juni. Dette hænger imidlertid sikkert sammen med, at stålværkerne ønskede at fremskynde produktionen, inden lønforhøjelser trådte i kraft 1. juli. I første halvdel af juli er produktionen atter faldet til et niveau, der er lavere end i maj og juni.

Det synes at være ret spinkle tegn på stabilisering, der er tale om indtil nu. Og på et meget afgørende område: erhvervslivets investeringsplaner, er der udsigt til en væsentlig nedgang. Handelsministeriets og børskommissionens forespørgsel i maj måned til virksomhedslederne viste, at der kvartal for kvartal gennem 1958 forventes nedadgående udgifter til investeringer. Planerne er revideret nedad siden den tilsvarende undersøgelse i februar.

Dertil kommer, at der i det sidste halve år er trukket hårdt på de såkaldte »indbyggede stabilisatorer« i amerikansk økonomi. Således er arbejdsløshedskassernes udgifter steget, hvilket har afbødet noget af nedgangen i arbejdernes lønindkomster; da kun en del af udgiftsforøgelsen er refunderet af unionen, og medlemskontingenterne ikke er sat op, er der tæret på kassernes formue. Varer den nuværende høje arbejdsløshed ved ret længe, må kontingenterne forhøjes, og da ophører kassernes indkomststimulerende virkning.

Aktieselskaberne, hvis overskud er reduceret meget kraftigt siden 3. kvartal 1957, har frem til januar kvartal i år opretholdt deres udbyttebetalinger og dermed bidraget til at opretholde de personlige indkomster, men denne situation vil næppe vare ved. I de seneste måneder er indløbet meddelelser om flere og flere nedskæringer af dividenderne.

USAs økonomi er således i sommeren 1958 præget af modgående tendenser, og hverken en beskeden opgang til efteråret eller en fornyet nedgang kan udelukkes.

De eventuelle virkninger for den internationale konjunktur af de mellemøstlige begivenheder, som begyndte i midten af juli, har ikke kunnet overses ved udarbejdelsen af oversigten.

17. 7.
T. H.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1])

Den sædvanlige opgang i industriproduktionen i forårsmånederne er i år for en stor del udeblevet, og produktionen har hidtil (til og med maj) hver måned ligget lavere end i samme måned i 1957. Afstanden mellem produktionsniveauet i 1957 og 1958 har oven i købet været voksende. I oktober kvartal 1957 lå den samlede industriproduktion gnstl. 1 pct. lavere end i samme kvartal det foregående år, i januar kvartal i år var forskellen forøget til 2 pct. og i 2 måneders perioden april–maj til 3 pct. I hvert fald indtil for nylig har industrieksporten været stigende og tilsyneladende kun i ringe grad påvirket af, at aktiviteten i en række lande, først og fremmest U. S. A., er gået tilbage, medens stigningstakten i de fleste andre lande er formindsket. Årsagerne til nedgangen i industriproduktionen må derfor hovedsagelig søges i den indenlandske efterspørgsel efter forbrugsvarer og produktionsmidler, og det viser sig da også, at omsætningen i detailhandelen i de første 4 måneder kun har ligget gnstl. 1 pct. højere end i fjor og, bortset fra nærings- og nydelsesmidler, endog er gået tilbage (for beklædning alene var der en nedgang i omsætningen i sammenligning med januar–april 1957 på 4–5 pct.). Hertil kommer for investeringsvarernes vedkommende virkningerne af nedgangen i byggeriet.

En faktor, der i den kommende tid vil påvirke den indenlandske efterspørgsel i opadgående retning, er de lønforhøjelser, der har fundet sted ved de nye overenskomster på arbejdsmarkedet og ved den nye tjenestemandslov. Ved denne er lønningerne til statens tjenestemænd blevet forøget med ca. 140 mill. kr. årligt, og lønningerne til kommunernes tjenestemænd og de koncessionerede selskabers funktionærer kan ventes forhøjet tilsvarende.

DE NYE OVERENSKOMSTER OM LØN OG ARBEJDSTID

Allerede inden udgangen af 1957 var der i jernindustrien opnået enighed om en ny overenskomst, hvis hovedindhold var, at den skulle gælde for 3 år indtil 1. marts 1961, og at den ugentlige arbejdstid i hvert af de

[1]) Se også tabelbilaget bag i hæftet.

tre overenskomstår skulle nedsættes med 1 time, fra 48 timer under den gamle overenskomst til 45 timer fra den 1. marts 1960 at regne. For nedsættelsen af arbejdstiden ydes der fuld lønkompensation for så vidt angår de timelønnede, idet timelønnen forhøjes med 10 øre det første år, 21 øre det andet år og 32 øre det tredie år (for mandlige arbejdere), og de akkordlønnede får kompensation for arbejdstidsforkortelsens virkninger på den del af lønnen, der udgøres af dyrtidstillægget, som er et bestemt beløb pr. time uafhængigt af akkordydelserne. Af løntekniske grunde har man dog fundet det mest praktisk at bevare dyrtidstillægget uændret og i stedet give kompensationen i form af tillæg til akkordsatserne (for mænd 1.5 pct. det første, 3 pct. det andet og 4.5 pct. det tredie år). I øvrigt sker der ingen ændring af akkordsatserne, idet det er en udtrykkelig forudsætning, at nedsættelsen af arbejdstiden ikke må medføre nogen nedgang i produktionen, og de akkordlønnede er derfor, bortset fra dyrtidstillægget, henvist til at skaffe sig kompensation for arbejdstidsforkortelsen gennem en forøgelse af produktiviteten. Endvidere indeholder den nye overenskomst for jernindustrien bestemmelser om forhøjelse af mindstelønnen (antagelseslønnen) med (for mænd) 12 øre pr. time og af skifteholdstillægget med 6 øre for andet og tredie skift.

Indtil 1. marts var der sluttet overenskomster efter jernindustriens mønster for i alt ca. 200.000 arbejdere, men jernindustrien var den eneste af de 8 afstemningsgrupper (se ØKONOMI OG POLITIK 1957, p. 232), hvor overenskomsterne var i orden for samtlige fag. Det store stridsspørgsmål var Dansk Arbejdsmands Forbunds krav om lavtlønstillæg, der kunne bringe ugelønnen for de dårligst stillede op på 200 kr. Efter meget besværlige forhandlinger kunne forligsmanden imidlertid den 15. marts stille mæglingsforslag for 6 af de resterende 7 grupper, og afstemningsresultatet, der forelå den 27. marts, viste, at mæglingsforslaget var godkendt med stort flertal af begge parter. Den 31. marts godkendtes ligeledes et mæglingsforslag for den 8. gruppe, handels- og kontorfunktionærerne.

Fælles for alle disse overenskomster er, at de har gyldighed i 3 år, og at arbejdstiden i løbet af overenskomstperioden skal nedsættes til 45 timer ugentlig. I visse tilfælde sker arbejdstidsnedsættelsen dog ikke gradvis som i jernindustrien, men på én gang. Dette gælder f. eks. beklædningsindustrien, hvor den ugentlige arbejdstid pr. 1. marts 1959 nedsættes med 3 timer. Kompensationen for de tidlønnede er efter mæglingsforslaget af 15. marts fastsat til 9 øre for den første, 10 øre for den anden og 10 øre for den tredie time, og til de akkordlønnede ydes der et tillæg til akkordfortjenesten, inkl. dyrtidstillæg, på 3 pct. for alle de 3 timer (alt for voksne mænd). Organisationerne er enige om, at den aftalte nedsættelse af den ugentlige arbejdstid er gennemført under den forudsætning, at arbejdstiden på alle måder udnyttes effektivt, således at der ikke opstår noget

produktionstab, men at der tværtimod på de enkelte arbejdspladser gennem et hensigtsmæssigt samarbejde skabes en produktionsforøgelse. I øvrigt indeholder mæglingsforslaget ligesom overenskomsten for jernindustrien forhøjelser af skiftetholdstillæg, og der indføres lavtlønstillæg for arbejdere, hvis timeløn eller akkordfortjeneste ligger under en vis grænse. Mandlige arbejdere over 18 år i hovedstaden, hvis hidtidige timeløn, inkl. dyrtidstillæg og lavtlønstillæg efter de gamle overenskomster, har ligget på 380 øre og derunder, får således et tillæg på 24 øre pr. time, medens en timeløn på 381 øre giver et lavtlønstillæg på 23 øre o. s. v. Overstiger timelønen 416 øre, ydes intet lavtlønstillæg. Er der tale om akkordlønnede, og akkordfortjenesten, inkl. dyrtidstillæg, ligger under 480 øre pr. time, ydes der et tillæg på 6 øre pr. time.

Med hensyn til overenskomsten for handels- og kontorfunktionærerne kan nævnes, at den indeholder bestemmelser om arbejdstidsforkortelse og lønkompensation på linie med dem, der er gennemført for industri og håndværk, samt om forhøjelse af minimallønnen for både mænd og kvinder, men størst for kvinderne. Desuden bestemmes det, at minimallønsatser med organisationernes tilslutning kan erstattes af andre lønformer, f. eks. provisionsordninger, akkordløn, aflønning på grundlag af arbejdsvurdering eller andre former for interesseaflønning.

Inden for landbruget og beslægtede områder var der på forhånd ringe sandsynlighed for, at parterne kunne forhandle sig til rette om nye overenskomster. Landbrugets arbejdsgiverforening foreslog lønnen nedsat med 10 pct., medens fagforeningerne krævede lønforhøjelser, nedsættelse af arbejdstiden og en sygelønsordning svarende til den, andre grupper opnåede i 1956. Det viste sig da også, at parterne ikke kunne nærmes så meget til hinanden, at forligsmanden så sig i stand til at stille mæglingsforslag. Dette kunne først ske, efter at regeringen havde givet tilsagn om en række foranstaltninger (se nedenfor), der skulle give landbruget kompensation for de omkostningsstigninger, der ville blive en følge af, at man imødekom arbejdernes ønsker. I mæglingsforslaget, der forelå den 18. april, og som senere blev godkendt af begge parter, er hovedpunkterne for landbrugets vedkommende, at arbejdstiden fra 1. april 1959 nedsættes til 48 timer ugentlig hele året (nu 8 timer daglig i 8 måneder og 9 timer daglig i 4 måneder), for kreaturpassere fra 61 til 56 timer. For nedsættelsen af arbejdstiden ydes der fuld kompensation, som er indeholdt i forbedringer af tidløn og akkordsatser, der går ud over, hvad kompensationen alene ville medføre. Med hensyn til kravet om en sygelønsordning er parterne enedes om at rette en henvendelse til socialministeren om at få en ordning gennemført ved lov, men hvis der ikke inden 1. februar 1959 er fremsat lovforslag herom, vil parterne selv oprette en sygelønsfond, hvortil arbejdsgiverne skal bidrage med 2 øre og arbejderne med 1 øre pr. time.

LANDBRUGET

Der er i 1958 sket en yderligere udvidelse af den animalske landbrugsproduktion, som i de 4 måneder januar–april lå ca. 3 pct. højere end i den tilsvarende periode i fjor. De priser, hvortil den forøgede produktion har kunnet finde afsætning, har imidlertid gennemsnitligt været betydeligt lavere, og værdien af den samlede husdyrproduktion viser en nedgang på godt 6 pct.

Udviklingen af produktionen inden for de forskellige grene af husdyrbruget har været uensartet, således som det fremgår af nedenstående tabel. Mælkeproduktionen har været af praktisk taget samme størrelse som i fjor, og af den uændrede produktion er en større del anvendt til fremstilling af ost og til direkte konsum, medens smørproduktionen er gået lidt tilbage. Det samme har været tilfældet for ægproduktionen, medens produktionen af okse- og kalvekød er forøget med 2 pct. og af svinekød og flæsk med 10 pct.

Produktionen af de vigtigste husdyrprodukter.

Mill. kg	Januar–april 1957	Januar–april 1958	Stigning i pct.
Mælk	1647	1640	÷ 0.4
Smør	53.7	52.2	÷ 2.8
Ost	28.4	32.0	12.7
Æg	53.1	51.1	÷ 3.8
Okse- og kalvekød	93.6	95.4	1.9
Svinekød og flæsk	168.7	186.1	10.3
Mængdeindeks (1955=100)	104	107	2.9
Værdi, mill. kr.	2048	1919	÷ 6.3

Ved svinetællingen i slutningen af maj er den samlede svinebestand opgjort til 5.236.000, hvilket er 24.000 flere end i maj 1957. Antallet af søer er derimod i samme tidsrum formindsket med 34.000 til 549.000, men sotillægget har i den sidste tid pånyt været stigende, idet antallet af første gang drægtige søer er gået op fra 79.000 ved udgangen af 1957 til 117.000. I øvrigt var svinebestandens sammensætning i maj næsten uændret i sammenligning med maj 1957.

Flæskepriserne har i den forløbne del af 1958 udviklet sig relativt tilfredsstillende. Andelsslagteriernes landsnotering for 1. kl. slagterisvin er steget fra gnstl. 332 øre pr. kg i januar til 400 øre i april og maj og lå dermed højere end i de samme to måneder i fjor. For januar kvartal blev gennemsnittet af noteringerne imidlertid kun 349 øre mod 442 øre i 1957.

På smørmarkedet indtrådte derimod i de første måneder af 1958 en stærk forværring af afsætningsvilkårene og en prisnedgang, der havde ka-

Eksporten i januar – april af de vigtigste animalske landbrugsprodukter.

	Mængde		Værdi	
	1957 1000 stkr.	1958 1000 stkr.	1957 Mill. kr.	1958 Mill. kr.
Levende hornkvæg	83.8	107.8	106.8	133.5
Heraf til Vesttyskland	71.4	97.3	88.7	118.8
	Mill. kg	Mill. kg		
Okse- og kalvekød	31.4	25.0	140.1	112.6
Heraf til:				
Sverige	9.2	6.8	36.6	27.2
Italien	9.7	13.7	47.2	65.2
Flæsk og svinekød	74.5	86.2	357.8	376.8
Heraf til England	72.5	73.6	344.7	326.7
Smør	37.8	35.4	215.3	158.2
Heraf til:				
Vesttyskland	6.3	1.4	45.2	9.1
England	27.4	30.4	141.9	130.5
Ost	18.3	21.4	78.6	86.2
Heraf til Vesttyskland	10.0	11.5	37.0	38.8
Æg	37.2	36.1	127.5	141.2
Heraf til Vesttyskland	24.2	24.5	81.6	94.3

Englands produktion og import af smør.

(Mill. kg).

	1956	1957	Januar – april 1957	1958
Produktion	25.5	34.3	8.8	12.9
Import	359.7	371.1	145.7	163.2
Heraf fra:				
Danmark	89.8	88.4	25.8	30.9
Holland	9.8	12.9	4.1	6.5
New Zealand	158.3	148.6	62.3	73.3
Australien	77.0	54.2	32.0	19.1
Finland	9.5	20.5	6.1	6.2
Argentina	10.5	12.5	9.9	3.7
Irland	0.3	14.7	3.3	6.4
Sverige	1.4	14.3	1.6	3.7
Andre lande	3.1	5.0	0.6	13.4[1])

[1] Den overvejende del er importeret fra Polen.

rakter af et prissammenbrud. Smøreksportudvalgets afregningstal, der ved årets begyndelse var 550 øre pr. kg mod 7 kr. i begyndelsen af 1957, har siden midten af april været 350 øre, medens det gennem april kvartal 1957 var 5 kr. pr. kg. På grund af den voldsomme stigning i den vesttyske smørproduktion er eksporten først til selve forbundsrepublikken og senere også til Vestberlin blevet standset, og en voksende del af smørproduktio-

nen har måttet søges afsat på det engelske marked. I maj forelå der imidlertid meddelelse om, at der med Sovjetunionen var sluttet kontrakt om levering af de resterende 7000 t smør af det samlede kontingent på 10.000 t i den toårige handelsaftale af 1956, hvilket foreløbig giver en vis erstatning for bortfaldet af det vesttyske marked.

Som det vil ses af foranstående tabel, var stigningen i den samlede engelske smørimport i 1957 et resultat af stærkt forøgede tilførsler fra lande som Finland, Irland og Sverige. I hvert fald Irland og Sverige har i de første måneder af 1958 yderligere forøget smøreksporten til England, og desuden har Polen i 1958 eksporteret forholdsvis meget betydelige mængder smør til England. I slutningen af februar anmodede den new zealandske regering den engelske regering om at tage antidumpingloven i brug og indføre udligningstold over for den subsidierede smøreksport fra Argentina, Finland, Irland og Sverige. New Zealands anmodning, der fik støtte fra den danske regering, er ikke blevet imødekommet, for så vidt som den engelske regering foreløbig er veget tilbage for at indføre udligningstold, men er dog heller ikke blevet uden resultater. Den finske og den svenske regering er gået ind på at begrænse eksporten af smør til England i de 12 måneder, der begyndte den 20. maj, til 75 pct. af Finlands og Sveriges gennemsnitlige eksport i årene 1936–38 eller i årene 1955–57. Dette betyder, at smørimporten fra Finland i det pågældende år begrænses til ca. 7.4 mill. kg og fra Sverige til ca. 8.2 mill. kg mod henholdsvis godt 20 og godt 14 mill. kg i 1957. Med Irland er der ikke truffet nogen tilsvarende aftale, men der er opnået enighed mellem den engelske og irske regering om, at de vil forhandle med hinanden, hvis der viser sig tegn til, at smørimporten fra Irland i de 12 måneder fra den 20. maj vil overstige importen i 1957, hvilket den irske regering ikke regner med vil blive tilfældet. Hvad importen af smør fra Argentina angår, har den engelske regering foreløbig ikke anset det for nødvendigt at indføre en begrænsning, idet det ventes, at importen alligevel vil gå ned. Derimod vil smørimporten fra Polen blive begrænset, og importfriheden for smør fra Østeuropa er blevet ophævet.

De lave smørpriser har bevirket en stærk forøgelse af det indenlandske forbrug. I 1957 lå forbruget af smør ca. 14 pct. højere end i 1956, og i de første 4 måneder af 1958 er det steget med ikke mindre end 60 pct. i sammenligning med den tilsvarende periode i fjor. En væsentlig del af denne stigning skyldes dog det ekstraordinære skridt, som smøreksportudvalget foretog, da det i marts begyndte at sælge usaltet smør til en meget billig pris fra kølehuslagrene, der var nået op på en størrelse af ca. 16.000 t.

Landbrugets vanskeligheder har i folketingsåret 1957–58 beskæftiget lovgivningsmagten en del. Der er gennemført en lov om statstilskud til amtskommunerne til nedsættelse af landbrugets ejendomsskatter, medens en lov om forøget statstilskud til de kommunale sygehusudgifter ikke alene

kommer landmændene til gode. Ved lov om en kornordning for høståret 1958–59 har staten forpligtet sig til straks fra høstårets begyndelse at overtage brødkorn til faste priser med et månedligt lagerlejetillæg, der skal gøre landmændene interesseret i ikke straks at aflevere hele avlen. Rugprisen er fastsat til 45 og hvedeprisen til 48 kr. pr. 100 kg (ekskl. lagerlejetillæg). Til sammenligning kan nævnes, at prisnoteringerne for dansk rug i 1957 i gennemsnit var 40.16 kr. og for dansk hvede 46.43 kr. For januar kvartal i år var de tilsvarende tal 41.17 og 47.23 kr. I kornordningen indgår en forlængelse af landbrugsministerens bemyndigelse til at fastsætte indmalingsprocenter for dansk hvede og rug og en bemyndigelse til at pålægge indført foderkorn afgifter af en sådan størrelse, at prisen cif dansk havn med tillæg af afgiften bliver 37 kr. pr. 100 kg for havre, 40 kr. for byg og 42 kr. for majs. For hver 15 øre, flæskeprisen falder under 365 øre pr. kg, skal disse priser formindskes med 1 kr. pr. 100 kg. I øvrigt er det hensigten, at det beløb, der måtte indkomme i afgift på importeret foderkorn, skal anvendes til nedsættelse af prisen på foderkager.

Der skal ikke her gøres noget forsøg på at udrede kornordningens eventuelle fordele for landbruget som helhed eller for dele af dette. Det skal blot nævnes, at et af formålene med indførelsen af faste priser for rug og hvede er at hjælpe landmænd, som på grund af likviditetsvanskeligheder er nødt til at sælge deres brødkornsavl straks i begyndelsen af det nye høstår. Desuden regnes der med, at kornordningen vil begrænse det større landbrugs interesse for at udvide svineproduktionen.

Samtidig med kornordningen gennemførtes lov om afsætning af danske landbrugsvarer, der bemyndiger landbrugsministeren til efter forhandling med et udvalg at lade opkræve afgifter ved udførsel og salg på hjemmemarkedet af danske landbrugsvarer. Afgiftsbeløbene indgår for hver enkelt varegruppe i en fond, hvis midler skal anvendes til fremme af udførslen af landbrugsvarer inden for den pågældende varegruppe. En del af midlerne fra de forskellige varefonds vil dog blive overført til en særlig fond og anvendt til foranstaltninger, der tjener til fremme af dansk landbrugseksport i almindelighed. I loven er udtrykkeligt fastslået, at der ikke vil kunne opkræves en højere afgift ved salg på hjemmemarkedet end den gennemsnitlige afgift ved salg til eksport. I øvrigt har regeringen erklæret sig villig til at foreslå de bevilgende myndigheder, at der ydes statsgaranti for lån på indtil 100 mill. kr., således at de eksportfremmende foranstaltninger straks kan sættes i værk, og man ikke behøver at vente, til der gennem afgifterne er indgået tilstrækkelige midler hertil.

Ud over bemyndigelsen til at lade opkræve afgifter indeholder loven desuden bemyndigelse til at fastsætte de vilkår, hvorunder udførslen af danske landbrugsvarer til de forskellige markeder må foregå. Baggrunden for den centraldirigering af landbrugseksporten, der hermed er åbnet mulighed for,

er forestillingen om, at det herigennem skulle være muligt at drive en mere hensigtsmæssig prispolitik på de enkelte markeder end hidtil, bl. a. ved at forhindre konkurrence mellem de danske eksportører indbyrdes.

Loven om afsætning af danske landbrugsvarer har gyldighed indtil den 30. juni 1961.

INDUSTRIEN

Nedgangen i industriproduktionen har efterhånden bredt sig til næsten alle grupper. I maj viste kun den grafiske industri og den kemiske industri ubetydelige stigninger i sammenligning med maj 1957, og industriproduktionen som helhed lå næsten 4 pct. lavere. Det er dog stadig tekstil- og beklædningsindustrien samt ler-, sten- og glasindustrien, der er stærkest ramt af nedgangen.

Industriproduktionen.

(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år).

	1. kvt. 1957	2. kvt. 1957	3. kvt. 1957	4. kvt. 1957	1. kvt. 1958	April-maj 1958
Næringsmiddelindustri	+ 7	+ 6	+ 8	+ 1	0	0
Tekstilindustri	+31	+32	+10	÷ 4	÷12	÷18
Beklædningsindustri	+24	+19	+ 2	÷10	÷ 6	÷10
Træindustri	+ 4	+ 7	+ 5	+ 4	+ 2	÷ 1
Papir- og grafisk industri	+ 4	+13	÷ 1	÷ 1	+ 1	+ 1
Kemisk industri	+ 4	÷ 3	+ 2	+ 5	+ 1	+ 6
Sten-, ler- og glasindustri	+ 9	+ 1	÷ 6	÷ 4	÷15	÷20
Jern- og metalindustri	+ 2	+ 4	0	÷ 4	÷ 2	÷ 3
Transportmiddelindustri	+16	+21	+ 4	+ 4	+ 8	÷ 1
Industrien i alt	+ 9	+ 8	+ 2	÷ 1	÷ 2	÷ 3
Heraf:						
Konsumvareindustri	+10	+10	+ 4	÷ 1	÷ 1	÷ 2
Produktionsmiddelindustri	+ 6	+ 7	0	÷ 3	÷ 3	÷ 6

Den stærkt formindskede aktivitet i ler-, sten- og glasindustrien står åbenbart i forbindelse med nedgangen i byggeriet, der også påvirker beskæftigelsen i træ- og jernindustrien, og det lave produktionsniveau i tekstil- og beklædningsindustrien skyldes som nævnt ligeledes svigtende indenlandsk efterspørgsel, medens eksporten af tekstil og beklædning i de første 5 måneder af 1958 har ligget over 20 pct. højere end i samme periode i 1957. For industrieksporten som helhed er den tilsvarende stigningsprocent ca. 7 eller, hvis eksporten af kød- og mælkekonserves medregnes, godt 9. Dette er en ikke ubetydelig fremgang, især når den ses på baggrund af den internationale konjunkturudvikling, men stigningstakten for industrieksporten er dog en del svagere end i 1957.

Eksporten af vigtige industriprodukter.

(Mill. kr.).

	Januar – maj 1957	1958	Stigning i pct.
Kød- og mælkekonserves	215	266	24
Sukker	42	10	÷76
Drikkevarer	33	34	2
Animal. og vegetab. olier og fedtstoffer	38	32	÷15
Kemikalier	96	107	11
Tekstil og beklædning	70	85	22
Jern- og metalvarer	109	94	÷14
Maskiner	435	505	16
Skibe, nye	70	100	42
Skibe, brugte	31	14	÷56
Øvrige industriprodukter	288	319	11

BYGGEVIRKSOMHEDEN

Der blev i januar kvartal uden for de egentlige landdistrikter fuldført nybyggeri med et samlet etageareal af 568.000 m², en nedgang på ca. 7 pct. i sammenligning med januar kvartal 1957. Det samtidig påbegyndte byggeri omfattede imidlertid kun 516.000 m² mod 729.000 m² i januar kvartal 1957, og som følge heraf havde det igangværende byggeri den 1. april et noget mindre omfang end ved udgangen af 1957, nemlig 2.555.000 m² mod 2.606.000 m². Til sammenligning kan nævnes, at det tilsvarende tal pr. 1. april 1957 var 2.928.000 m².

Hvad boligbyggeriet angår, var ved årets begyndelse ca. 17.600 lejligheder under opførelse, i løbet af januar kvartal fuldførtes ca. 4300 mod ca. 5.100 i januar kvartal 1957 og påbegyndtes ca. 3300 mod ca. 4900. Antallet af lejligheder under opførelse den 1. april var herefter 16.700 mod 21.800 et år tidligere. Igangsættelsen af nybyggeri var i januar kvartal i år hæmmet af klimatiske forhold, og endnu ved udgangen af april var antallet af lejligheder under opførelse i de nævnte områder kun steget til ca. 17.100. Siden da må der dog antages at være foregået en yderligere stigning i byggevirksomheden, i hvert fald skete der i løbet af maj en halvering af ledigheden i murer- og tømrerfaget, og ledighedsprocenten for byggeriet lå kun lidt højere end på samme tid i fjor. For industri og håndværk var arbejdsløshedsprocenten ved udgangen af maj 6 mod 4,5 i maj 1957.

UDENRIGSHANDELEN

Det samlede resultat af udenrigshandelen i de første 5 måneder af 1958 var en import på 3682 mill. kr., en nedgang på 11 pct. i forhold til den tilsvarende periode i 1957, medens eksporten steg med 9 pct. til

3498 mill. kr. Indførselsoverskuddet var således kun på 184 mill. kr. mod 951 mill. kr. i månederne januar–maj i fjor.

Stigningen i landbrugseksporten falder udelukkende på vegetabilske landbrugsprodukter, navnlig korn, hvoraf der i år er udført for 148 mill.

Udenrigshandelen (specialhandel).

(Månedsgennemsnit i mill. kr.).

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugs-produkter	Heraf: Industri-produkter[1]	Import-overskud
1. kvartal 1957	866	639	324	282	227
2. – –	739	647	327	288	92
3. – –	715	644	319	295	71
4. – –	795	732	371	326	63
1. kvartal 1958	751	690	351	298	61
April-maj –	714	714	350	335	0

[1] Incl. kød- og mælkekonserves.

kr. mod 37 mill. kr. i 1957, medens eksporten af animalske landbrugsprodukter har indbragt omtrent det samme beløb, ca. 1500 mill. kr., som i fjor. Virkningerne af de lavere priser er således opvejet af, at de udførte mængder har været større end i fjor på samme tid. Hvad nedgangen i importværdien angår, er den vigtigste årsag prisfaldet på de internationale råvaremarkeder. For råstoffer og halvfabrikata til landbrug og industri har der mellem 1. kvartal 1957 og 1. kvartal 1958 gennemgående været tale om et prisfald på omkring en halv snes procent, og for fast og flydende brændsel har nedgangen i importpriserne været endnu stærkere.

BETALINGSBALANCE OG VALUTASTILLING

På betalingsbalancen for 1957 var der efter den foreløbige opgørelse et overskud på de løbende poster på 215 mill. kr. mod i 1956 et underskud på 116 mill. kr. Bankernes valutastilling forbedredes i årets løb med 504 mill. kr., medens statens og kommunernes status over for udlandet forringedes med 130 mill. kr. Statens, kommunernes og bankernes samlede statusforbedring over for udlandet udgjorde altså 374 mill. kr. og forskellen mellem dette beløb og overskuddet på vare- og tjenestebalancen repræsenterer – under forudsætning af, at vare- og tjenestebalancen er korrekt opgjort – en kapitalindførsel i den private sektor på 159 mill. kr.

Ved udgangen af 1957 udgjorde nationalbankens og de private bankers nettotilgodehavende af udenlandsk valuta 352 mill. kr., og valutabeholdningen er i første halvår 1958 yderligere forøget med næsten 300 mill. kr. I virkeligheden er forbedringen noget større, idet der i marts og juni

er tilbagebetalt henholdsvis 10 og 15½ mill. dollars, svarende til i alt ca. 175 mill. kr., af trækket på den internationale valutafond på 34 mill. dollars i juni 1957.

På handelsbalancen (forskellen mellem f. o. b.-værdien af importen og f. o. b.-værdien af eksporten) er et underskud på 485 mill. kr. for hele året 1957 i de første 5 måneder af 1958 forvandlet til et overskud på vel omkring 125 mill. kr. Derimod må der regnes med, at faldet i fragtraterne og oplægningen af tonnage har medført en nedgang i indtægterne fra søtransport, der for 1957 er opgjort til 550 mill. kr. netto. (De lavere fragtrater påvirker dog ikke blot den danske handelsflådes indtjening, men også udgiften til fremmede skibe, der fører varer her til landet). Med 1955 som basis er fragtratetallet for maj beregnet til 72 mod 79 i januar og 99 i gennemsnit for 1957. Den 1. juni var der oplagt i alt 45 danske handelsskibe på tilsammen 143.000 BRT, svarende til 7.8 pct. af handelstonnagen. Dette var en lille nedgang i forhold til april, men sammenlignet med stillingen ved årets begyndelse var den oplagte tonnage mere end fordoblet.

PENGE- OG KAPITALMARKEDET

Den forbedrede likviditet som følge af stigningen i nationalbankens valutabeholdning har givet sig udslag i en meget betydelig rentenedgang på obligationsmarkedet. Nationalbanken har siden årets begyndelse skiftevis solgt og købt obligationer i markedet for at regulere kursbevægelsen, og nettoresultatet har været en nedgang i bankens fondsbeholdning på over 150 mill. kr. Faldet i obligationsrenten illustreres ved følgende oversigt over den effektive rente (pct. p. a.) for nogle typiske papirer.

Ultimo	Statslån S. 1997 4½ pct.	Øst. Kreditfg 16. serie 2. afd. 4½ pct.	Jydsk Hypotekfg. 11. afd. 5 pct.
December 1956	7.00	6.52	7.33
Oktober 1957	6.91	6,57	7.38
December 1957	6.61	6.33	7.02
Januar 1958	6.23	6.04	6.57
Februar –	6.09	5.87	6.38
Marts –	6.01	5.82	6.37
April –	5.72	5.56	6.05
Maj –	5.67	5.51	6.10

Den 19. april nedsatte nationalbanken sin diskonto fra 5½ pct. til 5 pct. Diskontonedsættelsen medførte en nedsættelse af bankernes udlånssatser, medens der ikke er sket nogen ændring af bankernes og sparekassernes rente af indlån.

I de første 5 måneder af 1958 har nettotilgangen af børsnoterede obli-

gationer (incl. skatkammerbeviser) andraget 407 mill. kr. (pålydende værdi) mod 384 mill. kr. i samme periode i 1957. Omløbet af indenlandske statsobligationer og skatkammerbeviser er formindsket med 73 mill. kr., medens det i januar–maj i fjor forøgedes med 94 mill. kr. For kredit- og hypotekforeningsobligationer var nettotilgangen i den nævnte periode i år 302 mill. kr. mod 224 mill. kr. i fjor, for børsnoterede obligationer i øvrigt var nettotilgangen henholdsvis 178 og 66 mill. kr.

Nedgangen i aktiekurserne, der prægede størstedelen af året 1957, er i de første måneder af 1958 afløst af en svag stigning. Aktiekursindekset er ultimo maj beregnet til 119 (1955 = 100) mod 109 ved udgangen af 1957. Stigningen omfatter alle grupper (banker, rederier, industriselskaber og andre selskaber). For rederier fortsatte nedgangen dog til udgangen af april, men mellem april og maj steg rederiaktier med 4 point til 123 (ult. december 1957 122).

PRISER OG LØNNINGER

Prisudviklingen har været kendetegnet af betydelig stabilitet, for så vidt som engrosprisindekset siden udgangen af 1957 kun er gået ned med 1 pct. Priserne for korn og foderstoffer har i de sidste måneder været stigende, det samme gælder kød og kødvarer, medens mejeriprodukter er faldet i pris. Endvidere har der været prisfald for kul, koks og brændselsolier. Statistisk Departements nye engrosprisindeks for landbrugsvarer (1955 = 100) faldt fra 97 i december 1957 til 85 i februar, men er for såvel marts som april opgjort til 91 mod 92 i april 1957.

Detailpristallet for april (juli 1914 = 100) var 1 point højere end i januar, nemlig 439. Samtidig beregnedes særpristallet, der udarbejdes til brug ved regulering af lønninger og pensioner, til 433, ligeledes en stigning på 1 point i forhold til januar. Den gnstl. timefortjeneste for arbejdere i industri og håndværk m. v. var for året 1957 efter Statistisk Departements standardberegning, hvorved virkningerne af forskydninger i arbejdsstyrkens sammensætning elimineres, 498 øre mod 470 øre i 1956, en stigning på mellem 6 og 7 pct. De tilsvarende tal for oktober kvartal 1956 og oktober kvartal 1957 var 488 og 506 øre, hvilket giver en stigning på ca. 3½ pct.

5.–7.–1958.
C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Januar 1958

1. – Traktaterne om det europæiske fællesmarked og Euratom træder i kraft. – 6. mødes de 6 traktatlandes udenrigsministre i Paris. Der opnås enighed om, at fællesmarkedet, Euratom og kul- og stålfællesskabet skal have sæde samme sted, men valget heraf udskydes til et senere møde, som skal finde sted inden 1/6. Det vedtages endvidere, at posterne om præsidenter og vicepræsidenter i de forskellige organer skal gå på omgang mellem de 6 lande. Til præsidenter vælges: Walter Hallstein, Vesttyskland (kommissionen for fællesmarkedet), Louis Armand, Frankrig (kommissionen for Euratom), Pietro Campilli, Italien (den europæiske investeringsbank) og Paul Finet, Belgien (i st. f. René Mayer, Frankrig) (kul- og stålfællesskabet).

I en resolution fra den asiatisk-afrikanske solidaritetskonference (se 26/12 1957) i Cairo kræves selvstyre for en række koloniområder, og Bagdadpagten og Eisenhowerdoktrinen fordømmes. Det vedtages at oprette en permanent organisation, bestående af et solidaritetsråd og et sekretariat, der indtil næste konference skal have sæde i Cairo. I rådet, der træder sammen en gang om året, skal samtlige afrikanske og asiatiske lande og områder været repræsenteret, medens sekretariatet består af 10 medlemmer, deriblandt repræsentanter for Kina og Sovjetunionen.

2. – Venezuelas regering meddeler, at en militærrevolte i luftbasen Maracay er slået ned. – 10. Præsident Pérez Jiminez omdanner sin regering. – 21. Den patriotiske junta, en underjordisk organisation under ledelse af journalisten Fabricio Ojeda, opfordrer til generalstrejke. – 22. Generalstrejke og uroligheder i hovedstaden Caracas udvikler sig til en folkerejsning mod diktaturet. – 23. Krigsmagten slutter sig til folkerejsningen, og præsidenten flygter til den dominikanske republik. En militær junta under kontreadmiral Wolfgang Larrazabal overtager magten og udnævner en regering, hvis medlemmer med undtagelse af forsvarsministeren alle er civile. – 27. Larrazabal erklærer, at der i 1958 vil blive afholdt valg til en konstituerende forsamling. Den tidligere argentinske præsident Péron udvises og rejser til den dominikanske republik.

Maltas premierminister Don Mintoff indbyder koloniminister Lennox-Boyd til at besøge Malta og foreslår »våbenstilstand«. (Forinden – 30/12 – har Maltas lovgivende forsamling enstemmigt erklæret, at den ikke anser sig bundet af sine forpligtelser over for Storbritannien, før den britiske regering garanterer den fremtidige beskæftigelse på orlogsværfterne på Malta). – 3. Lennox-Boyd svarer, at Mintoff har forsømt i tide at træffe foranstaltninger til at beskæftige de afskedigede skibsværftsarbejdere. Siden Mintoff dannede regering i februar 1955, har den britiske regering ydet Malta direkte hjælp til et beløb af 15 mill. £, men den maltesiske regering har selv intet foretaget. – 8. Mintoff erklærer i et brev til Lennox-Boyd, at Malta

ikke vil gøre alvor af sin trusel, så længe Storbritannien opfylder sine forpligtelser, hvad det hidtil har gjort.

I Siam dannes en ny regering under general Thanom Kittikachorn med støtte af det nationale socialistiske parti.

3. – Ifølge en opgørelse fra det amerikanske udenrigsministerium har Sovjetblokken siden midten af 1954 påtaget sig at yde hjælp til underudviklede lande på ialt 1.5 milliarder $, væsentligst i form af lån til en rente af 2½ %.

Den vestindiske (caraibiske) føderation, der omfatter de hidtidige britiske kolonier øerne Antigua, Barbados, Dominica, Grenada, Jamaica, Montserrat, St. Kitts-Nevis og Anguilla, St. Lucia, St. Vincent og Trinidad-Tobago, træder i kraft; føderationen har i alt ca. 5 mill. indbyggere.

4. – Premierminister Macmillan erklærer i en radiotale, at Storbritannien er rede til at fortsætte bestræbelserne for at nå en overenskomst med Sovjetunionen om almindelig afspænding, og udkaster tanken om at begynde med en højtidelig ikke-angrebspagt. – 8. I noter til regeringscheferne i 19 stater, deriblandt samtlige NATO-lande, foreslår ministerpræsident Bulganin, at der i løbet af 2–3 måneder afholdes en topkonference med en dagsorden, der skal omfatte 1) øjeblikkelig indstilling af prøver med kærnevåben i mindst 2–3 år, 2) overenskomst om afkald på anvendelsen af kærnevåben, 3) oprettelse af en »atomfri« zone omfattende Polen, Tjekoslovakiet og hele Tyskland, 4) afslutning af en ikke-angrebspagt mellem NATO-landene og landene i Warszawa-pagten, 5) reduktion af de fremmede troppestyrker i Tyskland og andre lande, 6) land- og luftinspektion for at forebygge pludselige angreb, bl. a. oprettelse af en 800 km bred luftfotograferingszone, 7) foranstaltninger til fremme af den internationale handel, 8) foranstaltninger mod krigspropaganda og 9) en overenskomst om ikke-intervention i det nære Østen. I slutningen af noten vender Bulganin sig mod tanken om en forudgående udenrigsministerkonference. – 12. I et svar på Bulganins budskab af 10/12 1957 foreslår præsident Eisenhower, at U. S. A. og U. S. S. R. skal give afkald på at benytte vetoretten i sikkerhedsrådet og arbejde kraftigt for Tysklands genforening gennem frie valg; desuden bør Jaltaoverenskomstens løfte til de østeuropæiske folk om frit at vælge regeringsform virkeliggøres. Præsident Eisenhower foreslår videre, at de to landes enes om, at verdensrummet kun må benyttes til fredelige formål, og at produktionen af kærnevåben standses samtidig med, at der indledes en kontrolleret nedrustning m. h. t. konventionelle våben og styrker. Han erklærer sig villig til at deltage i et møde på højeste niveau under forudsætning af, at det er tilstrækkeligt forberedt gennem diplomatiske kanaler eller en udenrigsministerkonference. – 14. og 16. besvarer konseilspræsident Gaillard og premierminister Macmillan Bulganins henvendelse af dec. 1957. Gaillard erklærer sig villig til at deltage i en topkonference, som er forberedt gennem diplomatiske samtaler og en udenrigsministerkonference. I Macmillans brev hedder det, at den engelske regering studerer forslaget om en »atomfri« zone i Centraleuropa og evtl. vil fremlægge alternative forslag. – 20. Eisenhower besvarer den russiske note af 8/1 med at henvise til sit brev af 12/1. – 21. afviser forbundskansler Adenauer i sit svar på Bulganins brev af 8/1 forslaget om en »atomfri« zone og udtaler sin skuffelse over, at Sovjetunionen ikke har opfyldt sine forpligtelser i spørgsmålet om Tysklands genforening.

6. – Det meddeles officielt, at sovjetregeringen har besluttet at formindske sine militære styrker med 300.000 mand, heraf 41.000 i Østtyskland og 17.000 i Ungarn.

Finansminister Peter Thorneycroft og hans to statssekretærer Enoch Powell og Nigel Birch er trådt ud af den engelske regering. Thorneycroft efterfølges af den hidtidige landbrugsminister Derick Heathcoat Amory. Af en brevveksling mellem Thorneycroft og premierminister Macmillan fremgår, at Thorneycroft ikke har villet gå med til nogen som helst forhøjelse af

statsudgifterne i 1958–59 i sammenligning med 1957–58, medens ministeriets flertal er tilfreds med, at det er lykkedes at begrænse stigningen til 1 % (ca. 50 mill. £). Den nye finansminister erklærer, at regeringens økonomiske politik ikke vil blive ændret.

Indonesiens præsident Sukarno begiver sig til Indien som første etape af en 6 ugers rekreationsrejse. – 13. Det hollandske generalkonsulat i Djarkarta meddeler, at 13.000 hollandske statsborgere siden midten af december 1957 har forladt Indonesien. – 22. Chefen for centralbanken, Sjafruddin Prawiranegara, kræver en stærk regering for at hindre, at Indonesien bliver en russisk drabantstat. Han fordømmer aktionen mod hollænderne. – 31. afskediges han fra posten som centralbankchef.

7. – Premierminister Macmillan begiver sig på en 6 ugers goodwill rejse, hvorunder han besøger Indien, Pakistan, Ceylon, New Zealand og Australien.

Den rumænske præsident Petru Groza afgår ved døden. – 11. Nationalforsamlingen vælger enstemmigt udenrigsminister Gheorge Maurer til præsident.

Det israelske parlament giver Ben Gurions nye regering, der er identisk med den afgåede (se 31/12 57), et tillidsvotum. 9. – I sit budskab til kongressen om unionens tilstand fremlægger præsident Eisenhower et program i 8 punkter. Det omfatter bl. a. ændringer i forsvarets organisation, forøgede anstrengelser m. h. t. fremstilling af moderne våben og gensidig hjælp.

11. – Det første tog med olie fra Sahara ankommer til Philippeville ved Middelhavet.

12. – Frankrig protesterer over for den tunesiske regering i anl. af, at algierske oprørere, der opererede fra Sakhiet-Sidi-Youssef i Tunis, har dræbt, såret og tilfangetaget franske soldater i Algier. – 14. Tunis afviser den franske protest. – 15. beslutter den franske regering at afbryde forhandlingerne med Tunis om militært og økonomisk samarbejde. – 16. Præsident Bourguiba nægter at modtage en fransk general med et budskab fra konseilspræsident Gaillard. – 18. erklærer Bourguiba, at han er villig til at modtage en hvilken som helst civil udsending fra Gaillard. Han benægter, at de fangne franske soldater befinder sig i Tunis.

13. – Den sydkoreanske regering opløser det progressive parti og arresterer formanden Cho Bong Ahm og 6 andre ledende mænd i partiet.

13.–15. – Laos' ministerpræsident, prins Souvanna Phouma, aflægger besøg i Washington. I et kommuniqué fra mødet med præsident Eisenhower opfordres Kina til at respektere Laos' politiske uafhængighed og territoriale integritet.

14. – Det meddeles officielt, at de spanske Saharaområder er blevet omdannet til to provinser, Ifni og Spansk Sahara, der skal forvaltes direkte af generaldirektøren for de afrikanske provinser i Madrid. (Spansk Sahara består af de tidligere kolonier Rio de Oro og Saguia el-Hamra).

15.–16. – I Paris drøfter ministerudvalget vedr. et europæisk frihandelsområde det britiske forslag om landprodukternes stilling. Der træffes ingen beslutninger.

16. – Den franske regering Gaillard fremsætter forslag til en forfatningsreform, der har til formål at styrke regeringen i forhold til nationalforsamlingen.

Det amerikanske udenrigsministerium meddeler, at U. S. A har tilbudt Indien et lån på 225 mill. $ til gennemførelsen af den anden femårsplan.

19. – Ved præsidentvalget i Guatemala (se 20/10 57) opnår general Miguel Ydigoras Fuentes, der er opstillet af det konservative »nationale forsoningsparti«, 52.000 flere stemmer end sin nærmeste modkandidat, oberst Cruz-Salazar, den nationaldemokratiske bevægelse. Da ingen af kandidaterne har fået over halvdelen af de afgivne stemmer, skal kongressen vælge imellem Fuentes og Cruz-Salazar.

De finske samvirkende fagforbund sprænges, idet repræsentanter for 60.000 af i alt 210.000 medlemmer beslutter at danne en ny landsorganisation. Sprængningen er en følge af modsætningerne i socialdemokratiet mellem Skog-fløjen, der har magten i landsorganisationen, og Leskinen-fløjen, der i april 1957 besatte alle pladserne i partiledelsen og har flertal i rigsdagsgruppen.

20. – I Djakarta underskrives en fredstraktat mellem Japan og Indonesien. Som krigsskadeserstatning skal Japan i løbet af 12 år levere Indonesien varer og tjenesteydelser til en værdi af 223 mill. $, og Japan afskriver samtidig en indonesisk handelsgæld på 177 mill. $. I en aftale om økonomisk samarbejde forpligter Japan sig desuden til at yde Indonesien lån og foretage investeringer i Indonesien til et samlet beløb af godt 400 mill. $.

TASS meddeler, at den første kunstige jorddrabant, opsendt 4/10 1957, gik til grunde 4/1 1958.

24. – De engelske og amerikanske atomenergimyndigheder giver meddelelse om vellykkede eksperimenter med kontrolleret fusion af tunge brintkærner, hvorved der åbnes udsigt til produktion af ubegrænsede energimængder på basis af havvand.

27. – meddeler Kadar den ungarske nationalforsamling, at han ønsker at træde tilbage som regeringschef for helt at hellige sig arbejdet som førstesekretær i det kommunistiske parti. Som sin efterfølger foreslår Kadar den hidtidige vice-ministerpræsident, den 76-årige Ferenc Münnich, der vælges enstemmigt. Kadar fortsætter i regeringen som minister uden portefølje. – 28. erklærer Münnich i sin programtale, at ministerpræsidentskiftet ikke betyder nogen kursændring.

Tyrkiske demonstrationer for Cyperns deling fører til proklamering af udgangsforbud i den tyrkiske del af Nicosia. Udgangsforbudet hæves den 28., efter at de lokale tyrkiske ledere har påtaget sig ansvaret for opretholdelse af ro og orden. Den tyrkiske ministerpræsident Menderes opfordrer sine landsmænd til at afvente resultatet af de engelsk-tyrkiske forhandlinger med tålmodighed og tillid.

Den amerikanske regering foreslår kongressen at revidere atomkraftloven af 1954, således at U. S. A. bliver i stand til at udveksle informationer om kærnevåben med sine allierede.

27.–30. – afholder Bagdadpagtens ministerråd møde i Ankara. Fra U. S. A. deltager udenrigsminister Foster Dulles.

29. – I Moskva underskrives en aftale om russisk teknisk og økonomisk hjælp til Ægypten.

30. – Den europæiske betalingsunion, den internationale valutafond og den amerikanske stat har bevilget Frankrig kreditter på tilsammen ca. 655 mill. $.

Det engelske overhus vedtager ved 3. behandling regeringens forslag om, at mænd og kvinder kan udnævnes til peers for livstid med sæde og stemmeret i overhuset.

Præsident Eisenhower foreslår kongressen at forlænge loven om gensidige handelsaftaler for 5 år med bemyndigelse for regeringen til hvert år at sænke toldsatserne med 5 %.

31. – Den franske nationalforsamling vedtager den såkaldte rammelov for Algier i den affattelse, den har fået i republikkens råd.

Februar 1958

1. – I et brev til præsident Eisenhower afviser marskal Bulganin tanken om et udenrigsministermøde som forberedelse til en topkonference mellem vest og øst. Han forkaster også Eisenhowers forslag i brevet af 12/1, idet han dog er villig til at drøfte spørgsmålet om verdensrummets benyttelse på betingelse af, at vestmagterne går med til forbud mod kærnevåben og forsøg med kærnevåben samt afskaffelse af militære baser i andre lande. – 8. Premierminister Macmillan erklærer sig i brev til Bulganin villig til at deltage i en topkonference, der er tilstrækkelig grundigt forberedt gennem et udenrigsministermøde eller gennem fortrolige diplomatiske forhandlinger. – 15. Eisenhower giver i en skrivelse til Bulganin udtryk for sin skepsis m. h. t. nytten af fortsat brevveksling og polemiserer mod en række skarpe udtalelser af Krushchev 22/1 i Minsk.

I Cairo proklamerer præsident Nasser og præsident Kuwatly Ægyptens og Syriens sammenslutning i Den forenede arabiske Republik. – 5. Såvel den ægyptiske nationalforsamling som det syriske deputeretkammer godkender enstemmigt principperne for Den forenede arabiske Republiks forfatning. – 6. Kronprinsen af Jemen, Al Badr, meddeler, at der i princippet er opnået enighed om Jemens tilslutning til Den forenede arabiske Republik. – 14. I Amman proklameres Iraks og Jordans sammenslutning i Den arabiske Forbundsstat med kong Feisal af Irak som overhoved og kong Hussein af Jordan som hans stedfortræder. Irak bevarer sit medlemsskab af Bagdadpagten. – 18. Libanons udenrigsministerium erklærer, at Libanon vil holde sig uden for de to nye sammenslutninger. – 21. godkendes Den forenede arabiske Republik ved folkeafstemninger i Ægypten og Syrien, og samtidig vælges Nasser til republikkens første præsident. Både godkendelsen og valget er praktisk taget enstemmig i begge lande. – 22. Præsident Kuwatly og den syriske regering demissionerer, men regeringen fortsætter foreløbig som forretningsministerium for de særlige syriske anliggender.

Fra Cape Canaveral i Florida opsendes den første amerikanske jorddrabant (Explorer eller Alpha 1958). Drabantens vægt er ca. 14 kg.

2. – Ved præsidentvalget i Costa Rica vælges Mario Echandi, den nationale union, med 104.000 stemmer, medens Francisco Orlich, det nationale befrielsesparti (det hidtidige regeringsparti) får ca. 98.000 stemmer. Efter anmodning af den afgående præsident Figueres til FN's generalsekretær overvåges valget af tre udenlandske observatører.

3. – I Haag underskrives en aftale, der endeligt besegler den økonomiske union mellem Holland, Belgien og Luxembourg (Benelux).

Den indonesiske hær meddeler, at to oliekoncessioner til Royal Dutch Shell i Nord-Sumatra er taget tilbage og oliefelterne overtaget af de indonesiske myndigheder. 3.–6. – Det østtyske socialistiske enhedspartis centralkomité beslutter enstemmigt at udelukke fhv. minister for statens sikkerhed Ernst Wollweber og Karl Schirdewan af centralkomitéen og partiets førende teoretiker Fred Oelssner af politbureauet.

4. – Tre jugoslaviske socialister idømmes fængselsstraffe. – 24. En anmodning fra den socialistiske internationale om tilladelse til at sende en delegation til Jugoslavien for at gå i forbøn for de dømte socialister afvises af regeringen som utilladelig indblanding i Jugoslaviens indre anliggender.

5. – Den nordkoreanske regering foreslår tilbagetrækning af alle udenlandske styrker i Nord- og Sydkorea. – 6. Den sydkoreanske regering afviser forslaget. – 19. I forbindelse med en kinesisk regeringsdelegations besøg i Nordkorea offentliggøres en kinesisk-nordkoreansk erklæring om, at de kinesiske styrker vil blive trukket tilbage fra Nordkorea i løbet af 1958. Tilbagetræk-

ningen vil begynde den 30. april. Det amerikanske udenrigsministerium erklærer, at U. S. A. ikke vil formindske sine styrker, der befinder sig i Sydkorea efter anmodning af FN og den sydkoreanske regering. – 20. Sovjetregeringen erklærer, at den støtter Nordkoreas forslag af 5/2, medens den sydkoreanske regering opstiller de kinesiske styrkers tilbagetrækning, den nordkoreanske hærs opløsning og frie valg under FN's kontrol som forudsætninger for Koreas genforening og FN-troppernes tilbagetrækning.

8. – Franske luftstridskræfter angriber den tunesiske grænseby Sakhiet-Sidi-Youssef, hvorved et antal personer dræbes eller såres. Tunis beslutter at hjemkalde sin ambassadør i Paris, kræver alle franske styrker i Tunis fjernet og udsteder forbud mod, at de forlader kasernerne. – 9. Tunis afleverer en protest mod luftangrebet til FN's generalsekretær. – 11. I den franske nationalforsamling erklærer konseilspræsident Gaillard, at regeringen påtager sig ansvaret for luftangrebet, der var rettet mod algierske oprørere, som opererer fra tunesisk område. Nationalforsamlingen udtaler sin tillid til regeringen med 335 stemmer mod 179, medens 49 undlader at stemme. Den tunesiske regering meddeler, at intet fransk krigsfartøj vil få tilladelse til at anløbe krigshavnen Bizerte. – 13. Tunis indklager Frankrig for sikkerhedsrådet. – 14. Frankrig klager til sikkerhedsrådet over Tunis's støtte til de algierske oprørere. Udenrigsminister Pineau oplyser, at de militære myndigheder i Algier havde bemyndigelse til at besvare angreb fra de algierske oprørere i Tunis, men at regeringens samtykke i forvejen skulle indhentes, hvilket ikke var sket ved angrebet på Sakhiet-Sidi-Youssef. – 17. Både Frankrig og Tunis modtager et tilbud fra Storbritannien og U. S. A. om mægling. – 18. Sikkerhedsrådet sætter de franske og tunesiske klager på dagsordenen, men udsætter derefter behandlingen på ubestemt tid for at afvente resultatet af Storbritanniens og U. S. A.s mægling. – 19. Den franske regering beslutter at oprette en spærrezone i Algier langs grænsen til Tunis. Gaillard erklærer i nationalforsamlingen, at regeringen ikke har til hensigt at gå med til en indskrænkning af Frankrigs rettigheder i Tunis.

10. – Den øverstkommanderende i Midt-Sumatra, oberstløjtnant Achmed Hussein, kræver regeringens afgang inden 5 dage. – 11. afvises dette ultimatum af ministerpræsident Djuanda. – 15. I Padang dannes en oprørsregering under ledelse af den tidligere chef for centralbanken, Sjafruddin Prawiranegara. Hussein erklærer at den nye regering er rede til at træde tilbage for en ny centralregering under ledelse af fhv. vicepræsident Muhammed Hatta eller sultanen af Jogjakarta. – 16. vender præsident Sukarno tilbage til Djakarta fra sin udenlandsrejse. – 21. giver ministerpræsident Djuanda meddelelse om økonomisk blokade af Midt-Sumatra. – 22. foretages luftangreb på de af oprørerne besatte byer Padang og Bukittingi.

Den engelske udenrigsminister Selwyn Lloyd ankommer til Athen for at forhandle med den græske regering om Cypern-spørgsmålet. I et kommunique den 13. siges det, at samtalerne har været til gensidig nytte. Cyperns guvernor, sir Hugh Foot, der ledsager ministeren, har en samtale med ærkebiskop Makarios.

11. – Den kinesiske regeringschef Chou En-lai afgiver udenrigsministerposten, der overtages af marskal Chen Yi.

12. – Guatemalas kongres vælger general Ydigoras Fuentes til præsident for en 6-årig periode (se 19/1).

Ved et suppleringsvalg i Rochdale vinder arbejderpartiet kredsen fra de konservative. Arbejderpartiet får 44.7 % af de afgivne stemmer, de liberale 35.5 % og de konservative 19.8 %. Ved valget i 1955, da de liberale ikke opstillede, havde de konservative 51.5 % og arbejderpartiet 48.5 % af stemmerne.

13. – En engelsk hvidbog fastslår, at der ingen grund er til at fravige den i fjor be-

sluttede omlægning af forsvaret, hvorved hovedvægten lægges på raket- og kærnevåben. – 24. Forsvarsminister Duncan Sandys giver i underhuset meddelelse om en overenskomst med U. S. A. om bygning af afskydningsramper for amerikanske mellemdistanceraketvåben i Storbritannien. Atomladningerne skal opbevares i U. S. A., medens et mindre antal raketter skal lagres ved de engelske baser. Anvendelsen af raketvåbnene forudsætter enighed herom mellem de to regeringer. – 27. En to dages forsvarsdebat slutter med, at underhuset forkaster et forslag fra arbejderpartiet, der misbilliger en forsvarspolitik, som i overvejende grad bygger på brintbomben som afskrækkelsesmiddel, og hvori man går imod, at der oprettes raketbaser i England, før der er afholdt en topkonference. I »Daily Herald« offentliggør 69 parlamentsmedlemmer af arbejderpartiet en skrivelse, der opfordrer partiets ledelse til under alle omstændigheder at modsætte sig oprettelse af raketbaser i Storbritannien. – 28. Arbejderpartiets ledelse fordømmer en oppositionel gruppe inden for partiet (»Sejr for Socialismen«), som kræver, at England ensidigt skal indstille prøverne med kærnevåben, Gruppen støttes af »Daily Herald«.

Premierminister Nehru overtager tillige finansministerposten efter T. T. Krishnamachari, hvis afgang står i forbindelse med visse uheldige investeringer foretaget af det statslige livsforsikringsselskab.

14. – I et memorandum til en række regeringer uddyber den polske udenrigsminister Adam Rapacki sin plan om en »atomfri« zone i Centraleuropa (oprindelig fremsat 2/10 1957 i FN).

15. – Harold Stassen går af som præsident Eisenhowers rådgiver i nedrustningsspørgsmål for at søge valg som guvernør i Pennsylvanien.

17. – Sudans udenrigsminister Muhammed Maghoub meddeler, at Ægypten har gjort krav på alt sudanesisk territorium nord for den 22. breddegrad, idet den ægyptiske ambassadør den 13. meddelte, at Ægypten ville sende en kommission ledsaget af en bevæbnet vagtstyrke til de pågældende områder for at gennemføre folkeafstemning vedrørende oprettelsen af Den forenede arabiske Republik. – 18. Ægypten anklager Sudan for at have krænket Ægyptens suverænitet ved at sende tropper til et ægyptisk område. Udenrigsminister Maghoub afrejser til Cairo for at forhandle med den ægyptiske regering. – 20. Sudan anmoder FN's generalsekretær om, at grænsekonflikten med Ægypten må blive optaget til behandling i sikkerhedsrådet. – 21. Sikkerhedsrådet udsætter behandlingen af grænsekonflikten på ubestemt tid, efter at Ægypten har erklæret sig indforstået med, at der ikke skal afholdes folkeafstemning i de omstridte områder, og at forhandlinger om suveræniteten først skal indledes, efter at de berammede valg i Sudan (incl. områderne nord for den 22. breddegrad) har fundet sted, og der er dannet en ny sudanesisk regering.

18. – De tre tidligere franske konseilspræsidenter Reynaud, Faure og Pleven fremsætter et nyt forslag til forfatningsreform, efter at det har vist sig, at regeringsforslaget (se 16/1) ikke har udsigt til at blive vedtaget af nationalforsamlingen.

19. – Præsident Eisenhower foreslår kongressen at bevilge 3.9 milliarder $ i udlandshjælp for finansåret 1958–59.

23. – Ved præsidentvalget i Argentina sejrer Arturo Frondizi, lederen af de venstreradikale (Union Civica Radical Intrasigente) med 4.4 mill. stemmer over Ricardo Balbin, det radikale folkeparti (Union Civica Radical del Pueblo), der opnår 2.7 mill. stemmer. De kristelige demokrater og socialisterne får henholdsvis 280.000 og 250.000 stemmer. Antallet af blanke stemmesedler er gået ned fra 2 mill. ved valget til konstituerende forsamling i juli 1957 til 700.000, idet tilhængerne af ekspræsident Péron har fulgt dennes opfordring om at stemme på Frondizi, der også har fået støtte fra kommunisterne. De venstreradikale besætter 133 og det radikale folkeparti 52 af deputeretkammerets 187 pladser.

25. – Efter at det i okt. 1957 var besluttet

at foretage en udrensning af det polske kommunistparti, er i alt 150.000 medlemmer blevet udelukket eller slettet af medlemslisterne.
26. – Præsident Eisenhower oplyser, at han har en aftale med vicepræsident Nixon om, at denne skal overtage præsidentens funktioner i tilfælde af, at han bliver ude af stand til selv at udøve dem.

27. – Det russiske kommunistiske partis centralkomité har på grundlag af en rapport fra partiets førstesekretær Krushchev besluttet, at maskin- og traktorstationerne skal afhænde deres landbrugsmaskiner til kollektivbrugene og efterhånden gå over til at blive maskin- og reparationsværksteder.

Marts 1958

2. – Den græske regering Karamanlis demissionerer, efter at to ministre og 13 andre deputerede er trådt ud af regeringspartiet (den nationale radikale union) p. gr. af uenighed om en ny valglov. – 5. Constantine Georgakopoulos danner et upolitisk forretningsministerium.

5. – Præsident Nasser udsteder en provisorisk forfatning for Den forenede arabiske Republik. – 6. Nasser udnævner republikkens første regering og 4 vicepræsidenter (to ægyptere og to syrere). En række ministerier har to chefer, en ægypter for den ægyptiske region og en syrer for den syriske region. De øvrige ministre er med en enkelt undtagelse ægyptere. – 8. I Damaskus underskriver Nasser og kronprinsen af Jemen en overenskomst, hvorefter Den forenede arabiske Republik og kongeriget Jemen danner De forenede arabiske Stater. De to statsoverhoveder udgør forbundets øverste råd, der assisteres af et forbundsråd på 6 medlemmer fra hver af staterne. – 12. Nasser opløser alle politiske partier i den syriske region. – 13. Den ægyptiske feltmarskal Hakim Amer udnævnes til øverstkommanderende for De forenede arabiske Staters væbnede styrker. – 22. Nasser modtager den syriske hærchef generalløjtnant Afif Bizris afskedsbegæring.

6. – offentliggøres et memorandum, hvori den sovjetrussiske regering giver sit samtykke til, at der afholdes en udenrigsministerkonference, og foreslår, at den finder sted i april. Dens opgave skal alene bestå i at fastsætte tid, sted og dagsorden for en topkonference samt bestemme, hvilke stater der skal deltage i denne. M. h. t. dagsordenen gentages det sovjetrussiske forslag af 8/1, desuden er man villig til at drøfte forbud mod at benytte verdensrummet til militære formål og afvikling af militære baser på fremmede territorier samt en tysk fredstraktat, men ikke spørgsmålet om Tysklands genforening, der kun angår tyskerne selv. I den amerikanske regerings svar udtryktes tilfredshed med, at Sovjetunionen vil gå med til at benytte alle veje og midler, inklusive en udenrigsministerkonference, for at opnå en overenskomst om en konference på højeste niveau om international afspænding, men det fremhæves, at de forberedelser, der foresvæver sovjetregeringen, ikke giver sikkerhed for, at der bliver tale om andet end en propagandaforestilling. Topkonferencen bør være en fortsættelse af Genevekonferencen i sommeren 1955 og bl. a. også behandle Tysklands deling og Sovjetunionens indblanding i de østeuropæiske staters indre forhold. – 7. Bulganins svar på Eisenhowers brev af 15/2 offentliggøres. Det gentager indholdet af Sovjetunionens memorandum af 8/1 og afviser Eisenhowers forslag om at give afkald på at benytte vetoretten i sikkerhedsrådet. – 24. I et memorandum til U. S. A. fastholder den sovjetrussiske regering sin vægring ved at lade en topkonference drøfte Tysklands genforening og de østeuropæiske staters stilling. – 31. U. S. A., Storbritannien og Frankrig foreslår i enslydende noter (godkendt af det permanente NATO-råd), at

der ad diplomatisk vej og senere i et udenrigsministermøde træffes forberedelser til en konference på højeste niveau. De diplomatiske drøftelser foreslås påbegyndt i Moskva i anden halvdel af april.

Kong Muhammed V af Marokko anbefaler dannelsen af et nordafrikansk forbund mellem Marokko, Algier og Tunis. – 7. Den franske nationalforsamling godkender afsendelsen af yderligere 28.000 soldater til Algier. Under debatten foreslår konseilspræsident Gaillard en Middelhavspagt mellem Marokko, Tunis, Spanien, Italien, Frankrig og evtl. Storbritannien som supplement til NATO og samarbejde mellem Frankrig og Nordafrika om udnyttelsen af Saharas naturrigdomme. Han modsætter sig, at Frankrig giver afkald på flådebasen i Bizerte og kontrollen med flyvepladserne i Tunis. – 19. Mæglerne i den fransk-tunesiske konflikt, amerikaneren Murphy og englænderen Beeley, underretter Gaillard om deres forhandlinger med præsident Bourguiba. – 22. Det meddeles, at 10.000 franske soldater skal overføres fra Marokko til Algier. – 25. Højregruppen de uafhængige vedtager, at deres repræsentanter i regeringen skal træde tilbage, hvis regeringen slår ind på »selvopgivelsens vej« i konflikten med Tunis. – 27. Nationalforsamlingen forkaster et forslag fra socialrepublikanerne (de fhv. Gaullister), om, at regeringen straks skal afgive en erklæring om den engelsk-amerikanske mægling i konflikten med Tunis og om sin nordafrikanske politik i det hele taget.

7. – Kong Saud overlader sin broder, kronprins Feisal, fuldstændig kontrol over Saudi-Arabiens indenrigs-, udenrigs- og finanspolitik. (Feisal har siden kong Ibn Saud's død i 1953 beklædt posterne som første- og udenrigsminister).

Nationalrådet i Uruguay vælger Carlos Fisher til republikkens præsident efter Arturo Lezama.

8. – Med henblik på det forestående rådsmøde i SEATO udsender Sovjetunionen en erklæring, hvori man beskylder »kolonimagterne« for at omgås med planer om at oprette baser for kærne- og raketvåben i Sydøstasien. Sovjetregeringen foreslår en kollektiv asiatisk fredspagt og at hele Asien gøres til et »atomfrit« område. – 13. Et kommunique fra SEATO's 4. rådsmøde i Manila 11.–13. beskæftiger sig især med den kommunistiske infiltration, der lettes ved visse ikke-kommunistiske regeringers manglende evne til at skelne mellem den frie verdens mål og idealer og den internationale kommunismes hensigter.

Præsident Eisenhower fremlægger et program til bekæmpelse af konjunkturnedgangen, væsentligt i form af fremskyndelse af offentlige arbejder og forlængelse af hjælpen til de arbejdsløse. Han erklærer, at eventuelle yderligere foranstaltninger skal bestå i skattelettelser snarere end offentlige arbejder. – 18. Eisenhower udtaler, at regeringen ikke vil lade sig skræmme til at gennemføre panikforanstaltninger, som i virkeligheden er uegnede til at bekæmpe depressionen.

I en parlamentsdebat om Kashmir-spørgsmålet erklærer premierminister Malik Firez Khan Noon, at Pakistan måske snart bliver nødt til at tage sin stilling til vestmagterne op til revision.

11. – Den indonesiske regering meddeler, at hæren er gået til angreb mod oprørerne på Sumatra. – 21. meddeles, at regeringen har besluttet at frigive det hollandske rederi KPM's skibe, som siden dec. 1957 har ligget under beslag i indonesiske havne. Skibene må ikke gå i kystfart i Indonesien, men skal snarest muligt forlade de indonesiske farvande. – 22. Den russiske ambassadør overleverer 10 russiske lastskibe, som den indonesiske regering har købt i Rusland. – 26. Regeringstroppernes hovedkvarter meddeler, at de nu behersker hele Øst-Sumatra og to trediedele af det område, der tidligere beherskedes af oprørerne.

Ved parlamentsvalgene i Sudan, der tog deres begyndelse 27/2, opnår regeringspartierne Umma og det demokratiske folkeparti henholdsvis 63 og 27 af de 173 mandater i repræsentanternes hus, medens

det proægyptiske nationale unionsparti under ledelse af den tidligere førsteminister Ismail el Azhari besætter 45 pladser. – 20. – Det nye repræsentanternes hus genvælger Abdullah Khalil (Umma) som førsteminister. – 27. Abdullah Khalil danner ny regering, i hvilken Umma besætter de fleste poster, medens resten tilfalder det demokratiske folkeparti.

12. – Den cubanske regering under Nunez Portuondo afløses af en regering under ledelse af udenrigsminister Güell y Morales de los Rios, der fortsat tillige beklæder udenrigsministerposten. Samtidig suspenderes de forfatningsmæssige rettigheder for en 45 dages periode. – 17. Fidel Castro, der siden dec. 1956 har ført guerillakrig mod præsident Batistas styre, erklærer dette »total krig« fra 1/4.

13. – I Paris demonstrerer 7000 uniformerede politibetjente for lønforhøjelse.

Ved et suppleringsvalg i Kelvingrove (Glasgow) vinder arbejderpartiet kredsen fra de konservative. De to partiers kandidater opnår henholdsvis 48 og 41.6 % af de afgivne stemmer, medens to andre kandidater får tilsammen 10.4 % af stemmerne. I 1955, da kun de konservative og arbejderpartiet opstillede, fik de konservative 55.4 % og arbejderpartiet 44.6 % af stemmerne.

Den hidtidige indiske handels- og industriminister Mararji Desai udnævnes til finansminister (se 13/2).

15. – For at kunne bekæmpe strejker i de asturiske kulgruber sætter den spanske regering forfatningsmæssige rettigheder ud af kraft. – 26. meldes om strejker i San Sebastian distriktet og i Barcelona.

16. – Ved valget til den øverste sovjet er stemmeprocenten 99.97, og 99.57 % af stemmerne afgives på de officielle kandidatlister.

Ved kongresvalget i Colombia får de liberale under ledelse af Alberto Lleras Camargo 1.83 mill. stemmer og den konservative gruppe under Laureano Gomez 0.83 mill. stemmer. To mindre konservative grupper opnår henholdsvis 0.30 og 0.27 mill. stemmer. Ifølge overenskomst skal mandaterne fordeles med halvdelen til den liberale gruppe og halvdelen til de konservative grupper, og præsidentposten skal tilfalde de konservative.

17. – Den anden amerikanske jorddrabant (Beta 1958) bringes i bane efter at to tidligere forsøg er mislykkedes. Beta 1958, der vejer 1.46 kg, er forsynet med to radiosendere, hvoraf den ene drives af solbatterier. – 26. En ny amerikansk jorddrabant, Explorer III (vægt 14 kg), opsendes.

18. – Efter et besøg i Washington meddeler forsvarsminister Strauss, at forbundsregeringen overvejer et amerikansk tilbud om køb af ca. 20 førerløse Matador-bombemaskiner (rækkevidde ca. 1000 km) til de vesttyske styrker. Forsvarsministeriet meddeler, at det i U. S. A. har bestilt 300 Nike-luftværnsraketter. Atomladningerne til disse vil forblive under amerikansk kontrol i overensstemmelse med NATO's politik. – 25. En langvarig udenrigspolitisk debat i forbundsdagen i Bonn slutter med vedtagelsen af en resolution, der går ind for, at forbundshæren udstyres med de mest moderne våben, for at de forpligtelser, forbundsrepublikken har påtaget sig over for NATO, kan opfyldes. Vedtagelsen sker med 270 stemmer (regeringspartierne og 1 fri demokrat) mod 165 (socialdemokraterne plus 1 fri demokrat), medens 26 fri demokrater undlader at stemme. – 27. Forbundsdagens forsvarsudvalg godkender køb af 24 Matadorer og 6 flyttelige afskydningsramper i U. S. A. Det socialdemokratiske parti og fagforeningerne indleder en kampagne mod de tyske styrkers udrustning med kærnevåben og kræver folkeafstemning om spørgsmålet.

19. – Den fælles parlamentariske forsamling for fællesmarkedet, Euratom og kul- og stålfællesskabet træder sammen i Strasbourg. Fhv. konseilspræsident og udenrigsminister Robert Schuman, Frankrig, vælges til forsamlingens præsident.

20. – Ved valget til det nord-irske parlament får unionisterne 37 (1953: 38) mandater, nationalisterne 7 (7), det nordirske arbejderparti 4 (0), det republikanske arbejderparti 1 (1), det uafh. arbejderparti 1 (1), uafh. nationalister 1 (2), uafh. 1 (1). I 1953 valgtes desuden 2 nationalister, som ikke tog sæde i parlamentet. 27 kandidater (25 unionister og 2 nationalister) vælges uden modkandidat.

Det schweiziske forbundsråd vedtager med 95 stemmer mod 37 forslag om stemmeret for kvinder i forbundsanliggender. Forslaget går videre til ständerrådet og derefter til folkeafstemning.

22. – Den franske nationalforsamling vedtager et forslag om forfatningsreform. Forslaget går til senatet (republikkens råd).
23. – Ved valget til det jugoslaviske parlament (forbundsrådet) er stemmeprocenten 94, og 96.7 pct. af stemmerne afgives på de officielle kandidater.

Ved parlamentsvalget i Cambodja erobres samtlige 61 mandater af det socialistiske folkeparti under prins Norodom Sihanouk.

25. – Koloniminister Lennox-Boyd meddeler i underhuset, at forhandlingerne med premierminister Mintoff om Maltas indlemmelse i Storbritannien er strandet, først og fremmest på Mintoffs krav om større finansielle bidrag.

Det første parlamentsvalg i den vestindiske føderation (se 3/1) resulterer i, at det føderale arbejderparti under ledelse af Jamaicas premierminister Norman Manley opnår 23 mandater, medens det demokratiske arbejderparti under ledelse af den tidligere premierminister i Jamaica, sir Alexander Bustamente, besætter 21 pladser. Et mandat tilfalder det nationale parti på Barbados.

26. – I Finland danner 3 af de 4 soc. dem. rigsdagsmedlemmer (af Skog-fløjen), som i sept. 1957 blev ekskluderet af rigsdagsgruppen, fordi de lod sig udnævne til ministre i regeringen Sukselainen, en særlig gruppe (»den uafh. soc. dem. rigsdagsgruppe«). Herved bliver agrarerne rigsdagens største parti med 53 medlemmer mod socialdemokratiets 51.

27. – Den øverste sovjet genvælger marskal Voroshilov som sovjetunionens præsident, og på forslag af Voroshilov vælges Nikita Krushchev til ministerpræsident i st. f. Bulganin. Krushchev bevarer posten som det kommunistiske partis førstesekretær.

Ved et suppleringsvalg i Torringtonkredsen (Devon) vinder den liberale kandidat, en dattersøn af Lord Asquith (premierminister 1908–16), kredsen fra de konservative. De liberale opnår 38 %, de konservative 37.4 % og arbejderpartiet 24.6 % af de afgivne stemmer. I 1955, da de liberale ikke opstillede, havde de konservative 65 og arbejderpartiet 35 % af stemmerne.

31. – Den øverste sovjet godkender den nye regering, hvor Anastas Mikojan og Frol Kozlov er første viceministerpræsidenter og Alexej Kosygin, Alexander Zasjadko, Dmitri Ustinov og Josef Kuzmin viceministerpræsidenter. Bulganin bliver chef for statsbanken.

Efter en tale af udenrigsminister Gromyko godkender den øverste sovjet regeringens beslutning om at standse alle forsøg med kærnevåben. I en erklæring fra det amerikanske udenrigsministerium gøres der opmærksom på, at Sovjetunionen netop har gennemført en omfattende serie eksperimenter med kærnevåben. Den amerikanske atomenergikommission offentliggør beregninger, hvorefter Sovjetunionen mellem 23/9 1949 og 22/3 1958 har sprængt i alt 39 atom- og brintbombeladninger. U. S. A. har udført i alt 90 sprængninger, incl. bomberne mod Hiroshima og Nagasaki, og Storbritannien har siden okt. 1952 sprængt 12 atombomber og 4 brintbomber.

Den øverste sovjet godkender Krushchevs forslag om, at maskin- og traktorstationernes maskinpark successivt skal sælges til kollektivbrugene.

Ved valget i Canada vinder det progres-

sive konservative parti en overvældende sejr, og regeringen Diefenbaker opnår absolut flertal i underhuset. Partistillingen er: progressive konservative 209 (juni 1957: 111), liberale 48 (104), Cooperative Commonwealth Federation (arbejderparti) 8 (25), Social Credit 0 (19), uafhængige 0 (6).

I Luxembourg afløses Joseph Bech som ministerpræsident af Pierre Frieden (begge kr.-soc.), men fortsætter som udenrigsminister.

DANMARK

Januar 1958

1. – I sin nytårstale i radioen erklærer stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at regeringens fremhævelse af forhandlingens og afspændingens nødvendighed ikke giver grundlag for at tale om neutralitet. I talens indenrigspolitiske afsnit understreges betydningen af, at både det offentlige, erhvervslivet og private viser forsigtighed i alle dispositioner, der kan svække evnen til at udbygge produktionen og afsætningsmulighederne på verdensmarkedet.

5. – Færøernes samlede eksportindtægter udgjorde i 1957 ca. 83 mill. kr. eller 10 mill. kr. mindre end i 1956. Levomkostningerne er i løbet af 1957 steget med 14 points til 340.

9. – Danske og norske militære chefer drøfter i København med ledende officerer fra NATO's nordkommando spørgsmålet om nedskæring af forsvarsudgifterne i forbindelse med en omlægning af det danske forsvar.

10. – Den sovjetrussiske ambassadør afleverer til stats- og udenrigsminister H. C. Hansen en note fra ministerpræsident Bulganin og som bilag hertil et aktstykke med sovjetregeringens forslag vedrørende internationale afspændingsproblemer.

Overenskomsten for jernindustrien (se 13/12 57) vedtages med stort flertal af såvel arbejdere som arbejdsgivere. I nogle af de i alt 22 fagforbund, der deltager i urafstemningen, således Dansk Arbejdsmands Forbund og Kvindeligt Arbejderforbund, går et betydeligt mindretal dog imod overenskomsten.

En betænkning fra kommissionen vedr. boligtilsynsloven (saneringskommissionen) foreslår sanering af ca. 50.000 lejligheder over en periode af 15–20 år. Betænkningen fastslår, at der siden krigen er opført så mange boliger, at der ved hensigtsmæssig udnyttelse og fordeling af boligbestanden er mulighed for at dække behovet lige så godt som før krigen.

Direktør Gunnar Andreasen, Cheminova, oplyser, at han har accepteret ministeriet for off. arbejders betingelser for koncession på saltudvinding på Rønland ved Harboøre. Efter koncessionsforslaget får Cheminova adgang til at udvinde 50.000 t salt årligt til eget brug. Koncessionen skal gælde for 10 år med adgang til forlængelse indtil 25 år.

11. – I brevet til stats- og udenrigsminister H. C. Hansen noterer Bulganin med tilfredshed den danske regerings positive holdning til tanken om et møde af ledende statsmænd og Danmarks og Norges afvisning af kærnevåben, der skaber forudsætninger for at gøre hele Nordeuropa til en »atomfri« zone. Danmarks beslutning om at modtage visse arter af amerikanske raketvåben viser dog, at der endnu langt fra gøres alt for at fremme Nordeuropas forvandling til en virkelig fredszone.

Formanden for den konservative folketingsgruppe, Aksel Møller, udtaler på et møde i Kolding, at statsministeren ved, at han har et stort flertal i folketinget for en loyal opfyldelse af NATO-politikken, og spørger, om de radikale vil lade ham bruge dette flertal uden at true regeringen med fald. Aksel Møller foreslår en kommission til granskning af afdøde udenrigsminister P. Munchs dagbogsoptegnelser fra krigsudbruddet i 1939 frem til 8. juli 1940.

12. – I København afsluttes et nordisk ministermøde, hvor man har drøftet en række af de spørgsmål, der er opført på dagsordenen for det forestående møde i OEEC.s ministerkomité vedr. frihandelsområdet, herunder i første række de reg-

ler, der bør gælde for samhandelen med landbrugsvarer og fisk.

13. – Et privat udvalg, nedsat 16/9 1957, foreslår i en henvendelse til regeringen og partierne, at islandske håndskrifter i offentlige danske samlinger som gave udleveres til Island, og at fundatsen for den arnamagnæanske samling ændres, således at det bliver muligt at flytte håndskrifterne til Island.

15. – Alfred Jensen (k.) fremsætter forslag om, at brændselshjælpen til arbejdsløse ydes i form af et tillæg til dagpengehjælpen på 2 kr. pr. dag i perioden 1. okt. –31. marts.

16. – Statsminister H. C. Hansen fremsætter forslag om forhøjelse af den årlige bevilling til det teknisk-videnskabelige forskningsråd fra 400.000 kr. til 600.0000 kr. i indeværende og næste finansår og derefter indtil 1 mill. kr.

Ved 2. behandling af forslaget om ændringer i lov om mægling i arbejdsstridigheder foreslår v. og k. f., at retten til at dekretere yderligere udsættelse af en konflikt (se 6/12 57) skal udøves af statsministeren, og at udsættelsen skal gælde for 4 uger. Desuden stiller de to partier forslag om en voldgiftsordning specielt for dagspressen. Disse ændringer såvel som en række kommunistiske ændringsforslag forkastes efter en debat, hvorunder den radikale ordfører erklærer, at hans partis principielle stilling til voldgift er uændret, men at lovgivningsmagten bør indskrænke sig til at skabe de bedst mulige betingelser for, at de nye forhandlingsregler kan stå deres prøve.

17. – Forslaget om ændringer i lov om mægling i arbejdsstridigheder vedtages ved 3. behandling med 87 stemmer mod 5 (k.); 60 medlemmer (v. og k. f.) undlader at stemme.

21. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen giver i folketinget en redegørelse for den senere tids udvikling på det udenrigspolitiske område. Han begrunder regeringens afvisning af at modtage kærnevåben og mellemdistanceraketter med Danmarks geografiske beliggenhed og mener, at dette standpunkt kan bidrage til at skabe en gunstig atmosfære for forhandlinger om international afspænding. Han er villig til at deltage i et møde herom mellem regeringschefer fra øst og vest, men ønsker en omhyggelig forberedelse gennem de sædvanlige diplomatiske kanaler eller et udenrigsministermøde. Om Rapackiplanen udtaler han, at det er farligt at skabe en falsk tryghedsfølelse, og at det bør overlades til stormagterne og de direkte berørte lande at tage stilling til den; dette gælder også tanken om en ikke-angrebspagt. I forbindelse med en omtale af Danmarks samarbejde med Vesttyskland på det forsvarspolitiske område afviser han den russiske kritik mod NATO-samarbejdet i Østersøen, der ikke kan betegnes som en trusel mod andre lande.

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om ophævelse af den fælleskommunale udligningsfond. Forslag om udlån til statshusmandsbrug vedtages ligeledes enstemmigt, idet dog de konservative undlader at stemme.

22. – Statsminister H. C. Hansen fremsætter forslag om årpenge for tronfølgeren, prinsesse Margrethe, der 16/4 fylder 18 år og dermed bliver myndig og tager sæde i statsrådet. Beløbet foreslås sat til 75.000 kr. (fra det 21. år 100.000 kr.) plus reguleringstillæg, p. t. 31.000 kr.

Arbejds- og socialminister Bundvad fremsætter forslag om forlængelse af huslejeloven for et år til 31/3 1959, da også byggestøtteloven udløber, således at de to love kan tages op til revision samtidigt. Endvidere fremsættes forslag om lempelser i lovgivningen om renten af udlån mod pant i fast ejendom. Herved undtages al organiseret kredit, ikke blot som hidtil kredit- og hypotekforeninger, fra forbudet mod at yde lån til kurser under 98.

Ved 1. behandling af forslaget om forlængelse af loven om præmiering af opsparing udtaler Niels Andersen, at rf. ikke

kan medvirke til forslagets gennemførelse. På foranledning af Poul Møller (k. f.) erklærer fiskeriminister Oluf Pedersen, at retsforbundets ministre ikke har modsat sig forslagets fremsættelse som regeringsforslag.

Overenskomstforhandlinger for ca. 50.000 arbejdere inden for landbrug, mejerier, gartnerier, skovbrug m. m. påbegyndes.

23. – Den udenrigspolitiske debat i folketinget viser, at der – bortset fra kommunisterne – er almindelig tilslutning til hovedlinien i stats- og udenrigsministerens redegørelse af 21/1.

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag til lov om udførsel af kød m. m., der bl. a. tilsigter at tilvejebringe klarhed over rækkevidden af ministerens beføjelser i henhold til loven af 1908. Landbrugsministeren fremsætter endvidere forslag til lov om slagtning, forhandling, ind- og udførsel af fjerkræ med bestemmelser om autorisation af fjerkræslagterier o. s. v.

Handelsminister Philip fremsætter forslag til lov om forsikringsvirksomhed (omfattende både livs- og skadesforsikringsvirksomhed) og forslag om ændring i lov om tilsyn med pensionskasser. For livsforsikringsselskaber (og pensionskasser) bliver der adgang til at anbringe forsikringsfondens midler også i hypotekforeningsobligationer, udvidet adgang til at anbringe dem i fast ejendom, og for indtil 15 % af midlerne kan ledelsen på eget ansvar bestemme anbringelsesmåden. For så vidt de anbringes i aktier gælder dog den begrænsning, at livsforsikringsselskabet højst må eje 15 % af et enkelt selskabs aktiekapital.

I folketingets undergrundsudvalg rejser v. og k. f. indvendinger mod, at kontrakten med Cheminova (se 10/1) begrænser den saltmængde, der årligt må udvindes, til 50.000 t, og ikke giver adgang til at sælge saltet.

24. – Socialminister Bomholt fremsætter forslag om ændring af arbejdsløshedsforsikringsloven. Forslaget bygger på en skitse, der i arbejdsløshedsforsikringskommissionen har fået tilslutning fra arbejdsløshedskassernes, De samvirkende Fagforbunds, socialdemokratiets og (med forbehold) det radikale venstres repræsentanter. Det foreslås, at det offentliges tilskud (hvoraf kommunerne betaler 15 %) skal ydes i form af 1) delvis refusion af udgiften til dagpenge, således at refusionsprocenten varierer omvendt med ledigheden inden for kassen, 2) refusion af kassernes sociale ydelser (forsørgertillæg, børnetillæg, brændselshjælp og huslejehjælp) med mindst 75 %, 3) et tilskud pr. medlem, afhængigt af ledigheden inden for kassen. Fortsættelseskasserne og arbejdsløshedsfonden ophæves, og arbejdsgivernes bidrag går direkte i statskassen. Nyordningen får virkning første gang for regnskabsåret 1958–59, og for at hjælpe Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse lempes reglerne for tilskud til vanskeligt stillede kasser for 1956–57 og 1957–58. Herved får 8 kasser for 1956–57 et tilskud på i alt 37 mill. kr. En anden midlertidig bestemmelse hjemler kasserne ret til at yde medlemmer, der i tiden 1/10 57–31/3 58 har været ledige i mindst 90 dage, en ekstraordinær hjælp på 100 kr. for forsørgere og 65 kr. for ikke-forsørgere, og staten stiller 5 mill. kr. til rådighed til fordeling mellem vanskeligt stillede kasser, der ellers ikke ville have råd til at yde denne hjælp.

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om ændringer i lov om udlændinges adgang til landet. Forslaget er foranlediget af overenskomsten af 12/7 1957 om ophævelse af paskontrollen ved de fællesnordiske grænser, der forudsætter en ændring af de gældende afvisnings- og udvisningsregler m. m. Justisministeren fremsætter endvidere forslag om en nyordning af det færøske politi- og arrestvæsen.

Fiskeriminister Oluf Pedersen fremsætter forslag om, at statens udlån til bygning af færøske fiskerfartøjer forhøjes med 5 til 7 mill. kr.

25. – Overenskomsten for beklædningsindustrien (se 21/12 57) godkendes af begge parter med overvældende flertal.

27. – Textilfabrikantforeningen og Dansk Textilarbejder Forbund enes om en 3-årig overenskomst efter jernindustriens mønster (se 13/12 57).

29. – På et møde i København mellem Danmarks, Norges og Sveriges forsvarsministre drøftes spørgsmål af fælles interesse i forbindelse med landenes deltagelse i FN.s beredskabsstyrke i det mellemste Østen. Man er positivt indstillet til spørgsmålet om forlængelse af de respektive kontingenter for endnu en periode efter 1. april.

Finansminister Kampmann oplyser i folketingets spørgetime, at der ikke er afgørende vanskeligheder ved at få leveret det nødvendige kvantum beriget uran til Risø.

Under 1. behandling af forslaget om ændring af arbejdsløshedsforsikringsloven slår Lorentzen (v.) og Poul Sørensen (k. f.) til lyd for en udligning mellem arbejdsløshedskasserne og får principiel tilslutning af Aage Fogh (r. v.), der dog mener, at det vil være uklogt at fremtvinge en sådan udvikling. I. M. Pedersen (rf.) erklærer sig derimod for modstander af en udligning.

Under 1. behandling af forslaget om udskydelse af revisionen af lejeloven foreslår Alfred Jensen (k.) en dagsorden, der opfordrer boligministeren til at skrinlægge planerne om en alm. forhøjelse af lejen i den ældre boligmasse. Forslaget forkastes med alle stemmer mod kommunisternes.

30. – Viola Nørløv (s.), Vagn Bro (v.) Hanne Budtz (k. f.) og Gudrun Bjørner (rf.) fremsætter forslag til folketingsbeslutning om forbud mod særlig kraftigt fyrværkeri.

Folketinget nægter et kommunistisk forslag om ratifikation af en konvention om nedsættelse af arbejdstiden til 40 timer ugentlig overgang til 2. behandling med 131 stemmer mod 6.

31. – De nordiske landes industriorganisationer (for Danmarks vedkommende Industrirådet) tilstiller regeringen en fællesudtalelse om industriens syn på et europæisk frihandelsområde.

Detailpristallet for januar viser en stigning på 3 points til 438 (juli 1914 = 100) i forhold til oktober 1957. Det lønregulerende særpristal stiger ligeledes 3 points (til 432), hvilket imidlertid ikke får indflydelse på arbejder- og tjenestemandslønningerne.

Februar 1958

1. – En dansk-polsk handelsaftale for 1958 indeholder kontingenter, der åbner mulighed for leverancer på 120–130 mill. kr. hver vej.

De kommunale organisationer udtaler i en skrivelse til indenrigsministeriet deres betænkelighed ved indførelse af ombudsmandskontrol med kommunerne, også selv om den ikke skal omfatte kommunalbestyrelsernes virksomhed som besluttende organer.

4. – Folketinget vedtager enstemmigt forslagene om årpenge til tronfølgeren og om ændring af lov om oprettelse af et teknisk-videnskabeligt forskningsråd. Ved afstemningen om det førstnævnte forslag undlader kommunisterne at stemme.

5. – Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag om forhøjelse af den årlige bevilling til »Statens almindelige Videnskabsfond« fra 2 til 2.5 mill. kr. og socialminister Bomholt forslag om et særligt rådighedsbeløb for kommuner, der opretter hjemmehjælpsordninger for invalide- og folkepensionister.

Som svar på et spørgsmål (af Henry Christensen (v.)) benægter finansminister Kampmann, at der på Risø atomforsøgsstation er betalt en merpris på ca. 200.000 kr. for at fremskynde bygningen af et reaktorhus 18 dage.

6. – Minister for udenrigsøkonomi Krag og økonomiminister Bertel Dahlgaard giver i folketinget en redegørelse for forhandlingerne om de nordiske og europæiske markedsplaner. Krag udtaler, at Danmark for øjeblikket må samle sine kræfter om at finde en tilfredsstillende løsning på forhandlingerne om frihandelsområdet. Lykkes dette ikke, er der opstået en ny situation, som regeringen vil overveje med de politiske partier og erhvervslivet.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om optagelse af et statspræmieobligationslån på 100 mill. kr. til afløsning af præmieobligationslånet af 1948, der forfalder til tilbagebetaling 20/6.

7. – Handelsminister Philip fremsætter forslag til lov om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter. Forslaget, der motiveres med den nye lærlingelovs krav og de »store årganges« undervisningsbehov, medfører en betydelig forøgelse af statens tilskud.

Ragnhild Andersen (k.) fremsætter forslag om ændringer i folkeforsikrings- og forsorgsloven (udvidelse af dagpengehjælpen før og efter en fødsel til at omfatte alle kvinder med indtægt under sygekassegrænsen, uanset om de omfattes af arbejderbeskyttelsesloven eller ej o. s. v.).

Finansudvalget drøfter med justitsministeren spørgsmålet om oprejsning i form af en symbolsk erstatning til repræsentant Elith Jensen, der gentagne gange er dømt for injurier, men hvor det senere har vist sig, at han havde ret.

10. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansens svar på ministerpræsident Bulganins breve af 12/12 57 og 10/1 58 offentliggøres. Svaret indeholder de samme synspunkter som den udenrigspolitiske redegørelse i folketinget 21/1. I forbindelse med Bulganins forslag om en »atomfri« zone i »hele Nordeuropa« hedder det i svaret, at den danske regering går ud fra, at »Nordeuropa« også omfatter de områder af Sovjetunionen, der ud fra et geografisk synspunkt naturligt hører med hertil.

Det østtyske kammer for udenrigshandel og erhvervenes hovedorganisationer afslutter overenskomst om samhandel mellem Danmark og Østtyskland for tiden 1/2–31/12 1958. Overenskomsten indeholder varekontingenter til et beløb af ca. 96 mill. kr. hver vej.

11. – Folketinget debatterer ministrene Krags og Dahlgaards redegørelser for forhandlingerne om markedsplanerne. Venstres ordfører, Per Federspiel, udtaler, at der er tre muligheder: tilslutning til »de 6«, tilslutning til et frihandelsområde eller en associationsaftale mellem Danmark og »de 6«. Han er betænkelig ved, at regeringen synes at koncentrere sig om frihandelsområdet, og finder det bydende nødvendigt allerede nu at trække linierne op for en alternativ politik. De konservatives ordfører, Ole Bjørn Kraft, ser ligeledes tre muligheder: 1) et frihandelsområde, der ligner fællesmarkedet og i hovedsagen tilfredsstiller de danske ønsker, 2) et frihandelsområde, der har »de 6's« billigelse, men ikke er tilfredsstillende for Danmark, 3) aftaler mellem de enkelte lande og »de 6«, hvilket vil være meget ugunstigt for Danmark – og spørger, om regeringen har tillid til, at der i en sådan situation vil blive åbnet en dør til fællesmarkedet for vort land. Af regeringspartiernes ordførere ser Per Hækkerup (s.) og Aage Fogh (r. v.) helst et frihandelsområde med et samlet Norden som deltager, medens Helge Madsen (rf.) udkaster tanken om en fjerde løsning: fuld frihandel og 100 pct.s liberalisering. For kommunisterne plæderer Aksel Larsen for nordisk samarbejde og udvidet handel med den østlige verden. Efter at en række medlemmer uden for ordførernes kreds har haft ordet, svarer minister Krag, at regeringen udfolder aktivitet på alle fronter – også i forhold til »de 6«, og at der efter hans mening stadig vil være mulighed for optagelse i fællesmarkedet, hvis forhandlingerne om et frihandelsområde glipper.

12. – Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag om at forhøje den årlige bevilling til ungdommens uddannelsesfond fra 6 til 12 mill. kr., hvoraf 7 mill. kr. skal anvendes til stipendier og 5 mill. kr. til lån. Efter forslaget skal der fremtidig også kunne ydes lån og stipendier af fonden til elever på seminarier og husholdningsskoler, og 500.000 kr. af stipendiemidlerne stilles til rådighed for gymnasieelever til dækning af befordrings- og opholdsudgifter.

13. – Forslaget om forlængelse af lejeloven til 31. marts 1959 vedtages enstemmigt med 83 stemmer, idet dog 43 (v. og k. f.) undlader at stemme.

14. – Forslaget om nedsættelse af en række toldafgifter (anslået provenutab ca. 7 mill. kr.) vedtages enstemmigt. Forslaget til en ny dykkerlov vedtages ligeledes enstemmigt, men v. og k. f. undlader at stemme, idet de ikke har kunnet få tilslutning til, at personer, der driver dykkervirksomhed for egen regning, ikke skal have dykkerbevis.

18. – Søren Andersen (v.) fremsætter for v. og k. f. forslag om en række ændringer i lov om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse.

Forslag til folketingsbeslutning om forbud mod særlig kraftigt fyrværkeri vedtages med 103 stemmer mod 10 (r. v. og k.).

Ved 2. behandling af forslag om refusion for rutebiler forkastes et af v. og k. f. stillet ændringsforslag, hvorefter der i st. f. en refusion af 36 kr. pr. passagerplads sker en nedsættelse af vægtafgiften.

19. – På venstres og de konservatives vegne fremsætter Weikop (k. f.) forslag om ophævelse af trustkommissionen.

20. – Indenrigsminister Søren Olesen fremsætter forslag om ændring i lov om sygehusvæsenet og forslag om ændring af lov om kommunale ejendomsskatter. Det første tilsigter en ajourføring af statstilskuddet, således at dette som hidtil vil udgøre ca. 60 % af kommunernes tilskudsberettigede udgifter. Statstilskuddet stiger herved for 1958–59 med ca. 12 mill. kr. (halvdelen heraf til amtskommunerne) til ca. 185 mill. kr. Forslaget om de kommunale ejendomsskatter angår alene amtskommunerne. Til nedsættelse af grundskylden for landbrugsejendomme foreslås et statstilskud på 1.2 mill. kr. for hver promille, landbrugets forrentningsprocent i det foregående kalenderår har ligget under 4.5, dog højst 54 mill. kr. (ved en forrentningsprocent af 0). Da landbrugets forrentningsprocent for 1957 er beregnet til 2.13, vil der efter forslaget for 1958–59 blive udbetalt et tilskud på ialt 27.6 mill. kr. Forslaget bestemmer desuden, at amtskommunerne for 1958 ikke må udskrive ejendomsskyld med højere promille end for 1957, og at indtægtstabet herved, anslået til 4–5 mill. kr., skal udlignes ved tilskud af statskassen. Incl. den foreslåede forhøjelse af refusionen fra motorafgifterne vil amtskommunerne ved disse foranstaltninger for 1958–59 opnå i alt ca. 41.5 mill. kr. mere i tilskud end for 1957–58, ca. 63 pct. af deres samlede indtægter mod ca. 53 pct.

21. – Folketinget vedtager regeringsforslaget om ændring af arbejdsløshedsforsikringsloven med 88 stemmer mod 51 (v. og k. f.) og forslaget om refusion for rutebiler, der vedtages enstemmigt, idet dog v. og k. f. undlader at stemme.

Finansudvalget godkender, at den bundne opsparing i henh. til lov af 25/11 1950 tilbagebetales fra 10/3 (selskaber) og 17/11 (privatpersoner). Det drejer sig (incl. renter) om henholdsvis 41.4 og 63 mill. kr.

Vestre landsret stadfæster underrettens dom over cand. mag & jur. Jon Galster, dog således, at straffen forhøjes fra 4 til 8 måneders fængsel.

28. – Landbrugsrådet, landboforeningerne og mejeriernes og slagteriernes organisationer bekræfter, at de nu som før står på det standpunkt, at Danmark bør tilslutte sig det europæiske fællesmarked.

Marts 1958

4. – Ved de kommunale valg (for landkommunernes vedk. amtsrådsvalgene) er den gnstl. stemmeprocent 76.2 mod 71.8 i 1954.

	Hovedstaden				Provinsbyerne				Amterne			
	% af stemmer		Antal mandater		% af stemmer		Antal mandater		% af stemmer		Antal mandater	
	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958
Socialdemokratiet	49.4	44.4	43	38	50.8	48.1	601	572	32.2	31.1	97	96
Radikale venstre	4.9	5.9	2	3	4.7	4.3	50	43	10.4	9.2	31	26
Konservative folkeparti ..	31.9	33.7	37	40	19.5	20.5	213	216	15.6	17.3	36	39
Venstre	2.7	5.1	2	4	11.3	14.1	142	179	37.0	37.2	127	135
Kommunistiske parti	9.0	7.5	6	5	4.2	3.7	15	15	0.8	0.8	–	–
Retsforbundet	1.8	2.1	1	1	1.8	2.0	4	7	2.6	2.7	2	1
De uafhængige	0.3	0.6	–	–	0.5	0.3	1	–	–	0.4	–	–
Slesvigske parti	–	–	–	–	0.9	0.8	19	17	0.4	0.4	3	3
Danmarks socialistiske parti	–	0.7	–	–	–	0.5	–	2	–	–	–	–
Borger- og fælleslister	–	–	–	–	3.2	4.8	80	102	–	–	–	–
Lokale og kommunale lister	–	–	–	–	0.4	0.3	15	16	–	–	–	–
Erhvervslister	–	–	–	–	0.1	0.3	4	6	1.0	0.9	3	3
Andre og unavngivne lister	–	–	–	–	2.6	0.3	27	9	–	–	–	–
Tilsammen ..	100.0	100.0	91	91	100.0	100.0	1171	1184	100.0	100.0	299	303

5. – Statsminister H. C. Hansen tilkalder hovedorganisationernes forhandlingsudvalg og retter en indtrængende henstillig til dem om at nå til enighed.

6. – Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag om øget statsstøtte til de kulturhistoriske lokalmuseer.

Socialminister Bomholt fremsætter forslag om, at der i finansåret 1958–59 udbetales en særlig ydelse på 190 (i 1957–58 180) kr. til enlige mødre. Statskassens udgifter anslås til 6.5–7 mill. kr.

7. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen meddeler den jugoslaviske regering, at han som følge af overenskomstsituationen på arbejdsmarkedet ser sig nødsaget til at udsætte sit besøg i Jugoslavien.

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om indførelse af en fakultetsordning ved den kgl. veterinær- og landbohøjskole og forslag til lov om brunkullejer, hvorved brunkulproducenterne for fremtiden får pligt til at tilplante afgravede arealer.

9. – De samvirkende Fagforbunds repræsentantskab vedtager enstemmigt at udtale, at det hverken er muligt at tiltræde eller afvise forligsmandens udkast til mæglingsforslag, hvorfor man opfordrer til nye forhandlinger. Forhandlingerne genoptages derefter under forligsmandens ledelse.

11. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til udskrivningslov for 1958–59, forslag om lempelse af beskatningen af merindtægt (»30 pct.-fradraget«) for 1959–60 og forslag om børnetilskud for 1958–59. Den vigtigste af de foreslåede ændringer går ud på at anvende 35 mill. kr. til skattelettelser for ikke-forsørgere med skalaindkomster på indtil 9.000 kr. (se også 5/11 57). Endvidere fremsætter finansministeren forslag om ændring af lov om beskatning af frugtplantager.

Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om udskydelse af revisionen af ombudsmandsloven til folketingsåret 1958–59, forslag om ændring i færdselsloven, hvorved kommunalbestyrelserne på ny får adgang til at fastsætte takster ikke

alene for droscher, men for andre til erhvervsmæssig personbefordring godkendte biler, samt forslag om forbud mod visse fyrværkeriartikler (se 18/2).

Handelsminister Philip fremsætter forslag om ændring i lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse. Ved forslaget søges tilvejebragt beskyttelse mod uhjemlet brug af navne og kendetegn, som anvendes af FN.s organer og andre mellemstatlige organisationer. Endvidere indeholder forslaget forbud mod bortlodning i reklameøjemed, herfra dog undtaget bortlodninger i forbindelse med præmiekonkurrencer i dag- og ugeblade og tidsskrifter.

12. – På nationalbankens repræsentantskabsmøde udtaler nationalbankdirektør Svend Nielsen, at valutabeholdningen er for lille og delvis lånt, investeringerne for små og delvis uproduktive og arbejdsløsheden for stor inden for betydelige faglige og stedlige områder. Skal der ske fremgang på disse felter, må befolkningen vise tilbageholdenhed med krav om stigende indtægter og øjeblikkelig forbrugsudvidelse, det offentlige må vise tilbageholdenhed med at påtage sig nye udgiftkrævende opgaver, og erhvervslivet må vise moderation med avancer og priser.

Justitsministeren afslår cand. mag. & jur. Jon Galsters ansøgning om tilladelse til at appellere Vestre landsrets dom af 21/2.

13. – Fuglsang (k) fremsætter forslag til folketingsbeslutning om ophævelse af lov om retsforholdet mellem husbond og medhjælper.

Ved folketingets 1. behandling af venstres og konservatives forslag om ændring i loven om iværksættelse af off. arbejder og beskæftigelse af arbejdsløse gør arbejdsminister Bundvad rede for regeringens beskæftigelsesplaner. Forslaget, der tager sigte på at billiggøre beskæftigelsesarbejder, modtages i øvrigt med velvilje.

Forligsmanden får parternes tilslutning til et nyt udkast til mæglingsforslag, dog først efter at statsminister H. C. Hansen på ny har måttet gribe ind.

14. – Den danske regering følger New Zealands eksempel og anmoder den britiske regering om at lægge antidumping – eller udligningstold på importen af smør fra Argentina, Finland, Irland og Sverige.

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om optagelse af et statspræmieobligationslån.

Det meddeles, at der vil blive oprettet et særligt finansieringsinstitut, hvis udlån skal supplere den normale bankkredit og navnlig anvendes til udbygning af industrien. Instituttet tænkes organiseret som et aktieselskab med en (privat) grundkapital på 50 mill. kr. og en udlånskapacitet på foreløbig 100–150 mill. kr. Initiativet er taget af Danske Bankers Fællesrepræsentation, der har fået tilslutning fra nationalbanken, Industrirådet, Assurandør-Societetet og Danmarks Sparekasseforening.

15. – Forligsmanden offentliggør 6 mæglingsforslag, ét for hver af hovedgrupperne (se Ø. og P. 1957, p. 232) med undtagelse af jernindustrien, der har sluttet forlig, og handels- og kontorfunktionærerne. Om indholdet af forslagene se p. 92.

18. – Økonomiminister Bertel Dahlgaard forelægger den økonomiske årsoversigt for folketinget.

Erhvervenes hovedorganisationer henstiller til folketinget at standse opkrævningen af stabiliseringslånet fra udgangen af skatteåret 1957–58.

19. – På det nordiske udenrigsministermøde i Stockholm er der m. h. t. nedrustningsspørgsmålet enighed om at støtte alle realistiske forsøg på at opnå konkrete resultater, og der peges i det udsendte kommunique på de muligheder, der i øjeblikket er for standsning i en begrænset tid eller indtil videre af kærnevåbenforsøg. Samtidig med en overenskomst herom burde man indlede forhandlinger om ophør af produktionen af kærnemateriale til militært brug og om en nedskæring af de konventionelle styrker, og man anbefaler en etapevis behandling af spørgsmålet om regionale nedrustningsforanstaltninger i

Europa. Man enes om at lade overenskomsten om nordisk pasunion træde i kraft 1/5, og man udtaler sin bekymring over det omfang, registreringen af skibe under andet flag end hjemlandets har taget til skade bl. a. for den nordiske søfarts konkurrencevilkår.

Socialminister Bomholt fremsætter forslag om ændringer i forsorgsloven vedr. børneforsorgens administration. Forslaget bygger ligesom det 10/12 57 fremsatte lovforslag på en betænkning fra børneforsorgens administrationsudvalg, og af praktiske grunde er lovforslaget af 10/12 indarbejdet i det, der nu fremsættes.

Socialministeren fremsætter endvidere forslag om eftergivelse af kommunehjælp og om ekstraordinær adgang til folkepension i anledning af, at tronfølgeren, prinsesse Margrethe, 16/4 bliver myndig og tager sæde i statsrådet.

20. – Formanden for det konservative partis folketingsgruppe, fhv. indenrigs- og boligminister, borgmester Aksel Møller, afgår ved døden, 52 år gammel.

Under 1. behandling af forslaget om ændring i lov om uretmæssig konkurrence får det foreslåede forbud mod bortlodninger i reklameøjemed en overvejende kølig modtagelse, og alle ordførerne går imod, at pressen i givet fald skal undtages fra forbudet.

21. – Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om en særlig ydelse til enlige mødre.

Folketingsmand Knud Tholstrup (rf.) meddeler, at han nedlægger sit mandat, da hans private virksomhed ikke levner ham tid til at passe folketingsarbejdet.

Østre landsret omstøder byrettens frifindelsesdom (se 17/12 1957) og idømmer chefredaktør Leif B. Hendil, Ekstrabladet, en bøde på 6.000 kr. og en erstatning til politichef E. Brix på 10.000 kr.

24. – Den vesttyske forbunds-trafikminister Seebohm og trafikminister Lindberg underskriver i København en protokol om gennemførelsen af »fugleflugtslinien« Rødby Havn – Puttgarden på Femern. Udgifterne på dansk side anslås til 70 mill. kr. til jernbane- og havneanlæg plus 25 mill. kr. (af vejfonden) til færdiggørelse af motorvejen over Lolland, på tysk side til i alt ca. 123 mill. D-mark. Til forrentning og afskrivning af anlægsudgifterne vil der i 20 år blive opkrævet et særgebyr, således at taksterne på den nye rute bliver de samme som på den længere rute Gedser-Grossenbrode.

25. – Ved 2. behandling af forslag til lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde forkastes et ændringsforslag fra v. og k. f. om afvikling af loven. Ved 2. behandling af forslaget om ændring af lov om kommunale ejendomsskatter (se 20/2) stiller de samme to partier forslag om, at statstilskuddet til amtskommunerne forhøjes til 2 mill. kr. årligt for hver promille, landbrugets forrentningsprocent ligger under 5, og at den derved muliggjorte nedsættelse af grundskylden skal komme alle ejendomme, ikke blot landbrugsejendomme, til gode; men forslaget forkastes.

26. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til tillægsbevillingslov for 1957–58; overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet er i forhold til finansloven forøget fra 420 til 587 mill. kr. Udbetalinger af statsudlån ventes at blive ca. 40 mill. kr. mindre end forudsat på finansloven, og der regnes med en stigning i den indenlandske statsgæld på 166 mill. kr. mod 281 mill. kr. ifl. finansloven.

Trafikminister Lindberg fremsætter forslag om etablering af jernbane- og automobilfærgeforbindelsen over Femern Bælt, udgående fra Rødby Havn, med tilhørende jernbane- og motorvejsforbindelse (se 24/3).

Socialminister Bomholt fremsætter forslag til folketingsbeslutning vedr. konvention om arbejdstilsyn inden for industri og handel.

Ragnhild Andersen (k.) fremsætter forslag om en særlig ydelse på 45 kr. til folke- og invalidepensionister, kronisk syge og enlige mødre. Forslaget motiveres med det store brændselsforbrug i den lange og hårde vinter.

Folketinget vedtager enstemmigt forslag

om velfærdsforanstaltninger for søfarende og foretager derefter 2. behandling af forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1958–59. I udvalget er der opnået enighed om at forhøje grænsen for skattelettelserne for ikke-forsørgere fra 9.000 til 12.000 kr. (skalaindkomst). Provenutabet herved anslås til 3–4 mill. kr. Det er dog meningen, at skattelettelsen ikke skal komme ikke-forsørgere under 25 år til gode, med mindre de foretager en vis opsparing, og finansministeren vil fremsætte forslag herom. Et kommunistisk ændringsforslag om nedslag i den ansatte indkomst for skattepligtige indkomster under 19.000 kr. forkastes med de øvrige partiers stemmer.

27. – Finansministeriet meddeler, at Danmark har tilbagebetalt 10 mill. $ (ca. 70 mill. kr.) af de 34 mill. $, som i juni 1957 blev trukket på Den internationale Valutafond.

På venstres og de konservatives vegne fremsætter Axel Kristensen (v.) forslag om bortfald af ydelser til stabiliseringslån for skatteåret 1958–59.

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om ændring i lov om sygehusvæsenet. Det kommunistiske forslag til folketingsbeslutning om ophævelse af lov om retsforholdet mellem husbond og medhjælpere henvises til udvalg.

Det konservative folkepartis folketingsgruppe vælger den hidtidige næstformand, fhv. socialminister Poul Sørensen, som formand efter afdøde Aksel Møller, til næstformand vælges dommer Knud Thestrup og til politisk ordfører chefredaktør Poul Møller.

Forligsmanden meddeler, at mæglingsforslaget af 15/3 er vedtaget af begge parter.

28. – Trafikminister Lindberg fremsætter forslag om et trafikråd, som skal samordne og udbygge den kollektive persontransport i Storkøbenhavn. Trafikrådet skal bestå af et bevillingsråd på 37 medlemmer og en direktion. Den daglige drift af de trafikmidler, der nu drives af Københavns Sporveje, NESA og Amagerbanen, samt evt. statsbanernes rutebiler inden for området, henlægges til et trafikdirektorat under direktionen, medens S-banerne fortsat skal drives af DSB, men for trafikrådets regning og efter dettes direktiver. Alle investeringer i faste anlæg og materiel finansieres over en investeringspulje, som tilvejebringes ved bidrag dels fra staten og de deltagende kommuner, dels fra driften. Medens samfærdselskommissionen, hvis betænkning danner grundlaget for lovforslaget, foreslog, at det offentliges tilskud skulle fordeles med 75 % på staten og 25 % på kommunerne, fastsætter lovforslaget forholdet til 60:40.

I folketingets udvalg for forretningsordenen tiltræder flertallet (s., r. v. og rf.), at de ministre, der trådte ud af regeringen efter valget i maj 1957, skal have ventepenge i 2 år, medens v. og k. f. holder på 1 år.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslag til finanslov for 1958–59 med 124 stemmer mod 6 (k.). Med de vedtagne ændringsforslag udgør indtægterne på drifts- og anlægsbudgettet 5583 mill. kr. og udgifterne 5001 mill. kr., således at overskuddet bliver på 582 mill. kr. mod 573 mill. kr. efter det oprindelige forslag. I finansudvalget har et forslag af fiskeriminister Oluf Pedersen om at stryge bevillinger på 145.000 kr. til udplantning af rødspætteyngel i Limfjorden og bæltfarvandene mødt modstand hos et mindretal (nogle s. og nogle v.), og spørgsmålet giver anledning til en længere debat. Ved den almindelige afstemning vedtages fiskeriministerens forslag med 81 stemmer mod 76, medens 3 medlemmer undlader at stemme, men på grund af den ringe stemmeforskel dekreterer formanden afstemning ved navneopråb. På grund af uoverensstemmelser ved stemmeoptællingen gentages navneopråbet, efter at mødet på foranledning af statsministeren har været udsat en halv time. Det andet navneopråb giver til resultat, at ændringsforslaget vedtages med 77 stemmer mod 64, medens 2 medlemmer undlader at stemme, og 36 er fraværende.

Alle rf. stemmer for og alle k. imod forslaget, medens de øvrige grupper er splittede.

Folketinget færdigbehandler endvidere forslagene om udskrivningslov, børnetilskud, lempelse af beskatningen af merindtægt, sømandsskat, ændring af lov om kommunale ejendomsskatter, eftergivelse af kommunehjælp og ekstraordinær adgang til folkepension og ændring i lov om folkeforsikring (vedr. hjemmehjælp). Samtlige disse forslag vedtages enstemmigt, idet dog v., k. f. og k. undlader at stemme ved afstemningen om forslaget om sømandsskat og k. ved forslaget til udskrivningslov.

I folketingsudvalget om en særlig indkomstskat af visse engangsindtægter er der mellem de 5 udvalgsberettigede partier opnået enighed om at indføre valgfrihed mellem den af regeringen foreslåede ordning, hvorefter de pågældende indtægter beskattes med en afgift på 30 %, som ikke kan fradrages i indkomsten, og en af oppositionen foreslået ordning, der går ud på, at en sådan engangsindtægt fordeles ligeligt over 3 skatteår og derefter beskattes sammen med den øvrige indkomst efter de sædvanlige regler.

29. – Statsminister H. C. Hansen drøfter overenskomstsituationen med repræsentanter for landbrugets arbejdsgivere.

31. – En luftfartsaftale med Sovjetunionen giver russiske luftfartøjer tilladelse til at mellemlande i København og overflyve ruter, som Sovjetunionen påtænker at oprette mellem Moskva og London m. fl. byer i Vesteuropa. Til gengæld får SAS adgang til at overflyve russisk territorium i Østeuropa på ruter fra København til Rumænien, Tyrkiet, Libanon og Den forenede arabiske Republik m. m.

Et mæglingsforslag for handels- og kontorfunktionærerne er godkendt af begge parter.

BENYT INSTITUTETS TIDSSKRIFTINDEKS!

Siden 1927 har Institutet for Historie og Samfundsøkonomi foretaget en registrering af tidsskriftartikler om økonomiske og politiske emner. Institutets medarbejdere har til stadighed gennemgået mellem 60 og 80 danske og udenlandske fagtidsskrifter. Alle artikler af almen interesse er blevet registreret og opført på kartotekskort. Hvert kartotekskort bringer oplysning om artiklens emnekreds, forfatter og titel; tidsskriftets navn, nummer og side; artiklens længde og et kort referat (ca. 3 linier) af dens indhold.

Registerkortene indgår i et kartotek, opdelt i 164 emneområder indenfor et overskueligt decimalsystem. I kartoteket findes endvidere tidsskriftkort, som angiver hvert registreret tidsskrifts redaktion, udgiver, format, udsendelsestidspunkter og pris samt biblioteker, hvor tidsskriftet findes.

Abonnement på dette indeks kan tegnes hos Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, K. Prisen er 100 kr. årlig.

Indekset står til disposition for interesserede bl. a. på følgende biblioteker m. v.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.
Boligministeriet.
Dansk Esso.
Dansk Arbejdsgiverforening.
Folketingets Bibliotek.
Forsvarsstaben.
Frederiksberg Kommunebiblioteker.
Fællesbanken.
Gentofte Central Bibliotek.
Handelshojskolen.
Institutet for Historie og Samfundsøkonomi.
Kjøbenhavns Handelsbank.
Det kgl. Bibliotek.
Det kgl. Garnisonsbibliotek.
Københavns Kommune Biblioteker.
Københavns Statistiske Kontor.
Monopoltilsynet.
Den sociale Skole.
Socialministeriets Bibliotek.
Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn.
Statistisk Departement.
Det Udenrigspolitiske Selskab.
Universitetsbiblioteket.
Århus kommunes biblioteker.
Århus socialkontor.
Biblioteket, Silkeborg.
Centralbiblioteket for Hjorring Amt. Hjørring.
Centralbiblioteket for Viborg Amt. Viborg.
Holbæk Amts Folkebogsamling.
Journalistkursus ved Århus Universitet.
Nordsjællands Centralbibliotek, Helsingør.
Statsbiblioteket i Århus.
Tietgenskolen, Odense.

– – –

Chr. Michelsens Institut for Videnskap og Åndsfrihet, Bergen.
Det kgl. Utenriksdepartement, Oslo.
Norges Handelshöyskole, Bergen.
Universitetsbiblioteket, Oslo.
Norges Tekniske Højskole, Trondhjem.